

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra

**NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS
LIETUVOS POLITIKŲ RETORIKOJE IR
ŽINIASKLAIDOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Autorius

SMNNS18 stud. Ernesta Badalova

Vadovas

Prof. dr. Vaidutis Laurėnas

Klaipėda, 2020

SANTRAUKA

Badalova E. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS LIETUVOS POLITIKŲ RETORIKOJE IR ŽINIASKLAIDOJE. Magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas prof. dr. Vaidutis Laurėnas. Klaipėdos universitetas Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra. Klaipėda, 2020 – 90 p. 6 paveikslai.

Šiame magistro darbe tiriamas nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos politikų retorikoje ir žiniasklaidoje. Pasirinkta tirti LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės ir Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio retoriką, analizuoti populiariausio šalyje portalo www.delfi.lt pranešimus nacionalinio saugumo tematika. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos politikų retorikoje ir žiniasklaidoje skiriasi ir kaip jis skiriasi. Kad galėtume tai nustatyti, reikalinga įgyvendinti šiuos uždavinius: apžvelgti politinės komunikacijos teoriją ir išanalizuoti nacionalinio saugumo problematiką; išanalizuoti aukščiausio rango Lietuvos politikų komunikaciją nacionalinio saugumo klausimais; ištirti žiniasklaidos pranešimus nacionalinio saugumo tematika; palyginti nacionalinio saugumo tematizavimą Lietuvos politikų retorikoje ir žiniasklaidoje. Tyrimo metodika: literatūros šaltinių apžvalga, kokybinė politikų bei žiniasklaidos pranešimų turino analizė, jų palyginimas. Atliekant tyrimą buvo išnagrinėta 1799 politikų pranešimų, išdėmiau analizuoti pranešimai tik nacionalinio saugumo tematika. Viso – 297 pranešimai. Taip pat pagal raktinius žodžius ir tematiką peržiūrėti 1904 žiniasklaidos pranešimai, giliau nagrinėti tyrimui aktualūs 404 straipsniai. Nustatyta, kad tyrimo pradžioje kelta hipotezė iš dalies nepastivirtino: nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos žiniasklaidoje ir politikų retorikoje skiriasi, tačiau žiniasklaida nacionalinio saugumo temos nesugrėsmina, o suteikia jai platesnį kontekstą.

ernesta.straksyte@gmail.com

SUMMARY

Badalova E. THE THEMATIZATION OF NATIONAL SECURITY IN LITHUANIAN POLITICIANS RHETORICS AND MEDIA. Master thesis. Supervisor: prof. dr. Vaidutis Laurėnas. Klaipėda University Faculty of Social Sciences and Humanities Department of Public Administration and Political Sciences. Klaipėda, 2020 – 90 p. 6 pictures.

This Master thesis analyzes the thematization of national security in lithuanian politicians rhetorics and media. It was chosen to analyze President Dalia Grybauskaitė and Prime Minister Saulius Skvernelis rhetorics and articles of the most popular news website www.delfi.lt about national security. The main goal of this research is to find out wheter thematization of national security in lithuanian politicians rhetorics and media is different and how different. To determine this, it is necessary to accomplish these tasks: review thoery of political communication and analyze problematics of national security; analyze politicians rhetorics in national security; analyze articles in media about national security; compare the thematization of national security in lithuanian politicians rhetorics and media. Methodology of thesis: review of literature, qualitative analysis of the content of politicians rhetoric and media articles about national security, comparison. 1799 politicians press releases were analyzed and 297 of them were about national security and were used in research. Also 1904 media articles were reviewed using key words and 404 articles from them were relevant and used in research. It was determined that hipotesis of the thesis partially failed to prove itself: the thematization of national security in lithuanian politicians rhetorics and media is different, however media does not make up securization in national security topics, but rather gives them a broader context.

TURINYS

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
IVADAS	5
1. TEORINĖ POLITINĖS KOMUNIKACIJOS IR NACIONALINIO SAUGUMO ANALIZĖ	10
1.1 Politinės komunikacijos samprata	10
1.2 Bendroji saugumo samprata ir jos kaita	13
1.3 Politinės komunikacijos svarba užtikrinant nacionalinį saugumą	17
2. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS POLITIKŲ RETORIKOJE	19
2.1 Lietuvos politinės retorikos nacionalinio saugumo tema kontekstas	19
2.1.1 Prezidentinė retorika: Dalia Grybauskaitė	20
2.1.2 Premjero retorika: Saulius Skvernelis	61
3. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS ŽINIASKLAIDOJE	77
3.1 www.delfi.lt pranešimų analizė	78
4. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMO POLITIKŲ RETORIKOJE IR ŽINIASKLAIDOJE PALYGINIMAS	84
5. IŠVADOS	87
LITERATŪRA	89

IVADAS

Temos aktualumas. Nacionalinis saugumas – aktuali ir vis dažniau viešojoje erdvėje skambanti tema. Lietuva skiria vis didesnę finansavimą krašto apsaugai, gynybai, atnaujinta šauktinių tarnyba, auga karių savanorių, šaulių skaičius. Nacionalinio saugumo tema šiandien eskaluojama politikų kalbose, žiniasklaidoje, tarptautinėje politinėje arenoje.

Valstybės tarptautinė politinė įtaka, santykiai su kitomis valstybėmis, statusas tarptautinėje bendruomenėje dažnai priklauso nuo politikų pozicijos, jų retorikos. Politikai savo kalbomis ne tik kuria šalies įvaizdį, bet ir formuoja savo šalies piliečių požiūrį į politinius klausimus. Politinė komunikacija, retorika yra skirta ne tik informuoti, bet ir paveikti, įtikinti šalies piliečius.

Pasitikėjimas Lietuvos Respublikos Seimu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybe yra mažesnis už pasitikėjimą žiniasklaidą (atitinkamai 31 ir 44 proc.), tačiau svarbiausių šalies politikų nuomonė yra svarbi ne tik gyventojams, bet ir priimant sprendimus, formuojant užsienio politiką, Lietuvos politinį diskursą. Didelę įtaką Lietuvos užsienio politikai turi Lietuvos Respublikos Prezidento institucija, kuria gyventojai pasitiki gerokai labiau nei kitomis politinėmis instancijomis ar žiniasklaida – 69 proc. Prezidento retorika itin aktuali tarptautinėje politinėje arenoje, įvairių organizacijų susitikimuose, kuriuose Prezidento retorika išreiškiama šalies pozicija tam tikrais svarbiais klausimais. Kitų šalies politikų kalbos taip pat aktualios ne tik tarptautinei bendruomenei, bet ir šalies piliečiams. Iš esmės politikų kalbos dažnai ne tik stengiasi formuoti tam tikrą požiūrį į įvairius politinius klausimus, bet ir atspindėti piliečių nuomonę, taip kuriant sau palankią aplinką, įgyjant rinkėjų palaikymą.

Lietuvoje pasitikėjimas žiniasklaida – vienas didžiausių Europos šalyse (59 proc.). Tai reiškia, kad žmonės itin paveikūs žiniasklaidos konstruojamiems įvaizdžiams ir taip sudaroma viešoji nuomonė, galinti ne tik suvienyti gyventojus, pasitaikius ekstremaliai situacijai, bet ir galinti kelti nuolatinį baimės, neužtikrintumo ir nesaugumo jausmą, kuris gali destabilizuoti valstybę.

Nacionalinio saugumo tema politikų retorikoje ir žiniasklaidoje sudaro galimybę žmonėms susidaryti savo nuomonę apie šalies stabilumą, situaciją tarptautinėje politikoje, todėl nuo to, kaip ši tema pateikiama, priklauso gyventojų subjektyvus saugumo jausmas, formuojama viešoji nuomonė. Kuri informacija objektyvesnė – pasakyti sunku. Žiniasklaidoje gyvuoja „fake news“ ir „clickbait“ kultūra, kuri, nors ir kelia nepasitikėjimą tam tikrai visuomenės daliai, tačiau iš esmės formuoja viešąją nuomonę, žmonių požiūrį į politiką, šalies situaciją tarptautinėje arenoje. Tai ypač aktualu, turint omenyje tai, kad piliečiai dažnai neskaito viso teksto, o savo nuomonę susidaro skaitydami

antraštes. Politikų kalbose reiškiamą poziciją taip pat ne visada objektyvi. Jei žiniasklaida, kaip verslo subjektas, siekia didesnio skaitomumo, tai politikas siekia didesnio populiarumo. Politikai atstovauja rinkėjams, todėl jų kalbose dažnai atsispindi visuomenės nuomonė, kuri, beje, dažniausiai formuojama žiniasklaidos. Politikai, nors ir laikosi patriotinių nuostatų, nesiekia bauginti visuomenės. Kalbėdami apie nacionalinį saugumą politikai vengia kategoriškų išsireiškimų, dažniausiai įvardydami galimas grėsmes, tačiau nekviessdami ruoštis karui. Žiniasklaida šiuo atveju, manoma, nacionalinio saugumo klausimus dažnai hiperbolizuoja, kaitindama atmosferą visuomenėje ir ją supriešindama.

Pagrindinis skirtumas tarp informacijos, kurią skleidžia aukščiausios šalies politikai ir žiniasklaida, yra tai, kad aukščiausieji šalies politikų retorikai dažnu atveju – oficiali šalies, Seimo, Vyriausybės ar konkretaus visuomenės dalį atstovaujančio politiko pozicija, todėl tikimasi, kad politikų retorikoje pateikiama informacija – teisinga, objektyvi ir patikrinta. Galima manyti, kad jų retorikos tikslas yra ne tik informuoti ir pateikti valstybės poziciją šalies gyventojams, užsienio šalims, tarptautinėms organizacijoms, bet ir atspindėti visuomenės požiūrį, tačiau jokia būdu ne bauginti ir skatinti Lietuvos žmones gyventi nuolatinėje pasirengimo karui būsenoje. Žiniasklaidai geriau nei politikams sekasi burti visuomenę, kelti diskusijas, iššaukti veiksmus – tai įrodo pasitikėjimo žiniasklaida lygis, kuris iš esmės rodo kritiško mąstymo stoką. Žmonės nuomonę apie politinius įvykius, nacionalinio saugumo situaciją susidaro ne girdėdami ir nagrinėdami faktus, informacinius šaltinius, kuriuos turėtų pateikti profesionalios žiniasklaidos priemonės, bet analizuodami jau suformuotas nuomones, nesigilindami į situaciją. Pakitus Lietuvos nacionalinio saugumo situacijai, aktualu nagrinėti, ar grėsmės, kurias nurodo politikai ir žiniasklaida – realios.

Tyrimo problema. Visuomenėje retai susimąstoma, ar tai, kas pateikiama žiniasklaidoje yra tiesa, o politikų kalbomis dažnai iš anksto netikima. Politikų retorika dažnai skiriasi nuo žiniasklaidoje pateikiamos informacijos, todėl svarbu ištirti, kaip skiriasi nacionalinio saugumo tematizavimas politikų retorikoje ir žiniasklaidoje. Kai politikų kalbose pateikiama nepilna, politikorektiškomis formuluotėmis pridengta informacija, žmonės gali nespėti pasiruošti grėsmėms, nesuvokti situacijos rimtumo. Kai informacija apie grėsmes nacionaliniam saugumui yra hiperbolizuota, kai kalbama apie nuolatinį karo būvį, o visuomenės sritys yra „saugumizuojamos“, žmonės pradeda gyventi nuolatinėje pasiruošimo karui būsenoje, bauginančioje atmosferoje, įtampoje, o tai gali sukelti neramumus šalyje.

Politikų kalbomis kuriamas šalies įvaizdis ne tik tarptautinėje politikoje, bet ir šalies viduje. Politikai, kalbėdami viešai, ne tik pristato esamą situaciją, planuojamus jos sprendimo būdus, bet ir

savotiškai duoda visuomenei pažadą, nes tai, kas pasakyta viešai, neatšaukiama. Tai reiškia, kad politikai, viešai kalbėdami apie nacionalinį saugumą, turi suvokti savo žodžių poveikį visuomenei: jų kalbos stebimos ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, jų kalbos analizuojamos, iš jų sprendžiama apie šalies valdžios ir piliečių poziciją tam tikrais klausimais. Netsakingai reiškiamą nuomonę gali turėti negrįžtamų pasekmių, todėl politikai savo kalbose dažnai stengiasi nebūti kategoriški. Žinoma, politikų kalbose yra nemažai pataikavimo atstovaujamai visuomenės grupei, jos nuostatoms, todėl politinės pažiūros, vertybės taip pat atsispindi politiko retorikoje. Vis dėlto, politikui svarbu suvokti, kad jo kalba suvokiama ne tik kaip jo asmeninė nuomonė, bet ir kaip jo atstovaujamos visuomenės grupės nuomonė, dalies šalies pozicija. Jei politikas – aukščiausio rango, tai jo politinėse kalbose reiškiamos mintys – visos šalies pozicija.

Aukštas pasitikėjimo žiniasklaida lygis, kritiško požiūro trūkumas leidžia žiniasklaidai manipuliuoti žmonių jausmais, dažnai juos bauginti ir hiperbolizuoti situaciją dėl skaitomumo didinimo, žiniasklaidos priemonės populiarinimo. Žiniasklaida visuomenėje suvokiama kaip tiesos sakytoja, valstybės „sarginis šuo“, kuris nebijo atskleisti tikrosios situacijos. Žiniasklaida laikoma vieninteliu tarpininku tarp politikų ir visuomenės, vieninteliu šaltiniu, kuris sako tai, ko negali pasakyti politikai. Esant tokiam pasitikėjimo atotrūkiui, natūralu, kad žmonės pasitiki žiniasklaidoje pateikiama informacija per daug nesigilindami, ar ji teisinga, nes politikų žodžiais automatiškai nepasitikima. Taip žiniasklaidoje atsiranda informacijos interpretacijos, kurios dažnai neparodo problemos esmės, konteksto, galimų sprendimo būdų, bet iškelia pačią problemą, kuri jaudina žmones, kelia pasipiktinimą, baimę, nesaugumo jausmą.

Kai žiniasklaidoje ar politikų kalbose kalbama apie nacionalinį saugumą, svarbu, kad piliečius pasiektų teisinga, oficiali informacija be didesnių interpretacijų. Žinoma, nuomonių įvairovė, skirtingos ateities projekcijos, įvykių, grėsmių analizė, pasiūlymai, kaip didinti saugumą – būtini kiekvienoje demokratinėje visuomenėje. Svarbiausia, kad profesionalios diskusijos, nuomonių įvairovės, paremtos tikrais faktais, o ne jų interpretacijomis ar sąmokslų teorijomis, netrikdytų savicenzūra, skirstymas į ideologiškai teisingą ir neteisingą nuomonę, nuolatinis baimės atmosferos kūrimas, kalbant apie vis arčiau esančias grėsmes, artėjančią pavojų.

Didžiausia problema, kalbant apie nacionalinio saugumo tematizavimą politikų retorikoje ir žiniasklaidoje, pateikiamos informacijos skirtumai, keliantys pagrįstus klausimus visuomenei: kur skelbiama tiesa, ar turime, ko bijoti, ar reikia ruoštis karui, ar mes esame saugūs Lietuvoje, ar mes esame pasiruošę gintis, ar mus gins, ar mes pajėgūs išlikti, ar galime čia išgyventi? Pastaruoju metu girdimos naujienos apie nacionalinį saugumą, pasiruošimą gintis nuo išorinių grėsmių gali kelti

patriotiškumą, pasididžiavimą, tačiau, kai žmogus ima abejoti dėl savo ateities gimtojoje šalyje, galima susidurti su rimtomis vidinėmis problemomis. Todėl svarbu žinoti, kaip skiriasi nacionalinio saugumo tematizavimas politikų retorikoje ir žiniasklaidoje, ir nustatyti, ar oficiali Lietuvos pozicija sutampa su žiniasklaidos pranešimais, ar nacionalinio saugumo tematizavimas skirtinguose informaciniuose šaltiniuose yra panašus.

Temos ištirtumas. Lietuvos politikų retorikos tyrimų nėra daug. Plačiai nėra analizuoti ir žiniasklaidos pranešimai nacionalinio saugumo tematika. Vis dėlto kai kurie mokslininkai yra parašę mokslinių darbų, atlikę tyrimų, kuriuose dėmesys skiriamas politinei komunikacijai, politikų retorikai, žiniasklaidos vaidmeniui politikoje, nacionalinio saugumo temai, žmonių individualaus saugumo suvokimui.

Saugumą bendrąją prasme išnagrinėjo ir pagrindines teorijas pateikė B. Buzan (1997). Viešąją komunikaciją, žiniasklaidos ir visuomenės, politikos santykį nagrinėja M. Castells (2005, 2006), H. Lasswell (1972), D. McQuail (1994). Gerda Jakštaitė (2013) analizavo vidinius veiksnius, darančius įtaką Lietuvos užsienio politikos tapatybei. Straipsnyje ji nagrinėjo dviejų svarbių Lietuvos institucijų – LR Prezidentūros ir Lietuvos žiniasklaidos, dalyvaujančių užsienio politikos formavimo procese, konstruojamą Rusijos ir JAV įvaizdį Lietuvos užsienio politikos tapatybės kontekste. Ingrida Gečienė (2015, 2017) nagrinėjo Lietuvos gyventojų subjektyvų saugumo suvokimą išorinių grėsmių kontekste po Rusijos ir Ukrainos konflikto 2014 m., subjektyvų Lietuvos gyventojų saugumo jausmą. Retoriką savo darbuose nagrinėja R. Koženiauskienė (2001), L. Bielinis (2005, 2016) nagrinėja politinės komunikacijos aspektus bei mediatizuotą politiką, žiniasklaidos ir politikos suartėjimą, žiniasklaidos įtaką politikai. Mediatizacijos įtaką politinės komunikacijos kultūrai aptarė S. Statneckytė (2013). A. Šuminas, A. Vernickaitė (2010) analizuoja politinės komunikacijos praktinę problemą. V. Černiakova, J. Grigaliūnienė (2016) tiria prezidentinę retoriką, analizuodamos D. Grybauskaitės ir B. Obamos retoriką. I. Matonytė (2010) kalba apie žiniasklaidos elitą galios (valdžios) lauke, pasitelkdama Lietuvos, Vokietijos ir Vengrijos atvejus.

Įvairius komunikacijos aspektus, visuomenės, žiniasklaidos ir politikos mediatizaciją, politinę retoriką nagrinėjo ir kiti Lietuvos bei užsienio autoriai, kurių išvalgos bus pateikiamos tolimesniame darbe.

Tyrimo objektas – nacionalinio saugumo tematizavimas politikų retorikoje ir žiniasklaidoje.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos politikų retorikoje ir žiniasklaidoje skiriasi ir kaip jis skiriasi.

Tyrimo metodika – literatūros šaltinių apžvalga, kokybinė politikų bei žiniasklaidos pranešimų turinio analizė, jų palyginimas.

Hipotezė. Nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos žiniasklaidoje ir politikų retorikoje skiriasi. Žiniasklaida nacionalinio saugumo temą labiau sugrėsmina.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti politinės komunikacijos teoriją ir išanalizuoti nacionalinio saugumo problematiką;
2. Išanalizuoti aukščiausio rango Lietuvos politikų komunikaciją nacionalinio saugumo klausimais;
3. Ištirti žiniasklaidos pranešimus nacionalinio saugumo tematika;
4. Palyginti nacionalinio saugumo tematizavimą Lietuvos politikų retorikoje ir žiniasklaidoje.

1. TEORINĖ POLITINĖS KOMUNIKACIJOS IR NACIONALINIO SAUGUMO PROBLEMATIKOS ANALIZĖ

1.1 Politinės komunikacijos samprata

Komunikacija, visų pirma, tai informacijos perdavimas. Tam, kad komunikacija vyktų, reikia informacijos perdavėjo ir jos priėmėjo. Pasak V. Puodžiūno (2013), komunikacija yra procesas, kurio metu vyksta pasikeitimas informacija tarp subjektų, naudojant bendras ženklų ar elgesio sistemas. Tokią visuomeninę vykstančią komunikaciją J. Fiske (1998) yra įvardinęs kaip socialinę sąveiką per pranešimus. Tai rodo, kad komunikacija nėra tik tikslios žinutės perdavimas, tai ir būdas paveikti, daryti įtaką, paskleisti žinią ar idėją. Po technologijų proveržio, prasidėjusio dar XX amžiuje, informaciją, žinią tapo įmanoma paskleisti ne tik siauram ratui žmonių, bet ir visam pasauliui. Tuo netruko pasinaudoti įvairios politinės jėgos, išnaudojusios masinės komunikacijos priemones propagandai, politinėms idėjoms skleisti ir informuoti žmones apie priimamus politinius sprendimus. Tuomet prasidėjo išsamesni komunikacijos tyrimai, išryškėjo nauja komunikacijos sritis – politinė komunikacija.

Vienas žymiausių komunikacijos, propagandos tyrėjų, politologas Haroldas D. Laswellas 1972 m. padėjo teorinius pamatus tolimesniems komunikacijos tyrimams, nustatęs esminę komunikacijos formulę, kuria galima dekonstruoti komunikacijos grandinę. Anot H.D. Laswello, patogus būdas aprašyti komunikaciją – tai atsakyti į klausimus: *kas, ką sako, kuriuo kanalu, kam, kaip efektyviai*. Šie klausimai leidžia atskirti komunikacijos proceso dalyvius, jų veiksmus ir pagrindinius aspektus, lemiančius komunikacijos poveikumą. H. D. Laswello komunikacijos formulė rodo, kad komunikacijos sėkmę lemia kiekvienas proceso dalyvis: svarbus ne tik kalbėtojas, bet ir žinutės turinys, kanalas, kuriuo perduodama žinutė, adresatas bei tai, ar žinutė buvo suprasta taip, kaip norėjo kalbėtojas. Šios komunikacijos proceso dalys leidžia analizuoti įvairias komunikacijas, analizuoti jų efektyvumą ir tikslus. Atsirandant naujoms technologijoms komunikacijos grandinė plečiasi, kanalų ir būdų perduoti žinutę daugėja, o tai lemia ir skirtinga perduodamos informacijos efektyvumą skirtingoms auditorijoms.

Nuolat besikeičiančios technologijos, inovacijos, socialinių tinklų svetainės, programėlės išmaniuosiuose įrenginiuose ir kiti įrankiai leidžia informaciją žodžiu, vaizdu ar garsu perduoti čia ir dabar, vykdyti tiesiogines transliacijas, dalyvauti įvykyje virtualiai jam dar vykstant, išgirsti istorijas ir nuomones iš pirmų lūpų. Informacijos prieinamumas ir jos perdavimo galimybės lėmė, kad politinė komunikacija, anksčiau būdavusi aktyvi tik rinkiminiu laikotarpiu, tapo nenutrūkstama.

Naujosios technologijos, kurios nereikalauja didelių investicijų, leidžia politikams nuolat komunikuoti, būti dėmesio centre. Tobulėjančių technologijų dėka stiprėja mediatizacijos procesai, o tai intensyvina ir pačia politinę komunią, kuri vyksta ir keičiasi nuolat. Politinės komunikacijos apibrėžimų yra daug ir jie ganėtinai platūs, nes apima platų temų lauką. Kai kurie autoriai politinę komunikaciją laiko informaciją apie politinių sprendimų priėmimą, kiti mano, kad tai rinkiminių kampanijų metu vykdoma komunikacija, dar kiti politinę komunikaciją supranta kaip kalbėjimą apie politiką. Taigi vieningo apibrėžimo, kas yra politinė komunikacija nėra.

D. McQuail (1992) teigia, kad politinė komunikacija tėra demokratinės visuomenės politinės sistemos komunikacija, kur žiniasklaida yra politinės komunikacijos instrumentas, informuojantis apie įvykius, tampanti atskaitos tašku įvairių politinių nuomonių pasisakymui, plačiai naudojama politinių partijų organizavimui bei vyriausybės instrumentu informuojant ir veikiant visuomenę. Taigi čia pagrindinis politinės komunikacijos tikslas yra informuoti apie įvykius, skleisti politines nuomones bei veikti visuomenę, pasitelkiant žiniasklaidą. Tokia komunikacija – demokratinės valstybės bruožas.

Kiti autoriai, pavyzdžiui, P. Norris (2004), apie politinę komunikaciją kalba kaip apie interaktyvų informacijos perdavimo procesą, kuriame dalyvauja politikai, naujienų žiniasklaida ir visuomenė. Tai reiškia, kad informacija nėra tik perduodama, siekiama sulaukti ir atgalinio ryšio iš visuomenės. B. McNair (2002) politinę komunikaciją įvardijo kaip komunikacijos procesą tarp politikų, politikos grupių ar politikos institucijų ir visuomenės, kai politikai komunikuoja pasitelkę žiniasklaidą. B. McNair apibrėžime, kaip ir D. McQuail, galime pastebėti, kad žiniasklaida nėra vienas komunikacijos dalyvių, o yra jos tik instrumentas perduoti informacijai, tarpininkas, kai, pavyzdžiui, P. Norris išskiria, kad interaktyviame komunikacijos procese žiniasklaida taip pat yra dalyvis.

Vis dėlto ne visi autoriai akcentuoja, kas dalyvauja komunikacijos procese. Kai kurie mokslininkai teigia, kad politinę komunikaciją nuo kitų išskiria būten kalbėtojas, informacijos perdavėjas. Pasak V. Puodžiūno (2013), politinė komunikacija išsiskiria tuo, kad čia informacijos siuntėjai visų pirma yra individai ir organizacijos, kurių veikla susijusi su valstybės valdymu arba su siekiu būti jos politikos formuotoju. Taigi čia svarbiausias – informacijos siuntėjas. Vis dėlto, anot L. Bielinio (2002), politinėje komunikacijoje svarbiausias yra politinio pranešimo gavėjas, nes kaip tik jam ir siekiama daryti įtaką. Taigi, apibendrinus abiejų autorių nuomones, galima teigti, kad politinė komunikacija tai nebūtinai žinia, kurią perduoda politikas, bet poveikis, kurį jaučia pranešimo gavėjas. Jei politinę nuomonę, pažiūras per žiniasklaidos priemonę visuomeni formuos

asmuo, kuris pats nėra politikas, tačiau skleidžia savo politines pažiūras ir taip daro įtaką žinutės gavėjui, tai jau galima laikyti politine komunikacija. Vėlesniuose darbuose B. McNair (2007) įvardijo, kad politinė komunikacija – tai tikslinga komunikacija politikos klausimais. Galima manyti, kad vis dėlto svarbiausias – žinutės, pranešimo turinys, kurį netiesiogiai gali formuoti politikai ir kuris paveikia visuomenės narius.

Įvardijamas ir dar vienas požiūris, kuomet politinę komunikaciją, pasak L. Bielinio (2002), galima vadinti politinės valdžios instrumentu, kuriuo politikai ir žiniasklaida veikia visuomenės nuomonę politiniais klausimais, struktūroja jos politinę elgseną, telkia bendraminčius, realizuoja politinius sprendimus, organizuoja ideologines struktūras ir pan. Šis požiūris į politinę komunikaciją skiriasi nuo kitų tuo, kad čia politinė komunikacija yra instrumentas, kuriuo, formuojant žmonių požiūrį naudojasi ne tik politikai, bet ir žiniasklaida. Tai rodo, kad žiniasklaida įgauna galias į politinę dienotvarkę įtraukti tuos klausimus, kurie labiausiai nušviečiami žiniasklaidoje, tačiau nebūtinai yra svarbiausi ir aktualiausi, o greičiau – sulaukiantys daugiausiai visuomenės susidomėjimo, populiarūs.

Nors žiniasklaida ir gali kai kuriuos populiarius klausimus, keliančius visuomenės diskusijas, dažnai paremtas emocijomis, įtraukti į politikos darbotvarkę, tačiau, nepaisant žiniasklaidos įtakos, galima įvardinti ir konkrečias temas, per kurias atskleidžia politinę komunikaciją. Anot D. A. Graber (2005), politinė komunikacija atsiskleidžia per šias temas: rinkimų kampanijos, naujosios medijų technologijos, pilietinis susitarimas, tarptautiniai santykiai, informacijos apdorojimas, viešoji nuomonė, kampanijų reklama, politiniai aktoriai ir retorika, ekonomika, pop kultūra, žurnalistika, rėminimas, visuomenės informavimo priemonių šališkumas, darbotvarkių sudarymas, lyginamoji politika, rinkimai, radijas ir televizija. Visos šios temos, žinoma, reikalauja žiniasklaidos dėmesio ir visuomenės nuomonės, tačiau tai yra temos, kurios iš esmės aktualios demokratinei visuomenei, o ne akcentuojamos vaikantis populiarumo.

Nepaisant jau esamų politinės komunikacijos temų, ji turi atlikti ir savo funkcijas, kurios, pasak L. Bielinio (2005), yra itin svarbios politiniams procesams:

- integruoja įvairias temas, tampančias politinės kasdienybės elementais, nuolat jas selekcionuoja, hierarchizuoja ir eliminuoja, jei to reikia politinei sistemai;
- per politinę komunikaciją identifikuojamos naujos problemos;
- per politinę komunikaciją problemos integruojamos į politinius debatus ir šitaip legitimizuojamos;

- išskiria temas, kurios nustoja būti konflikto objektu, dėl kurių yra jau susitarta.

Šios politinės komunikacijos funkcijos leidžia į politinę darbotvarkę įtraukti ir galbūt mažiau populiarius, tačiau aktualius klausimus, kurių svarba šalies nacionalinei ir užsienio politikai bus ženkli.

Analizuojant politinės komunikacijos apibrėžimus, galima pastebėti, kad dažniausiai joje minimi trys dalyviai: politikai, visuomenė ir žiniasklaida. Tarp šių dalyvių vyksta interaktyvus komunikacijos procesas, kuris iš esmės reiškia, kad komunikacija yra ne vienpusė, svarbus ne tik pats komunikacijos procesas, bet ir atgalinis ryšys. Taip pat žiniasklaidos nevertėtų laikyti tik informacijos perdavimo instrumentu, o visuomenės tik informacijos priėmėju. Žiniasklaida, kaip ir politikai, turi galią veikti visuomenę, formuoti politinę nuomonę, pažiūras, kai tuo tarpu visuomenė turi galimybę naudoti žiniasklaidą kaip tarpininką gauti informacijai, išsiaiškinti politinius procesus, reikalauti vykdyti valdžios kontrolę, viešinti jiems svarbius klausimus. Išanalizavus politinės komunikacijos apibrėžimus, galima daryti išvadą, kad politinė komunikacija – tai komunikacinis procesas, kuriame dalyvauja politikai, žiniasklaida ir visuomenė, kurio metu aptariami visuomenei svarbūs klausimai, kuriuo siekiama paveikti, daryti įtaką informacijos gavėjams ar sprendimų priėmėjams.

1. 2 Bendroji nacionalinio saugumo samprata ir jos kaita

Saugumas – plati ir daugelio autorių nagrinėjama tema. Skirtingų krypčių mokslininkai skirtingai aiškina saugumo sąvoką. Tačiau bendrąja prasme galima manyti, kad saugumas – grėsmių nebuvimas arba prioritetinių grėsmių nusistatymas ir žinojimas, kiek ir kokių išteklių turima, kad su jomis būtų galima kovoti.

Pasak A. Pukšto (2017), nacionalinis saugumas buvo pirminis valstybių nacionalinis interesas, lėmęs visų sričių raidą. Dar T. Hobbes (1999) savo veikale „Leviatanas“ aiškino, kad žmonės ir pradėjo burtis į politinį darinį tam, kad būtų saugūs. Žmonėms svarbu, kad būtų užtikrintas ne tik saugumas nuo karinių grėsmių. Gyventojams, valstybei reikalinga jausti ir kitų rūšių saugumą.

B. Buzan (1997) teigimu, saugumas – tai valstybių ir visuomenių sugebėjimas išsaugoti savo nepriklausomą identitetą ir funkcinį integralumą prieš pakitimų jėgas, kurias jie laiko priešiškomis. Socialinių grupių saugumą veikia penki pagrindiniai sektoriai:

1. **Karinis saugumas**, kuris iš esmės apima dviejų lygių sąveiką tarp valstybių: gynybines ir puolamąsias jų galimybes bei viena kitos ketinimų suvokimą.

Pasak E. Matulionytės (2008), karinės grėsmės skiriasi nuo kitų grėsmių tuo, kad jos visada remiasi jėgos panaudojimu. Karinė grėsmė yra labai svarbi nacionaliniam saugumui, nes jai iškilus kitos grėsmės patenka į antrą planą.

2. **Politinis saugumas**, atspindintis valstybių organizacinį stabilumą, valdymo sistemas ir legitimumą teikiančias ideologijas. Politinių partijų konfliktai, netinkami politiniai sprendimai, politinė įtampa gali destabilizuoti šalį.

3. **Ekonominis saugumas**, tiriantis priėjimą prie resursų, finansų ir rinkų, būtinų išlaikyti pakankamą valstybės gerovės ir galios lygį. Dažnai ekonominio saugumo problemas visuomenė suvokia kaip natūralius dalykus, ekonomikos dėsnius. Pasak E. Matulionytės (2008), ekonominis šalies saugumas turėtų būti apibrėžiamas kaip valstybės ir šalies subjektų sugebėjimas (politinė valia, galimybė, mokėjimas) išlaikyti ekonomikos objektų ir sistemų pusiausvyrą, kuri yra pagrindinė (būtina ir pakankama) sąlyga valstybei ir šalies subjektų raidai.

4. **Socialinis saugumas**, kurio turinį sudaro tradicinių kalbos, kultūros, religijos, nacionalinės savimonės ir religijos pagrindų, priimtinių evoliucijai sąlygų išsaugojimas. B. Buzan (1997) teigimu, socialinės grėsmės gali būti laikomos nacionalinio saugumo klausimais tik tuomet, kai jos sukelia išorinius konfliktus, t.y. konfliktus tarp valstybių. E. Matulionytė (2008) teigia, kad valstybė turi vykdyti visų piliečių ir kitų jos jurisdikcijai priklausančių asmenų gerovės politiką, mažinti galimų socialinių krizių rizikos veiksnius bei pavojus ir rūpintis, kad dėl pernelyg didelių turtinių skirtumų visuomenėje ir gyventojų nuskurdimo nebūtų pažeisti socialinės sanglaudos principai. Šių principų pažeidimai gali sukelti neramumus visuomenėje ir net visoje šalyje aukščiausiu lygmeniu.

5. **Aplinkosauginis saugumas**, kuris rūpinasi vietinės ir viso pasaulio biosferos, kaip esminės visos žmonijos egzistavimui svarbios sistemos, išlaikymu. Dažnai manoma, kad šis sektorius – mažiausiai reikšmingas, tačiau augant žmogaus įtakai gamtai, klimato kaitai, tai tampa vis svarbesne saugumo sritimi visame pasaulyje.

Visi B. Buzan išskirti saugumo sektoriai susiję tarpusavyje, todėl vienas be kito veikti negali. Jei valstybei kyla karinio saugumo problemų, tai automatiškai tai atsilieps ir kituose saugumo sektoriuose, nes valstybė – gyvas organizmas, kurio veikimas priklauso nuo įvairių vidinių ir išorinių veiksnių.

Pasak I. Karpavičiūtės (2014), nacionalinio saugumo suvokimas – išskirtinai kompleksinis, objektyvus, taip pat ir subjektyvus kognityvinis procesas. Nacionalinis saugumas yra labai glaudžiai

susijęs ir praktiškai neatsiejamas nuo užsienio ir gynybos politikos. Tai reiškia, kad saugumas, kurį piliečiai galima suvokti tiek objektyviai, tiek subjektyviai vis tik yra neatsiejamas nuo išorinių grėsmių. Vidinis saugumas – itin svarbus valstybei, tačiau, atsiradus išorinėms grėsmėms, vidinio saugumo politika nustumama į šalį, nes reikia rūpintis šalies išlikimu.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme teigiama, kad Lietuvos nacionalinis saugumas yra suprantamas, kaip Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas, o Lietuvos nacionalinio saugumo sistema – kaip valstybės ir piliečių veiklos šiam tikslui patvirtintų nuostatų, principų ir būdų, priemonių, įstatymų ir kitų teisės aktų, valstybės šiam tikslui įsteigtų institucijų, jų veiklos principų bei tarpusavio sąveikos būdų visuma.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarime „Dėl saugumo strategijos patvirtinimo“ teigiama, kad nacionalinis saugumas – valstybės klestėjimo pagrindas. Saugumo strategijoje skelbiama, kad tik saugioje aplinkoje įmanoma užtikrinti brandžios demokratinės konstitucinės santvarkos funkcionavimą, tvarų ekonomikos augimą, žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, pilietinės visuomenės gyvybingumą. Būtina nacionalinio saugumo sąlyga – sąmoningų piliečių indėlis į šalies saugumo ir gerovės kūrimą, pasirengimas kritiniu atveju prisidėti prie valstybės gynybos. Taigi viename svarbiausių dokumentų Lietuvoje, kuris reglamentuoja Lietuvos Respublikos nacionalinę saugumo strategiją, nacionalinį interesą ir kitus su saugumu susijusius klausimus, taip pat tvirtinama, kad saugi aplinka yra tuomet, kai iš esmės užtikrinama, kad B. Buzan išvardintuose saugumo sektoriuose būtų saugu. Saugumo strategijos nacionalinio saugumo apibrėžime trūksta tik aliuizijos į aplinkosauginį saugumą.

Saugumas dažniausiai skirstomas į vidinį ir išorinį saugumą. Kalbant apie vidinį saugumą omenyje daugiau turima socialinį saugumą, kai reikalinga užtikrinti socialinį teisingumą, stabilumą šalyje. Vidiniam saugumui grėsmę kelia ir politinių partijų kovos, maži atlyginimai, nusikalstamumas ir nepasitikėjimas valstybe. Apskritai, vidiniui saugumui iš esmės priskiriama viskas, kas vyksta šalies viduje. Kalbant apie išorinį saugumą dažniausiai omenyje turimos karinės grėsmės, baiminamasi galimų užpuolimų, nedraugiškų valstybių įsiveržimo į šalį. Taigi vidiniam saugumui grėsmę kelia šalies gyventojai, o išoriniam – kitos valstybės.

Pasak E. Matulionytės (2008), vidaus politikos požiūriu grėsmę labiausiai kelia politinės sistemos nebrandumas ir galimas jos degradavimas, nesugebėjimas formuoti politikos tikslų, kurie atitiktų nacionalinius interesus, bei dėl to atsirandančios klaidos. Išoriniam politiniam saugumui grėsmę gali kelti tarptautinio politinio klimato pablogėjimas, tiesioginis ar netiesioginis užsienio valstybių kišimasis į Lietuvos vidaus reikalus, pastangos daryti įtaką šalies valdžios institucijoms.

Vis dėlto šiandien globaliame pasaulyje kalbėti vien tik apie vidinį ar išorinį saugumą nėra prasminga. Šalys tarpusavyje susijusios ekonominiais, kariniais, politiniais ryšiais, perimamos vertybės, kultūriniai akcentai, imamas bendrų veiksmų siekiant sustabdyti klimato kaitą, aplinkos taršą ir kitas aplinkosaugines problemas. Dauguma šiuolaikinių grėsmių saugumui iš esmės tampa transnacionalinės dėl globalizacijos. Pasaulis tampa vienu dideliu „kaimu“, kuriame greitai galima pasiekti vienas kitą technologijų pagalba, o neramumai vienoje šalyje „domino“ principu persiduoda kitai valstybei.

Šiandien sunku įsivaizduoti, kad šalys galėtų vienos pačios ginti savo saugumą. Kai problemos globalios – globali ir jų prevencija. Nacionalinis valstybės saugumas, pasak I. Karpavičiūtės (2014), neretai tiesiogiai priklauso nuo išorės veiksmų – regioninio saugumo, santykių su kaimyninėmis valstybėmis, regiono galybių interesų, prioritetų ir saugumo sampratos. Taip nacionalinio saugumo klausimai tampa neatsiejami nuo tarptautinio saugumo klausimų, todėl šalys jungiasi į tarptautines sąjungas, organizacijas, kuriose bent jau formaliai deklaruoja, kad padės viena kitai įvairių grėsmių akivaizdoje.

Viena iš pagrindinių šiandieninio saugumo ypatybių yra ta, kad tarpusavyje susijusios valstybės negali atskiria kovoti su gėsmėmis, kurios plinta milžinišku greičiu, o valstybių sienos jų nestabdo. Transnacionalinį saugumą galima užtikrinti tik bendradarbiaujant, o bendradarbiavimas įmanomas tik turint panašų ar tokį patį požiūrį į grėsmes, karinių pajėgų naudojimą, kontrolę, grėsmių prevenciją. Kai tarptautinės problemos ir grėsmės tampa ir Lietuvos nacionalinėmis problemomis, grėsmėmis – mes tampame saugūs tiek, kiek saugūs mūsų partneriai.

Tačiau, nepaisant išorinių grėsmių, vis aktualesnis tampa vidaus saugumas: socialinė atskirtis, skurdas, teisingumo stoka, nepasitikėjimas valdžia ir kitos problemos tampa didžiule problema – jei valstybės gyventojai netiki savo valstybe, kyla klausimas, ar jie gins ją nuo išorinių grėsmių, ar jie patys nesukels neramumų šalies viduje. Galimas ir kitas požiūris: jei šalis jaučia didelę išorinę grėsmę, ar gyventojai nesusivienys, kad ją įveiktų, ar nepabus patriotiškumas ir noras išsaugoti esamą situaciją, nes ji gali tapti ir blogesnė. Koks bus žmonių požiūris iš dalies priklauso ir nuo aukščiausių šalies politikų retorikos: kaip pateikiamos grėsmės šalies saugumui, kokių veiksmų imamas, kad būtų užtikrintas šalies ir gyventojų saugumas. Žmonių požiūrį formuoja ne tik šalies vadovai, bet ir žiniasklaida. Politinės komunikacija tiek iš šalies vadovų, tiek iš žurnalistų pusės lemia tai, kaip šalies gyventojai reaguoja į kylančias grėsmes. Tai priklauso nuo to, ko siekiama perduodant žinutę: informuoti, įbauginti, kelti susirūpinimą.

Užtikrinti nacionalinį saugumą – svarbiausias kiekvienos valstybės tikslas. Nacionalinis saugumas susideda iš vidinio, išorinio, transnacionalinio saugumo. Politinė komunikacija – vienas

iš įrankių, leidžiančių ne tik formuoti žmonių požiūrį ir užtikrinti vidinį saugumą, bet ir leidžiantis formuoti poziciją tarptautinės politikos arenoje, siekiant megzti ryšius su partneriais, pareikšti savo poziciją, vykdyti išorinių ir transnacionalinių grėsmių prevenciją, todėl labai svarbu išsiaiškinti ir suvokti politinės komunikacijos svarbą užtikrinant nacionalinį saugumą.

1. 3 Politinės komunikacijos svarba užtikrinant nacionalinį saugumą

Politikų komunikacija, žiniasklaidos pranešimai – pagrindiniai šaltiniai, kuriais sužinoma, kas vyksta šalyje ir pasaulyje. Nuo politinės komunikacijos priklauso, kaip tam tikras grėsmes, situacijas vertins šalies gyventojai. Skirtingi šaltiniai informaciją pateikia skirtingai, todėl pirminę žinutę, kurią norėta perduoti, gali sukelti skirtingas reakcijas priklausomai nuo to, kaip ji bus pateikta ir kas ją pateik. Anot M. Castells (2006), šiuolaikinėse visuomenėse žmonės gauna informaciją bei susidaro politinę nuomonę daugiausia per įvairius žiniasklaidos kanalus. Lietuvoje visuomenė žiniasklaidą pasitiki labiau nei politikais, todėl, informuojant ir formuojant gyventojų nuomonę nacionalinio saugumo klausimais, ugdant patriotiškumą, labai svarbu, kaip pateikiama informacija: nešališkai, sugrėsmintai, supriešinant visuomenės grupes ar objektyviai ir tiksliai. Jei politikai ir žiniasklaida visuomenei siunčia skirtingas žinutes – gali kilti vidinio saugumo problemų: žmonės bijo dėl savo ateities, emigruoja, gali kilti neramumai ir pan.

Visuomenę gali pasirinkti, ar tikėti gaunama informacija, tačiau, pasak S. Statneckytės (2013), bet kuriuo atveju, kritiškai ar naiviai visuomenę priimtą gaunamą informaciją, ji turi įtakos visuomenės nuomonei apie politinę situaciją ir pačius politinius veikėjus. Kaip teigia L. Bielinis (2016), žiniasklaida girdama ir kritikuodama valdžios veiksmus, valdydama viešąją nuomonę selekcionuoja politinį elitą, jį ugdo, remia bei kontroliuoja jo veiklą, nukreipia visuomenės emocijas reikiama kryptimi ir padeda visuomenei emociškai atsirinkti jai reikalingas vertybes, modeliuoja, organizuoja ir reguliuoja politinius konfliktus. Visa tai rodo, kad žiniasklaidos įtaka visuomenei yra itin didelė ir ji formuoja ne tik jų nuomonę tam tikrais klausimais, bet ir neretai nurodo, kaip teisinga vienu ar kitu momentu elgtis. Todėl svarbu, kad žiniasklaida pateiktų objektyvią ir tikslią informaciją. Jei žmonės informuojami klaidingai arba gasdinami, jie gali nebetikėti tikra informacija, išvykti iš šalies arba, jei juos nuolat pasiekia informacija, kad grėsmių nėra – nematyti prasmės ginti savo šalį.

Tačiau nereikėtų pamiršti, kad vis dėlto nacionalinio saugumo tematizavimą viešumoje, diskursą, pirmiausia, turi užtikrinti institucijos, atsakingos už nacionalinio saugumo užtikrinimą, kurios įgyvendina komunikacijos strategijas, bendrauja su visuomene, žiniasklaida įvairiais

komunikacijos kanalais. Kiek tokia komunikacija yra efektyvi ir ar žiniasklaida pateikia ją tokia, kokią gavo iš institucijų – politinės komunikacijos kultūros klausimas. Žiniasklaida gali pasklebti žinią, kuri intriguos, galbūt baugins, bet sukels žmonių emocijas, arba ji gali remtis pateikta informacija ir objektyviai informuoti apie tai, kas ir kodėl vyksta, t. y. naudoti institucijų pranešimus spudai.

Nacionalinis saugumas po įvykių Ukrainoje – gana dažna tema politinėje komunikacijoje. Apie tai kalba politikai, žiniasklaida, nacionalinio saugumo klausimai rūpi ir visuomenei. Tai, kaip informacija bus suprasta, priklauso nuo to, kokie pagrindiniai akcentai bus išryškinti, t. y. kaip bus įrėminta (*Framing Theory*) žinutė. Naujienų įrėminimas leidžia sutelkti visuomenės dėmesį į tam tikrus įvykius, įprasmingi problemą. Tai, kas akcentuojama, lemia visuomenės požiūrį į tam tikras problemas ir situacijas, didelę reikšmę turi ir temų formuluotės, pasitelkiami pavyzdžiai, antraštės žiniasklaidoje. Jei pranešime apie padidintą gynybos finansavimą bus kalbama ne apie stiprėjančią šalies gynybą, karių pasirengimą, naujesnę įrangą ir pan., o apie tai, kad už tokią lėšų buvo galima pamaitinti ar išgydyti vaikus – visuomenės nuomonė kardinaliai skirsis, nors tiesa, pagrindinė žintuė išliks nepakitusi – gynybai padidintas finansavimas.

Politinės komunikacijos svarba užtikrinant nacionalinį saugumą – itin didelė. Efektyvi politinė komunikacija leidžia informuoti visuomenę, formuoti jų nuomonę, daryti įtaką jų emocijoms, elgsenai. Politinė komunikaciją turėtų siekti savo pagrindinio tikslo – informuoti visuomenę apie vykstančius politinius procesus, įtraukti į juos. Žiniasklaidai įsitraukus į politinę komunikaciją ir tapus ne tik instrumentu ir tarpininku, bet ir politinės komunikacijos kūrėju, politinės nuomonės formuotoju, svarbu žinoti, ar nacionalinio saugumo tema yra nušviečiama taip pat, ar, kalbant apie saugumą, nėra siekiama tik sužadinti emocijas: baimę, smalsumą, pyktį, o gal pasididžiavimą. Politikai priima sprendimus, kurie daro tiesioginę įtaką kiekvieno piliečio gyvenimui, o taip pat ir nacionaliniam saugumui, todėl jų pozicija, nuomonė ir sprendimai, priimti, norint gerinti saugumą, yra svarbūs visuomenei. Žiniasklaida politikų pasisakymus ne tik perduoda, bet ir interpretuoja, todėl žmonės gali susidaryti klaidingą įspūdį apie tai, kas vyksta šalyje. Kita vertus, galbūt politikai nesako visos tiesios, o žiniasklaida parodo visuomenei „didesnį paveikslą“. Norint sužinoti, kaip formuojamas žmonių požiūris į nacionalinį saugumą, svarbu išsiaiškinti, kaip nacionalinį saugumą tematizuoja politikai ir žiniasklaida.

2. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS POLITIKŲ RETORIKOJE

2.1 Lietuvos politinės retorikos nacionalinio saugumo tema kontekstas

Lietuvoje politinės retorikos nacionalio saugumo tematika padaugėjo atsiradus daugybei iššūkių, keliančių grėsmę ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos saugumui. Tiriamuoju laikotarpiu – nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d. – geopolitinę įtampą labiausiai kėlė intensyvi militarizacija NATO pasienyje Kaliningrade, ES stiprėjančios dezintegracinės ir populistinės nuotaikos, ES laukiančios sudėtingos derybos dėl „Brexit“, užsitęsusi migracijos krizė, terorizmas, Rusijos agresija Ukrainoje, plataus masto karinės pratybos „Zapad 2017“. Visa tai į politinę darbotvarkę ir politikų retoriką įtraukė nacionalinio saugumo klausimus.

Globaliame pasaulyje nacionalinis saugumas siejamas su saugumu ne tik šalyje, bet ir visame regione. Šalis saugi tiek, kiek saugūs jos kaimynai, sąjungininkai. Neramumai, prasidėję vienoje šalyje gali stipriai ar net drąstiškai koreguoti kitos šalies saugumo situaciją, paskatinti naujų įstatymų ar jų pataisų atsiradimą, iš esmės keisti piliečių, verslo kasdienybę. Pavyzdžiui, po Rusijos agresijos Ukrainoje dėl įtemptos tarptautinės situacijos Lietuvoje 2015 m. pradžioje buvo atnaujinta šauktinių kariuomenė ir į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą pradėti šaukti jaunuoliai nuo 19 iki 26 metų. Įvestos sankcijos Rusijai lėmė tai, kad Lietuvos verslininkai, užsiėmę eksportu į Rusiją, prarado dalį pajamų bei buvo priversti ieškoti naujų rinkų. Nors ne visi verslo atstovai buvo tuo patenkinti ir kalbėjo apie nuostolių perkėlimą ant vartotojų pečių, t. y. kainų augimo, kas viešojoje erdvėje galėjo supriešinti lietuvius su ukrainiečiais, tačiau iš pradžių kilusį nepasitenkinimą užgožė solidarumas su Ukraina.

Padaugėjus informacijos apie nacionalinį saugumą, kylančias grėsmes, svarbu, kad visuomenę pasiektų tiksli ir teisinga informacija. Objektyviausią, nesugrėsmintą informaciją turėtų pateikti valstybės institucijos, oficialūs šalies pareigūnai, kurių pozicija – valstybės pozicija. Pasak V. Puodžiūno (2013), valstybės institucijos „neturi jokių komercinių tikslų, jos siunčiamos informacijos poveikis yra nukreiptas į kontaktų su piliečiais ar jų grupėmis užmezgimą, palaikymą bei intensyvinimą, informuotumo apie vykdomą politiką didinimą, sprendimų priėmimo aiškinimą, piliečių elgsenos motyvavimą, pozityvaus valdžios institucijų įvaizdžio formavimą“.

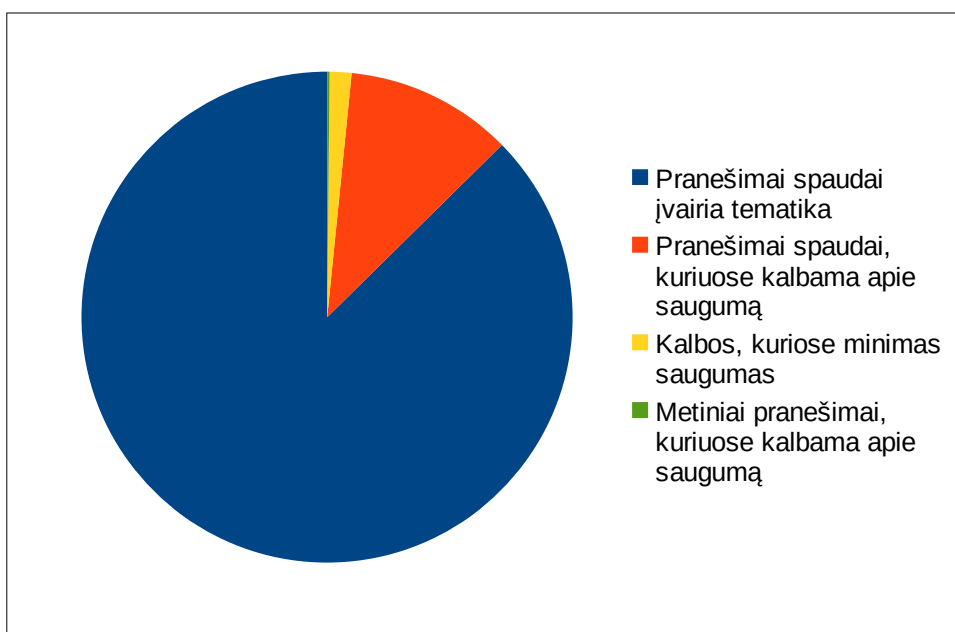
Šiame darbe lyginama politikų ir žiniasklaidos komunikacija nacionalinio saugumo klausimais. Pasirinkti politikai – LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė bei Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis. Prezidentas ir Ministras Pirmininkas – du aukščiausi šalies pareigūnai,

atstovaujantys Prezidento intencijai bei Vyriausybei. Jų oficiali pozicija yra ir jų institucijų pozicija, todėl informacija, skelbiama spaudos pranešimais, kalbomis, metiniais pranešimais, neturėtų siekti bauginti žmonių, o turėtų atspindėti realią situaciją, būti tiksli ir aiški, žmonėms turi būti aiški geopolitinė situacija ir valstybės pozicija svarbiausiais nacionalinio saugumo, tarptautinės politinės darbotvarkės klausimais.

Lietuvos Respublikos Prezidento ir Ministro Pirmininko internetiniuose puslapiuose – <http://president.lt> ir <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/> – skelbiami pranešimai spaudai įvairiomis temomis. Bendras abiejų valstybės pareigūnų spaudos pranešimų skaičius nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d. – 1799: 1169 pranešimai paskelbti LR Prezidento puslapyje ir 630 – Ministro Pirmininko. Taip pat analizuotos oficialiai skelbiamos kalbos, metiniai pranešimai. Iš visos skelbiamos informacijos atrinkti ir analizuoti pranešimai, kuriuose kalbama apie saugumą. Šių pranešimų turinio analizė padės išsiaiškinti politikų – valstybės vadovų – ir tuo pačiu svarbiausių šalies institucijų poziciją nacionalinio saugumo klausimais.

2.1.1 Prezidentinė retorika: Dalia Grybauskaitė

2017 m. sausio 1–2019 m. sausio 1 dienomis Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės internetiniame puslapyje <http://president.lt> buvo paskelbti 1169 pranešimai. Iš jų 131 pranešime kalbama apie saugumą. Ten pat skelbiama ir 17 Prezidentės kalbų bei 2 metiniai pranešimai, skaityti Lietuvos Respublikos Seime. Visose kalbose ir metiniuose pranešimuose taip pat minimi nacionalinio saugumo klausimai. Iš viso apie saugumą kalbėta 150 kartų.

1 pav. Prezidentės pranešimų, kalbų tematika

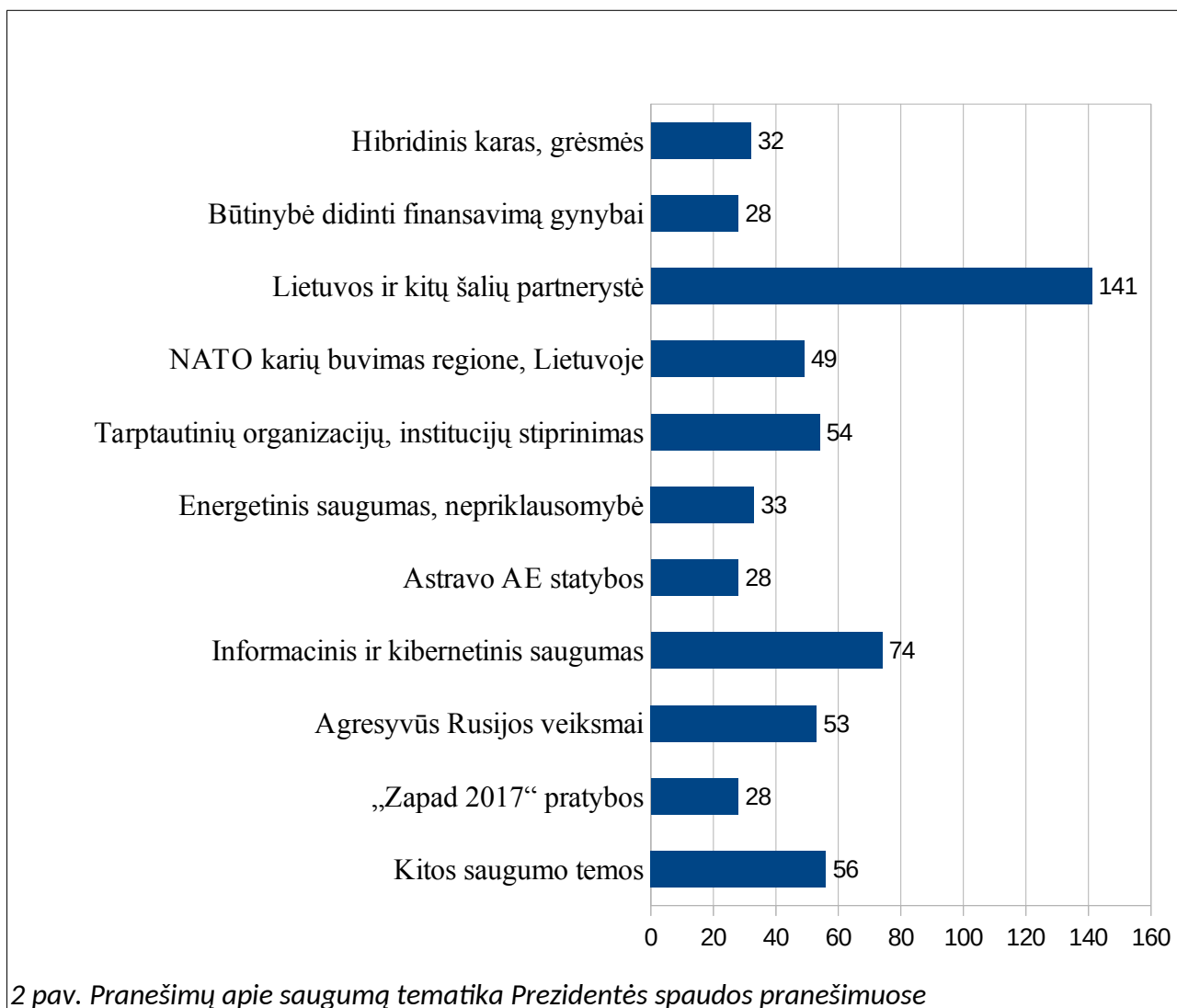
Prezidentinė retorika vaidina didelį vaidmenį visuomenėje bei lemia šalies įvaizdį tarptautinėje erdvėje. Pasak V. Černiakovos ir J. Grigaliūnienės (2016), šalies politinė įtaka tarptautinėje arenoje, jos santykiai su kitomis valstybėmis ir vaidmuo tarptautinėje bendruomenėje priklauso nuo šalies prezidento veiksmų ir išsakomos pozicijos. Todėl itin svarbu, kaip šalies Prezidentas kalba apie itin jautrius nacionalinio saugumo klausimus, nes nekorektiška retorika gali ne tik įbauginti žmones, bet ir sukelti padarinius kasdieniame gyvenime. Kita vertus, aiški ir tvirta pozicija, išsakoma nepolitkorektiškomis frazėmis leidžia atkreipti į šalį, į šalies problemas dėmesį tarptautinėje erdvėje, taip valstybei svarbius klausimus įtraukiant į bendrą valstybių politinę darbotvarkę bei užsitikrinant paramą iš šalių sąjungininkių.

Itin didelis visuomenės pasitikėjimas Prezidento institucija bei šalies Prezidente kaip politike rodo, kad Prezidentės Dalios Grybauskaitės vaidmuo, nusakant, kas yra grėsmės ir kokie nacionalinio saugumo klausimai yra prioritetiniai yra labai svarbus. Tai reiškia, kad Prezidentė yra saugumizuojanti veikėja. Saugumizacijos teorija skelbia, kad saugumas yra konstruojamas per kalbos aktus. Kaip teigia O. Weaver (2004), dalykas tampa saugumo problema tuomet, kai jis yra įvardijamas kaip saugumo problema – klausimai nėra saugumo klausimais savaime. Taigi galime teigti, kad saugumo klausimai ne visuomet yra paremti realiomis grėsmėmis, o kartais sukonstruojami pateikiant tam tikrus klausimus, kaip neatidėliotinai grėsmingus. Anot R. Taureck (2006), pats saugumas saugumizacijos teorijos rėmuose taip pat tampa socialiu ir intersubjektyviu konstrukt, nes saugumas yra tai, ką kaip saugumą apibūdina saugumizuojantis veikėjas. Šalies Prezidentas turi puikias sąlygas būti saugumizuojančiu veikėju, nes užima galios poziciją, turi institucinę paramą ir visuomenės palaikymą. Tai leidžia lengvai įgyvendinti saugumizavimo procesą, nes auditorija, šiuo atveju visuomenė, palaiko šalies vadovo siūlymus, kokiomis priemonėmis, kokiais būdais reikėtų spręsti tam tikrus saugumo klausimus. Todėl, norint išsiaiškinti, kokios saugumo problemos svarbiausios, kokia valstybės pozicija aktualiais geopolitiniais klausimais, kaip ruošiamasi spręsti saugumo problemas, reikalinga analizuoti Prezidento pranešimus, kuriuose kalbama saugumo temomis.

LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė nuo 2017 iki 2019 metų savo pranešimuose, kuriuose kalbama apie saugumą, akcentavo ir saugumizavo keletą svarbiausių sričių. Daugiausia dėmesio skirta:

- „Zapad 2017“ pratyboms,
- agresyviems Rusijos veiksams,
- informaciniam ir kibernetiniam saugumui,
- Astravo atominės elektrinės statyboms,

- energetiniam saugumui, energetinei nepriklausomybei,
- tarptautinių organizacijų, institucijų, tokių kaip NATO, ES, JT stiprinimui, atnaujinimui,
- NATO karių buvimui regione ir Lietuvoje,
- Lietuvos ir kitų saugumui strategiškai svarbių šalių partnerystei,
- būtinybei didinti finansavimą gynybai, modernizuoti karinę techniką,
- hibridiniam karui, hibridinėms grėsmėms.

Kaip matome diagramoje „Saugumo pranešimų tematika Prezidentės spaudos pranešimuose“ daugiausia dėmesio, kalbėdama apie saugumą Prezidentė skyrė Lietuvos ir kitų šalių partnerystei. Tai buvo minima beveik visuose pranešimuose – 141 kartą. Tai rodo, kad, kalbant apie šalies saugumą, remiamasi sąjungininkais, šalimis partnerėmis, galima suprasti, kad partnerystė su kitomis šalimis, bendradarbiavimas iš esmės ir lemia Lietuvos saugumą. Lietuva – Europos pasienis su Rytais, kurių agresija, nukreipta prieš Vakarų, nemažėja. Pasak Prezidentės, „transatlantinis ir

viso Aljanso saugumas prasideda Baltijos valstybėse“ (2017 05 31) todėl būtent rytiniame Europos flange, ties Lietuva, turi būti sutelkta gynyba prieš Rytus, ypač aktyviai militarizuojantis Kaliningradui. Taigi tam, kad būtų užtikrintas Lietuvos, o tuo pačiu ir Europos saugumas, būtina palaikyti draugiškus santykius su šalimis partnerėmis.

Kone dvigubai mažiau nei pirmoje vietoje esančia tema – 74 kartus kalbėta apie informacinį ir kibernetinį saugumą, kuris, sprendžiant pagal paminėjimo dažnumą, vis tik laikytas itin aktualia problema. Vystantis technologijoms, daugėjant elektroninių paslaugų, skaitmeninant duomenų bazines, kyla poreikis apsaugoti elektroninėje erdvėje esančius duomenis, sistemas. Taip pat vis daugiau objektų valdoma nuotoliniu būdu, prie sistemų galima prisijungti elektroniniu būdu, internetu, todėl būtina apsaugoti strategiškai valstybei svarbius objektus, kurių veiklos sutrikdymas galėtų sukelti suirutę. Priešingai nusiteikusios valstybės taip pat nemažai investuoja į propagandą, kiršinančius komentarus, todėl būtina stiprinti visuomenės atsparumą netikroms naujienoms, propagandai. Šių problemų sprendimui, kaip bus galima matyti pagal pranešimus, skirta nemažai dėmesio ir resursų.

Trečioje vietoje – kitos saugumo temos. Čia išskirtos temos, kurios buvo minimos tik keletą kartų, kurios nesudaro ryškos atskiros grupės. Šioje pranešimų tematikos grupėje randame migracijos, socialinio saugumo, terorizmo problemas, susiduriame su sankcijų Rusijai tema, Prezidentės požiūriu į Lietuvos kariuomenę, karius, LR Seimą nacionalinio saugumo aspektu bei kitomis temomis. Iš viso išskirti 56 tokie pranešimai.

Toliau rikiuojasi pranešimai, kuriuose kalbama apie tarptautinių organizacijų, institucijų stiprinimą. 54 kartus kalbėta apie būtinybę keisti ir atnaujinti Europos Sąjungą, NATO, Jungtines Tautas. Pagrindinė to priežastis – nauji globalūs iššūkiai, geopolitinė įtampa, kurią norint suvaldyti reikalingi nauji sprendimai, įgalinantys organizacijas efektyviai veiklai, siekiant užkirsti kelią agresijai ir palaikyti taiką.

Beveik tiek pat kartų – 53 – Prezidentės pranešimuose kalbėta apie agresyvius Rusijos veiksmus. LR Prezidentė užtikrina, kad tarptautinėje arenoje nebūtų užsimerkta prieš Rusijos veiksmus Ukrainoje ar pamiršta agresija Gruzijoje, kad būtų atkreiptas dėmesys į militarizaciją Kaliningrade bei agresyvius Rusijos veiksmus, nukreiptus prieš Vakarų valstybes. Įdomu tai, kad ši tema pagal dažnumą yra tik penkta, nors suprantama, kad dėmesys visoms kitoms temoms atsirado būtent dėl Rusijos agresijos. Taigi galima teigti, kad šalies vadovė pasirinko dėmesį į saugumo problemas atkreipti nebūtinai nuolat minint įtemptą situaciją dėl didžiosios kaimynės iš Rytų veiksmų, tačiau išskiriant šalių partnerystės, informacinio ir kibernetinio saugumo, tarptautinių organizacijų stiprinimo, gynybos finansavimo ir kt. svarbą nacionaliniam saugumui.

Šiek tiek mažiau – 49 kartus – Prezidentės pranešimuose kalbėta apie NATO karių buvimą regione, Lietuvoje. Galima suprasti, kad tai – viena pagrindinių nacionalinio saugumo sąlygų, atgrasymo priemonė. Šalių sąjungininkių kariai, esantys Lietuvoje, rodo ir tai, su kokiomis valstybėmis Lietuva palaiko gerus santykius, iš kokių valstybių perkama karinė technika, su kokiomis valstybėmis stengiamasi intensyviau bendradarbiauti. Šalies vadovė pranešimuose, kalbose ne kartą pabrėžė, kad NATO karių buvimas regione – vieningo Aljanso požymis.

33 kartus pranešimuose buvo minima energetinio saugumo, energetinės nepriklausomybės tema. Lietuvai, kuri ilgą laiką energetiškai buvo priklausoma nuo Rusijos, itin aktualu, kad ir tarptautiniu lygmeniu būtų suprasta energetinės nepriklausomybės būtinybė, todėl Prezidentė ne kartą kalbėjo apie elektros tinklų sinchronizacijos su Europa svarbą, suskystintų gamtinių dujų terminalą „Independence“.

Šalies vadovė atkreipė lietuvių dėmesį ir į hibridines grėsmes, hibridinį karą. Tai buvo nauja sąvoka daugeliui šalies gyventojų, kuri iki tol nebuvo minima. Anksčiau, kalbant apie karą, būdavo galvojama tik apie konvencinį karą, tačiau globaliame pasaulyje sparčiai vystantis technologijoms pradėta kalbėti ir apie hibridinį karą, atkreiptas dėmesys į pasirengimą atremti nekonvencines grėsmes. Pranešimuose ši tema minima 32 kartus.

Prezidentės pranešimuose po 28 kartus minimos 3 temos: „Zapad 2017“ pratybos, Astravo atominės elektrinės statybos, būtinybė didinti finansavimą gynybai, modernizuoti karinę techniką. „Zapad 2017“ pratybos sulaukė itin didelio atgarsio, buvo baiminamasi, kad tai bus pretekstas įsiveržti į Lietuvos teritoriją, imtis karinių veiksmų prieš mūsų valstybę. Informacija apie vykstančias pratybas aktyviai skelbė tiek šalies politikai, tiek žiniasklaida, o tai, natūralu, kėlė baimę gyventojams. Nors šiai temai Prezidentės pranešimuose, palyginti skirta nedaug dėmesio, tačiau net ir neminint šių pratybų kiekviename pranešime, yra aišku, kad jos buvo pretekstas daugeliui kitų su saugumu susijusių temų, pavyzdžiui, būtinybei skirti didesnę finansavimą šalies gynybai ir pan.

Sprendžiant pagal pranešimų tematiką, vienas iš šalies vadovės tikslų buvo įtikinti tarptautinę bendruomenę, kad netoli Lietuvos sienos statoma nesaugi Astravo atominė elektrinė kelia grėsmę ne tik Lietuvai, bet ir visai Europai, kad tai ne tik Lietuvos problema. Todėl ne kartą Prezidentės pranešimuose vykstančios statybos ir vieninga Europos Sąjungos pozicija jų atžvilgiu buvo įvardinta kaip Lietuvos saugumui svarbi tema.

Būtinybė didinti gynybos finansavimą, modernizuoti karinę techniką, vykdyti įsipareigojimus NATO – dar viena tema, kuria Prezidentė nevengė pasisakyti. Pasisakymai šia tema kartu kalbant ir apie vis naujas valstybei kylančias grėsmes neleidžia abejoti būtinybe skirti didesnę finansavimą

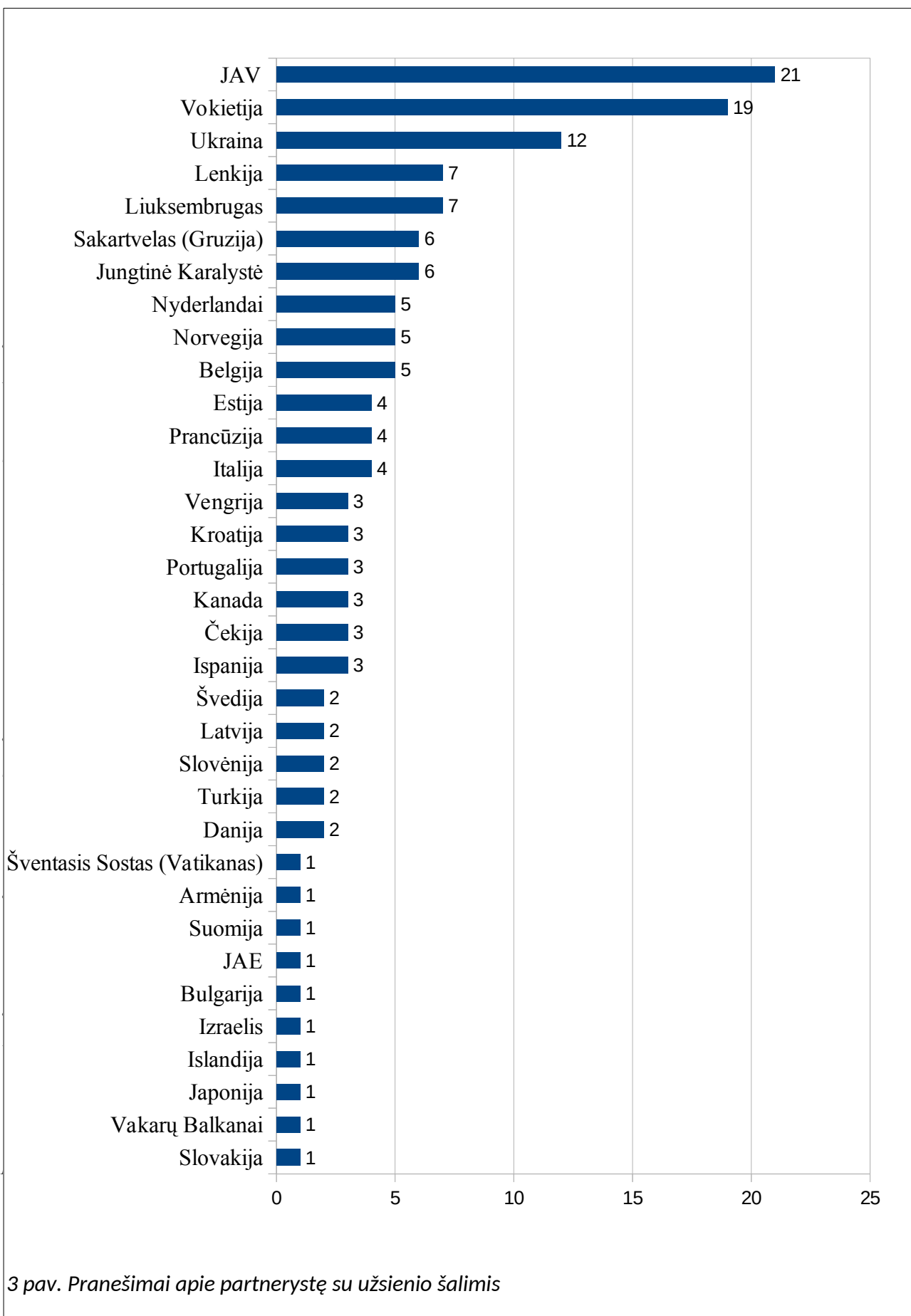
šalies gynybai, ypač kai apie tai kalba šalies vadovė – tuo metu populiariausia politikė, turinti visuomenės ir institucijų palaikymą, vertinama tarptautinėje politikoje. Tai reiškia, kad gyventojai pasitiki Prezidente ir girdėdami, kad šalies saugumui kyla pavojus ir reikia daugiau investuoti į gynybą, iš esmės su tuo sutinka, didesnės diskusijos visuomenėje nekyla.

Laikydami Prezidentę saugumizuojančia veikėja, galime teigti, kas visas temas, išskirtas pranešimuose, Prezidentė pateikė kaip neatidėliotinai grėsmingas. Daugelyje pranešimų minimos kelios temos, nes aptariama ne tik kylanti grėsmė, bet ir galimi sprendimo būdai, pavyzdžiui, agresyvius Rusijos veiksmus siūloma atremti didinant finansavimą gynybai bei pasitikint Lietuvoje esančiais NATO kariais. Tikslesnę Prezidentės poziciją nacionalinio saugumo klausimais galima sužinoti analizuojant pranešimų turinį, šalies vadovės retoriką.

Lietuvos ir kitų šalių partnerystė

Pasak LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės, *„turint galvoje geopolitinius iššūkius aplink Lietuvą, mes negalime sau leisti konfliktuoti. <...> Kaip niekad turime daug draugų, kurie darbais įrodo, kad Lietuva yra ne viena“* (2017 09 08). Tokie šalies vadovės žodžiai leidžia suprasti, kad nacionaliniams saugumui itin svarbus tarptautinis bendradarbiavimas. 2017 m. metiniame pranešime LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė teigia, kad *„daugėja sąjungininkų“* ir *„Lietuva dar niekada neturėjo tiek daug draugų“*. Tačiau nepamirštama, kad saugumu pirmiausia turime rūpintis mes patys. 2018 m. Prezidentė metiniame pranešime teigia, kad *„tikėtis, kad mus apsaugos kiti – jau nebegalime“*, tačiau pabrėžia, kad *„būtina stiprinti dvišalius ryšius su strateginiais partneriais ir artimiausiais kaimynais, plėsti draugų ratą. Ieškoti naujų bendradarbiavimo formatų, išvengti transatlantinio susiskaldymo“*. Iš esmės daugelyje pranešimų, kuriuose minima Lietuvos ir kitų šalių partnerystė, akcentuojama bendrystės svarbą, tai, kad vertiname šalių partnerių paramą.

Iš Prezidentės pranešimų galima daryti išvadas, kurios šalys yra svarbiausios Lietuvos partnerės ir sąjungininkės. 3 paveikslėlyje „Pranešimai apie partnerystę su užsienio šalimis“ galima matyti, kad LR Prezidentės pranešimuose daugiausia dėmesio skiriama JAV ir Vokietijai. Dėl susiklosčiusios geopolitinės situacijos, agresyvios Rusijos politikos, Prezidentė dažnai mini Ukrainą. Taip pat akcentuojama ryšių svarba su Lenkija, Liuksemburgu, Nyderlandais, Belgija ir kitomis šalimis, kurių kariai dislokuoti Lietuvoje arba regione. Įdomu, kad palyginti nedidelis dėmesys skiriamas Baltijos šalims – Latvijai ir Estijai (žr. 3 pav.). Taip formuojama ir Lietuvos gyventojų nuomonė, apie tai, kokios šalys yra mūsų sąjungininkės, iš ko galime tikėtis pagalbos, paramos.

Pranešimuose taip pat akcentuojama, kad JAV prie Lietuvos ir viso Baltijos regiono saugumo prisideda realiais veiksmais, kad šia sąjungininke galima pasitikėti krizės atveju: „*Lietuvoje*

dislokuota ilgo nuotolio oro gynybos sistema „Patriot“ rodo, kad JAV ir NATO įsipareigojimai Baltijos regionui yra tvirti bei grįsti realiais veiksmais, o ne žodžiais“ (2017 07 20), „Lietuva jaučia nuolatinę JAV paramą ir mato konkrečius šios valstybės veiksmus atremiant iš Rytų kylančią grėsmę“ (2017 07 06), „krizės atveju Lietuva gali tikėtis karinės Amerikos paramos ne tik bendradarbiaujant NATO, bet ir tiesiogiai dvišaliu pagrindu“ (2018 04 03).

Pranešimuose itin daug dėmesio skiriama ir, galima manyti, svarbiausiai Lietuvos partneriui Europoje saugumo klausimais – Vokietijai. Prezidentė ją įvardina kaip „*didžiausią Europos politinę ir ekonominę galią*“ (2017 02 09), „*turinčią didžiausią politinį ir ekonominį svorį Europoje*“ (2017 08 25). Pranešimuose nevengiama pabrėžti, kad Lietuvos žmonės yra dėkingi Vokietijai už indėlį į mūsų šalies ir viso regiono saugumą bei vertina ją kaip artimą partnerę: „*Lietuvos žmonės laiko Vokietiją viena artimiausių Lietuvos partnerių ir sąjungininkių, su kuria sieja bendras požiūris į aktualius dvišalius, Europos Sąjungos ir NATO klausimus.<...> Lietuva ypač vertina Vokietijos lyderystę ieškant sprendimų į Europai tenkančius sudėtingus iššūkius, priimančią atsakomybę už žemyno vienybę ir klestėjimą, piliečių ateitį ir bendrą saugumą*“ (2017 02 12), „*Grėsmių akivaizdoje jaučiame tvirtą Vokietijos paramą ir žinome, kad šia šalimi galime pasikliauti. Vokietija supranta mūsų regionui ir visai Europai kylančius saugumo iššūkius*“ (2017 06 23), „*Lietuva ir Vokietija glaudžiai bendradarbiauja stiprindamos ne tik regiono, bet ir tarptautinę taiką bei saugumą*“ (2017 07 05), „*Lietuva labai vertina Vokietijos sprendimą imtis kertinio vaidmens užtikrinant Baltijos šalių saugumą*“ (2017 08 25), „*Lietuvai Vokietija yra viena artimiausių valstybių*“ (2017 08 24), „*Lietuvą ir Vokietiją sieja glaudūs ir nuolatos stiprėjantys ryšiai, kuriuos įprasmina sėkmingas bendradarbiavimas <...> saugumo ir gynybos srityse*“ (2017 09 15), „*Lietuva su Vokietija dar niekada nebuvo tokios artimos sąjungininkės ir partnerės*“ (2018 09 14), „*tvirta Vokietijos draugystė, solidarumas ir šios šalies kariai Lietuvoje siunčia labai aiškią žinią, kad karinės agresijos akivaizdoje niekada nebūsime vieni. Lietuvos ir Vokietijos karinis bendradarbiavimas stiprina visą Aliansą*“ (2018 10 22), „*per laikotarpį nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, ypač Lietuvai tapus Europos Sąjungos ir NATO nare, Vokietija neabejotinai tapo viena reikšmingiausių Lietuvos partnerių*“ (2018 10 03).

Daug dėmesio, kalbėdama apie Vokietijos svarbą Lietuvos ir Europos saugumui, Prezidentė skiria Vokietijos lyderystei Europoje bei pasiryžimui vadovauti priešakinių NATO pajėgų batalionui Lietuvoje. Šalies vadovės pranešimuose teigiama: „*Vokietija demonstruoja išskirtinę lyderystę stiprinant Lietuvos ir viso rytinio NATO flango saugumą*“ (2017 03 02), „*Lietuva yra dėkinga už svarbų Vokietijos indėlį į mūsų regiono saugumą, atsiunčiant reikšmingas pajėgas ir imantis vadovauti Lietuvoje dislokuojamam priešakinių NATO pajėgų batalionui*“ (2017 02 12),

„Lietuva vertina Vokietijos lyderystę ir priimtą atsakomybę vadovauti daugiašaliam NATO batalionui mūsų šalyje“ (2017 03 02), „Vokietijos lyderystė svarbi ir toliau stiprinant rytinio NATO flango gynybos pajėgumus“ (2017 07 05), „ši šalis demonstruoja lyderystę užtikrinant NATO rytinio flango ir viso Aljanso saugumą“ (2017 08 25), „Lietuva vertina <...> išskirtinę Vokietijos lyderystę Europos valstybėms pačioms ryžtingai priiimant atsakomybę už mūsų gynybą“ (2018 10 03). Vokietijos vaidmuo ir lyderystė, siekiant užtikrinti Lietuvos, regiono ir visos Europos saugumą, pasak šalies vadovės, – išskirtinis (2017 02 07), o jos kariai „padeda užtikrinti mūsų saugumą ir naujų grėsmių akivaizdoje išsaugoti taiką visai Europai“ (2018 07 14). Neslopstant geopolitinei įtampai, nepamirštama pabrėžti, kad Vokietija „imasi atsakomybės stiprinant rytinį NATO flangą“ (2017 02 09) bei „ne kartą prisiėmė atsakomybę sprendžiant sudėtingas ES krizes“ (2017 08 25).

Prezidentės teigimu, Vokietijos sprendimas vadovauti NATO batalionui Lietuvoje: *„tvirtos ir atsakingos lyderystės pavyzdys“ (2017 02 09), „išskirtinės lyderystės, solidarumo ir Aljanso vienybės pavyzdys“ (2017 08 24), „istorinis Vokietijos apsisprendimas“ (2018 10 03), „stiprus aljanso vienybės ir solidarumo ženklas“ (2018 12 17). Pats batalionas, anot Prezidentės, „tapo neatsiejama nacionalinės gynybos dalimi, o jo karių socialinė veikla yra matoma visuomenėje“ (2017 08 23). „išskirtinį Vokietijos vaidmenį ir lyderystę siekiant užtikrinti Lietuvos, regiono ir visos Europos saugumą“ (2017 02 07).*

Iš LR Prezidentės pranešimų akivaizdu, kad Lietuvos ir Europos saugumas neišivaizduojamas be Vokietijos lyderystės: *„globalių geopolitinių įtampų kontekste labai svarbu, kad Vokietija išlaikytų stiprų lyderio vaidmenį Europoje ir sprendžiant aktualius Bendrijos klausimus, ir užtikrinant Senojo žemyno saugumą“ (2018 12 17), „Lietuvai ir Vokietijai būtina toliau glaudžiai bendradarbiauti regiono gynybos, kibernetinių ir informacinių grėsmių klausimais“ (2017 07 10).*

Daug dėmesio Prezidentės retorikoje skiriama Ukrainai. Agresyvūs Rusijos veiksmai šioje šalyje iš esmės į visuomeninį gyvenimą grąžino nacionalinio saugumo temą. Puikiai suprantama, kad jei Rusija nesulauks atsako dėl savo veiksmų tarptautinėje politinėje arenoje, niekas jai nesukliudys rodyti agresiją ir prieš kitas valstybes. Todėl Lietuvai, kaip matome iš šalies vadovės pranešimų, itin svarbu, kad Ukraina, pasirinkusi *„transatlantinės integracijos kelią“ (2018 07 12), nebūtų pamiršta tarptautinės bendruomenės: „Lietuva tvirtai remia Ukrainos <...> euoropinės integracijos siekį“ (2017 03 14), „Lietuva tvirtai palaiko Ukrainą tarptautinėje erdvėje“ (2017 04 13), „labai svarbu, kad NATO išlaikytų atvirų durų politiką, o <...> Ukraina nebūtų užmirštos tarptautinės bendruomenės. Lietuva supranta šiai valstybei tenkančius iššūkius ir tvirtai remia jos apsisprendimą tapti transatlantinės bendruomenės nare“ (2017 05 23), „būtina padėti Ukrainai,*

nes ji ne tik kaunasi už savo apsisprendimą eiti transatlantinės integracijos keliu. Ukraina kartu gina ir Vakarų demokratijos vertybes“ (2018 08 22).

Ukraina, anot Prezidentės, kovoja dėl Lietuvos ir visos Europos saugumo. Šalies vadovės teigimu, tvirtas Ukrainos „*pasipriešinimas Rusijos agresijai, valia ir ryžtas gintis yra ir Europos saugumo pamatas*“ (2018 07 12). Apie tai, kad Ukrainos saugumas lemia visos Europos saugumą ir Vakarai turi atkreipti dėmesį į tai, kas ten vyksta, kad Lietuva palaiko ir remia šalies kovą, Prezidentė kalbėjo ne kartą: „*kovodama su agresija, Ukraina gina ir visos Europos saugumą. Lietuva griežtai smerkia neteisėtą Krymo aneksiją, tvirtai remia Ukrainos suverenumą ir teritorinį vientisumą, palaiko ES sankcijas Rusijai. Mūsų valstybė Ukrainai teikia visą, jai prieinamą politinę, karinę, finansinę ir medicininę paramą*“ (2017 06 09), „*puikiai suprantame, kad Ukraina kovoja ir už Lietuvos bei visos Europos saugumą, todėl padedame Ukrainai, esame didžiausi jos draugai ir rėmėjai, aktyviai giname šios šalies interesus Vakaruose*“ (2018 12 07), „*atremdama atvirą Rusijos karinę agresiją, Ukraina kovoja ir dėl visos Europos saugumo. Todėl nuosekli politinė, finansinė ir karinė parama Ukrainai, griežtas ir vieningas Vakarų atsakas yra geopolitinės realybės diktuojama būtinybė*“ (2018 12 03), „*būtina stiprinti visokeriopą pagalbą Ukrainai. Ukrainos saugumas yra neatsiejamas nuo Lietuvos ir visos Europos saugumo, todėl Lietuva svarsto galimybę dar sustiprinti karinę paramą Ukrainai*“ (2018 11 27), „*Lietuva remia europines reformas, žmogaus teisių ir įstatymo viršenybės stiprinimą Ukrainoje*“ (2017 11 20), „*Lietuva remia Ukrainos nepriklausomybę, suverenumą ir teritorinį vientisumą*“ (2017 12 08), „*Lietuva tvirtai palaiko Ukrainą ir įvedė nacionalines sankcijas už agresiją Kerčės sąsiauryje bei Juodojoje jūroje atsakingiems asmenims. Lietuva taip pat didina savo karinę paramą Ukrainai*“ (2018 12 07).

Lenkija – strategiškai svarbi šalis, su kuria Lietuva, anot Prezidentės, „*ne tik kaimynės, bet ir artimos partnerės*“ (2017 05 03). Sprendžiant iš šalies vadovės pranešimų, su kaimynine šalimi stengiamasi palaikyti šiltus santykius, nes Lietuvai reikalinga Lenkijos parama svarbiausiais saugumo klausimais tarptautinėje erdvėje, tarptautinėse organizacijose: „*Susiduriame su tais pačiais iššūkiais, mus sieja bendras požiūris į regiono klausimus, bendri interesai Europoje ir transatlantinėje bendruomenėje bei tikslas užtikrinti visapusę mūsų piliečių gerovę ir saugumą*“ (2017 05 03), „*Lietuva ir Lenkija yra artimos kaimynės, partnerės bei NATO sąjungininkės. Vienodai vertiname mums kylančias grėsmes, agresyvius Rusijos veiksmus ir dirbame išvien, užtikrindami savo žmonių saugumą. Geopolitinių iššūkių akivaizdoje Lietuva ir Lenkija gali viena kita pasikliauti. Lenkija yra strategiškai svarbi užtikrinant Baltijos šalių teritorinę ir oro gynybą*“ (2017 09 19), „*Lenkija yra mūsų sąjungininkė ir partnerė regione, Europos Sąjungoje ir NATO, patikima bendramintė, su kuria drauge dirbame, kad aktualūs <...> saugumo iššūkiai būtų įveikti*

<...>. Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas <...> prisideda prie ilgalaikio mūsų regiono ir viso žemyno tvarumo“ (2017 11 11), „Grėsmių akivaizdoje Lietuva ir Lenkija užsitikrino tvirtas ir patikimas NATO atgrasymo priemones. Abi valstybės vienodai supranta būtinybę stiprinti Europos energetinį saugumą“ (2017 08 23), „Lenkija yra artimiausia kaimynė, labai svarbi Lietuvai tiek gynybos, saugumo, tiek ekonomikos srityse. Abipusis supratimas ir bendradarbiavimas NATO, ES ir dvišaliu pagrindu yra vienas iš mūsų gerovės ir saugumo garantų“ (2018 02 17), „Lietuvos ir Lenkijos gynyba yra glaudžiai susijusi“ (2018 02 13), „Lietuva ir Lenkija yra artimos kaimynės bei partnerės. Mus sieja bendri gynybos, transatlantinių santykių, energetinio saugumo interesai, <...> kartu nuosekliai bendradarbiaujame stiprindami savo šalių ir viso regiono saugumą bei gerovę“ (2018 09 13).

LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės pranešimuose ganėtinai dažnai minimas Liuksemburgas. Įdomu tai, kad ši šalis, kaip matome pagal Prezidentės pranešimus, saugumo klausimais yra gerokai svarbesnė nei, pavyzdžiui, Baltijos šalys. Taip pat įdomu, kad viena iš labiausiai nacionalinio saugumo problemų Lietuvai padedančių spręsti valstybių yra maža valstybė. Vis dėlto, šios šalies įtaka, pasak Prezidentės, „peržengia jos geografinį dydį“ (2017 10 26), o indėlis į Lietuvos saugumą yra didelis: „Lietuva ypač vertina svarbų Liuksemburgo indėlį į regiono saugumą“ (2017 06 23), „Liuksemburgas supranta mūsų regionui kylančius saugumo iššūkius ir padeda juos atremti“ (2017 06 21), „net ir turėdamas nedidelę kariuomenę Liuksemburgas demonstruoja išskirtinį solidarumą ir paramą Lietuvai, užtikrinant mūsų saugumą“ (2017 10 27), *Lietuva ir Liuksemburgas yra puikūs pavyzdžiai, kai nedidelės, tačiau inovatyvios, lanksčios ir atviros valstybės geba įsitvirtinti bei konkuruoti globalioje rinkoje. Todėl mūsų šalis atsiveria galimybės bendradarbiauti <...> pažangiausiose <...> informacinio ir kibernetinio saugumo srityse“ (2017 10 26), „Lietuvai Liuksemburgas yra svarbi valstybė, su kuria mus iki šiol siejo sėkmingas <...> karinis bendradarbiavimas <...>. Nors turi nedidelę kariuomenę, Liuksemburgas atsiuntė savo karių būrį į Aljanso priešakinių pajėgų batalioną Lietuvoje“ (2017 10 26), „Lietuva vertina Liuksemburgo solidarumą ir paramą užtikrinant gynybą regione. Vienodas saugumo grėsmių suvokimas lemia aktyvų karinį bendradarbiavimą, prisideda prie būtino Aljanso operacinio efektyvumo ir gynybinių pajėgumų didinimo“ (2018 06 23), „Liuksemburgas ir Lietuva yra tvirtos sąjungininkės, aktyvios partnerės ir nuoširdžios bendradarbės. Jūsų šalis – mums pavyzdys, kaip maža valstybė sugeba efektyviai dirbti Europos Sąjungoje ir tarptautinėje arenoje“ (2017 10 26).*

Prezidentė, akcentuodama Ukrainos problematiką, nepamiršo ir Sakartvelo (Gruzijos). Šių valstybių situacija panaši: abi valstybės, patyrusios Rusijos agresiją, siekia europinės ir

transatlantinės integracijos. Prezidentė, valstybės vardu, Sakartvelui reiškia paramą: „Lietuva ir Gruzija vienodai vertina grėsmes savo saugumui. Lietuva tvirtai palaiko Gruzijos narystės NATO siekį. Lietuva remia Gruzijos suverenitetą ir teritorinį vientisumą. Griežtai smerkia „slenkančią“ Abchazijos ir Pietų Osetijos aneksiją, inscenizuojant neteisėtus rinkimus ir referendumą“ (2017 03 30), „Lietuva tvirtai remia <...> Gruzijos europinės integracijos siekį“ (2017 03 14), „Lietuva supranta šiai valstybei tenkančius iššūkius ir tvirtai remia jos apsisprendimą tapti transatlantinės bendruomenės nare“ (2017 05 23), „Lietuva remia europines reformas, žmogaus teisių ir įstatymo viršenybės stiprinimą <...> Gruzijoje“ (2017 11 20), „Lietuva remia šios šalies suverenumą ir teritorinį vientisumą. Lietuva griežtai smerkia Abchazijos ir Pietų Osetijos aneksiją. Sakartvelas <...> yra vertinamas kaip Rytų partnerystės lyderis“ (2018 05 25), tvirtas Sakartvelo pasipriešinimas Rusijos agresijai yra „Europos saugumo pamatas“ (2018 07 12).

Vykstant „Brexit“ procesui, Prezidentės dėmesys skirtas ir Jungtinei Karalystei, siekiant užtikrinti, kad jai pasitraukus iš Europos Sąjungos, šalis ir toliau prisidės prie regiono saugumo, išliks gynybos sąjungininke, nes tai - „nacionalinio saugumo <...> interesas“ (2017 12 15): „Jungtinė Karalystė liks svarbia Europos dalimi, net ir nebūdama ES nare. Tai – patikima gynybos sąjungininke“ (2017 04 29), „Ši šalis artima Lietuvos saugumo ir gynybos sąjungininkė“ (2017 12 15), „Jungtinė Karalystė yra artima ir patikima NATO sąjungininke, ženkliai prisidedanti prie Baltijos šalių saugumo“ (2017 08 01), „Lietuva vertina nuolatinį Jungtinės Karalystės indėlį prisidedant prie gynybos pajėgų regione stiprinimo, taip pat glaudų bendradarbiavimą karinio, kibernetinio, informacinio ir ekonominio saugumo srityse“ (2018 06 09), „Lietuvai svarbu, kad ir ateityje būtų išsaugoti kuo artimesni gynybos <...> ryšiai tarp ES ir Jungtinės Karalystės. Nepaisant „Brexit“ ši šalis išliks mūsų NATO sąjungininke, su kuria ir toliau stiprinsime regiono bei transatlantinį saugumą. Tačiau saugumo bendradarbiavimą svarbu išsaugoti ir ES lygiu“ (2018 07 04), „nors Jungtinės Karalystės žmonės referendumu apsisprendė ištolti iš Europos Sąjungos, tačiau ši valstybė visuomet išliks svarbi Lietuvos ir Europos Bendrijos partnerė, be kurios neįsivaizduojama Senojo žemyno saugumo architektūra“ (2018 10 10).

Nyderlandų kariai taip pat prisideda prie NATO priešakinių pajėgų Lietuvoje, todėl Prezidentė pranešimuose akcentuoja bendradarbiavimą, solidarumą, reiškia padėką už indėlį į Lietuvos saugumą bei akcentuoja šalies svarbą Lietuvos ir regiono saugumui: „Nyderlandų Karalystė yra ypač svarbi Lietuvos partnerė, artima ir atsakinga šalis, su kuria <...> ryžtingai giname mūsų piliečių gerovę ir saugumą. Nyderlandų kariai prisideda prie NATO priešakinių pajėgų Lietuvoje, todėl šiandien Nyderlandų piliečius galime vadinti ne tik lietuvių draugais, bet ir ypatingais sąjungininkais“ (2017 04 29), „Nyderlandai <...> supranta mūsų regionui kylančius

saugumo iššūkius ir padeda juos atremti“ (2017 06 21), „Nyderlandai šiandien yra ir vienas pagrindinių mūsų saugumo partnerių“ (2017 07 11), „Nyderlandų Karalystė yra svarbi Lietuvos partnerė Europos Sąjungoje ir sąjungininke NATO. <...> abiejų valstybių požiūris esminiais gynybos klausimais, siekiant efektyvaus žemyno saugumo užtikrinimo, karinio mobilumo didinimo, sutampa. Lietuva dėkinga už Nyderlandų karių indėlį dalyvaujant mūsų šalyje dislokuotame NATO priešakinių pajėgų batalione, taip pat už ne kartą vykdytą Baltijos šalių oro policijos misiją“ (2018 04 27), Prezidentė dėkojo Nyderlandų Karaliui už „tvirtą jo šalies paramą ir solidarumą užtikrinant Lietuvos bei viso regiono saugumą“ (2018 06 15).

Kalbėdama apie bendradarbiavimą su Norvegija, Prezidentė mini ne tik bendrystę gynybos srityje kartu dirbant NATO, bet ir gynybos pramonės srityje – pasak Prezidentės, *„sudarytas 110 milijonų eurų vertės sandoris gynybos pramonės srityje patvirtina – pasiekėme tvirtą, abipusiškai naudingą <...> bendradarbiavimo etapą“ (2018 04 25). Norvegija įvardijama kaip strateginė saugumo partnerė: „Norvegijos Karalystę šiandien pagrįstai vadiname itin svarbia Lietuvos partnere <...> ir patikima sąjungininke kartu dirbant NATO. Lietuva ypač vertina bendradarbiavimą gynybos srityje, bendrą požiūrį į iššūkius ir reikšmingą Norvegijos indėlį į regiono saugumą“ (2017 05 17), „Lietuvą ir Norvegiją siejo daug bendrystės gijų. Viena iš jų gynyba. Lietuvą su Norvegija sieja ir vienodas karinių grėsmių vertinimas. Norvegija yra strateginė Lietuvos energetinio saugumo partnerė“ (2018 04 24), „abi šalys vienodai vertina grėsmes, mus sieja atsakinga narystė NATO ir bendras požiūris į daugelį žemyno ir saugumo darbotvarkės klausimų, vienija demokratinių vertybių gynyba. Norvegiją pagrįstai vadiname ir artima Lietuvos sąjungininke, vertiname visapusę jos paramą Lietuvos vystymui ir saugumui“ (2018 05 17), „Norvegija yra svarbi Lietuvos partnerė, mūsų šalis vertina Norvegijos pastangas stiprinti saugumą regione“ (2018 01 16).*

Dar viena šalis, kurios indėlis į Lietuvos saugumą yra itin vertinamas ir reikšmingas, pasak Prezidentės, yra Belgija: *„bendras Lietuvos ir Belgijos tikslas stiprinti žemyno ir piliečių ekonominę gerovę bei saugumą lemia artimą dialogą europinės darbotvarkės ir gynybos klausimais, nuolat intensyvėjantį bendradarbiavimą derinant bendras pozicijas Europos Sąjungoje ir NATO. Lietuva itin vertina reikšmingą Belgijos indėlį prisidedant prie saugumo ir atgrasymo regione užtikrinimo“ (2017 07 21), „tiek Lietuva, tiek Belgija supranta, jog iš Rytų kyla pagrindinė grėsmė žemyno saugumui. Lietuva labai vertina Belgijos solidarumą ir sprendimą į NATO priešakinių pajėgų batalioną atsiųsti savo logistinės paramos kuopą“ (2017 05 04), „Belgija <...> supranta mūsų regionui kylančius saugumo iššūkius ir padeda juos atremti“ (2017 06 21), „Lietuva ypač vertina jau dvejus metus NATO priešakinių pajėgų batalione Lietuvoje dislokuojamus Belgijos*

karius“ (2018 07 21), „Belgija yra itin artima Lietuvos karinė sąjungininkė“ (2018 10 08). Belgija, pasak šalies vadovės, prisideda „prie saugumo ir atgrasymo mūsų regione užtikrinimo“ (2018 07 21).

Baltijos šalims valstybės vadovė neskyre itin daug dėmesio, tačiau jo vis tik daugiau sulaukė Estija, o ne kaimyninė Latvija. Pasak šalies vadovės, „Estija – svarbi Lietuvos partnerė ir sąjungininkė Baltijos jūros regione, Europos Sąjungoje ir Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje“ (2017 02 24), „abi valstybės sieja bendras siekis visomis išgalėmis stiprinti regiono karinį, energetinį, informacinį ir kibernetinį saugumą“ (2017 05 31), „Lietuva ir Estija yra daugiau nei kaimynės. Esame draugai, partneriai ir sąjungininkai <...>. Šiandien patiriame tas pačias grėsmes, todėl ir toliau vieningai stipriname Baltijos šalių saugumą“ (2017 06 05), „Lietuvos ir Estijos tarpusavio ryšiai ypač draugiški, glaudūs ir intensyvūs“ (2017 07 28).

Tiek pat dėmesio, kiek Estijai, Prezidentės pranešimuose skirta ir Prancūzijai, kuri laikoma svarbia Lietuvos partnere, vertinamas šalies sprendimas atsiųsti karius į Lietuvą bei prisidėti prie Lietuvos inicijuoto ES kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų projekto: „Prancūzija yra strateginė Lietuvos partnerė, kurios paramą ir solidarumą jaučiame, atremdami saugumo iššūkius“ (2018 05 10), „tvirtai palaikome Prancūzijos indėlį į Lietuvos ir viso regiono saugumą, prisidedant prie NATO priešakinių pajėgų“ (2017 07 14), „Lietuva ypač vertina Prancūzijos sprendimą atsiųsti karius į Lietuvoje dislokuotą NATO priešakinių pajėgų batalioną ir prisidėti prie Lietuvos inicijuoto ES kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų kūrimo projekto“ (2018 07 14), „Prancūzija yra svarbi Lietuvos partnerė ir sąjungininkė. Lietuva palaiko svarų Prancūzijos vaidmenį Europos Sąjungoje ir abiejų šalių pasiryžimą toliau stiprinti tarpusavio dialogą, ieškant atsakymų bendriems iššūkiams atremti <...>. Lietuva taip pat dėkinga už Prancūzijos sprendimą atsiųsti karius į mūsų šalyje dislokuotą NATO priešakinių pajėgų batalioną, dalyvavimą oro policijos misijose bei sprendimą prisidėti prie Lietuvos inicijuoto ES kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų projekto“ (2018 10 25).

Greta Estijos ir Prancūzijos rikiuojasi Italija, kuri, pasak Prezidentės, artima Lietuvos partnerė, atkreipiamas dėmesys į tai, kad Italija stiprina Pietinį, o Lietuva Rytinį NATO flangą, akcentuojama būtinybė stiprinti bendradarbiavimą: būtina „toliau stiprinti Lietuvos ir Italijos bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityse. <...> būtinas efektyvesnis bendradarbiavimas ir sprendžiant migracijos iššūkius, stiprinant Europos Sąjungos išorės sienų kontrolę, užtikrinant efektyvų ekonominių migrantų grąžinimą“ (2017 07 28), „Italija yra artima Lietuvos partnerė ir sąjungininkė, mūsų šalis ypač vertina Italijos indėlį į regiono saugumą dalyvaujant NATO priešakinių pajėgų kovinėje grupėje“ (2017 11 09), „Lietuvą ir Italiją sieja <...> tvirtas

įsipareigojimas Europos ateičiai ir bendram mūsų saugumui. Lietuvai ir Italijai NATO yra pagrindinė saugumo atrama, todėl stipresnis ir efektyviai visomis kryptimis veikiantis Aljansas – bendras valstybių siekis. Italija deda daug pastangų stiprindama Pietinį NATO flangą, tačiau puikiai supranta ir Baltijos šalims kylančias grėsmes bei padeda jas atremti“ (2018 05 04), „kolektyvinė gynyba yra bendras įsipareigojimas, todėl Lietuva padeda Italijai atremti grėsmes iš Pietų ir vertina šios šalies indėlį į mūsų regiono saugumą“ (2018 07 05).

Po 3 kartus Prezidentės pranešimuose paminėtos Vengrija, Kroatija, Portugalija, Kanada, Čekija ir Ispanija. Anot Prezidentės, *„Vengrija yra bendramintė ir sąjungininkė, prisidedanti prie mūsų regiono saugumo“ (2017 03 15), „šiandien Vengrija prisideda stiprinant Lietuvos, Europos ir transatlantinį saugumą“ (2018 11 13), „Vengrija yra svarbi Lietuvos partnerė ir sąjungininkė, su kuria sėkmingai bendradarbiaujame ir giname savo piliečių interesus saugumo, ekonomikos ir žemyno darbotvarkės klausimais“ (2018 03 15).*

Kalbant apie Kroatiją, Prezidentė šią šalį vadina *„svarbia Lietuvos partnere ir sąjungininke. Žinome, kad su Kroatija galime spręsti bendrus žemyno klausimus ir saugumo iššūkius, stiprindami mūsų regiono ir visos Europos vienybę“ (2017 10 08).* Anot šalies vadovės, *„Lietuva vertina Kroatiją kaip svarbią partnerę aktualiose diskusijose dėl mūsų regiono ir viso žemyno ateities, taip pat kaip sąjungininkę, su kuria mus sieja vieningas požiūris į saugumą“ (2018 10 08), „Kroatijai prisijungus prie Europos Sąjungos ir NATO abiejų šalių dialogas ir visapusiš bendradarbiavimas stiprėja. <...> augančią kooperaciją saugumo srityje patvirtina ir Kroatijos sprendimas dislokuoti savo karių NATO priešakinių pajėgų batalioną mūsų šalyje“ (2018 10 16).*

Pranešimuose, kuriuose minima Portugalija, Prezidentė akcentuoja Lietuvos ir šios šalies suartėjimą saugumo, gynybos srityse: *„Portugalija tapo svarbia Lietuvos partnere ir sąjungininke sprendžiant svarbiausius mūsų žemyno ir saugumo darbotvarkės iššūkius. Lietuva ypač vertina Portugalijos solidarumą ir indėlį į mūsų regiono saugumą, nuosekliai stiprėjančius ryšius gynybos srityje ir dalyvavimą bendrose pratybose Lietuvoje“ (2017 06 10), „Portugalija yra artima Lietuvai savo ryžtu ir tvirtu įsipareigojimu NATO kolektyvinei gynybai“ (2017 08 29), „pastarąjį dešimtmetį bendri europinės ir saugumo darbotvarkės klausimai, abiejų šalių sėkmingas atsakas į ekonominius ir politinius iššūkius suartino Lietuvą ir Portugaliją. Lietuva vertina, kad Portugalijos kariniai lėktuvai prisideda prie saugumo Baltijos regione užtikrinimo“ (2018 06 10).*

Kanada – Lietuvos sąjungininkė NATO, tačiau jos kariai dislokuoti Latvijoje, o ne Lietuvoje, todėl atkreipiamas dėmesys į partnerystę tarptautinėje arenoje, vertinamas regiono saugumo užtikrinimas: *„Lietuva vertina Kanados <...> bendrą požiūrį į saugumo iššūkius, Kanados dėmesį mūsų žemynui ir pasiryžimą nuolat stiprinti visapusiš ryšius su Europos Sąjunga“ (2017 07 01),*

„Kanada yra reikšminga Lietuvos partnerė tarptautinėje arenoje ir sąjungininė NATO“ (2017 08 01), „Kanada yra mūsų šalies ir viso Senojo žemyno sąjungininė, su kuria mus sieja vieningas požiūris ieškant atsakymų į bendrus <...> saugumo <...> iššūkius.“ Prezidentė išreiškė padėką „už svarų indėlį užtikrinant regiono gynybą“ (2018 11 21).

Čekijos kariai, kitaip nei Kanados, dislokuoti Lietuvoje, todėl jaučiama, kad Prezidentės retorika Čekijos atžvilgiu yra šiltesnė, pabrėžiamas sutampantis požiūris į saugumo iššūkius: *„Čekija yra svarbi Lietuvos partnerė regione ir žemyne. Sutampantis abiejų valstybių požiūris į bendrus iššūkius, aktualius europinės darbotvarkės ir gynybos klausimus lemia artimą bendradarbiavimą Europos Sąjungoje ir NATO“ (2017 10 28), „Lietuva vertina Čekiją kaip bendramintę, su kuria sėkmingai sprendžiamas daugelis aktualių žemyno ir saugumo darbotvarkės klausimų. Ypač svarbu <...> sutampantis šalių požiūris į regiono gynybą, taip pat mūsų valstybė yra dėkinga už nuoseklią Čekijos poziciją ir indėlį į Lietuvos ir viso regiono saugumą, dislokuojant šalies karius Lietuvoje esančiame NATO priešakinių pajėgų batalione“ (2018 10 28), „Čekija yra svarbi Lietuvos partnerė regione, bendradarbiaujant aktualiais europinės darbotvarkės ir gynybos klausimais Europos Sąjungoje ir NATO“ (2018 10 15).*

Kalbėdama apie Ispaniją, Prezidentė pabrėžia bendradarbiavimą Europos Sąjungoje ir NATO, vertina šalies indėlį į regiono saugumą, bendrą grėsmių supratimą: *„vertiname Ispaniją kaip svarbią sąjungininę sprendžiant <...> saugumo iššūkius“ (2017 10 12), „Europai patiriant sudėtingus iššūkius, Lietuva ir Ispanija išlieka tvirtai tikinčios ES vertybėmis. Tiek Lietuvos, tiek Ispanijos žmonės yra vieni didžiausių narystės ES rėmėjai. <...> aktyvus Ispanijos indėlis į Baltijos šalių saugumą yra ne tik stipri NATO solidarumo žinutė, bet ir aiškiai parodo, jog Rytai ir Vakarams grėsmės vertina vienodai. <...> supratimas apie grėsmių situaciją mūsų regione ir palaikymas Lietuvai yra labai svarbus“ (2018 12 18), „Ispanija – svarbi Lietuvos partnerė ir sąjungininė. Abi šalys vienija glaudus dialogas Europos Sąjungoje ir NATO. <...> itin svarbus Ispanijos indėlis į mūsų regiono saugumą“ (2018 10 29).*

Latvija šalies vadovės pranešimuose buvo paminėta vos 2 kartus, neskaičiuojant tų kartų, kai Latvija buvo minima kaip viena iš Baltijos valstybių, kalbant apie jų ir regiono saugumą. Konkrečiai apie kaimyninę valstybę Prezidentė kalbėjo sveikindama ją Nepriklausomybės dienos proga. Sveikindama Latviją, Prezidentė išreiškė įsitikinimą, kad *„Latvija buvo ir išliks Lietuvai labai svarbia valstybe ne tik kaip kaimynė, bet ir kaip sąjungininė, su kuria kartu bus dirbama, ištikimai siekiant tikslo toliau puoselėti ir įtvirtinti abiejų šalių ir piliečių nepriklausomybę“ (2017 11 18), „artimas abiejų valstybių dialogas dvišaliais ir regioniniais, Europos Sąjungos ir NATO*

klausimais ir toliau išliks svarbiu varikliu, stiprinančiu ir mūsų Baltijos regioną, ir visą vieningą žemyną bei transatlantinę bendruomenę“ (2018 11 18).

Šalies vadovė tiek pat dėmesio, kiek Latvijai, skyrė ir tolimesnei valstybei Slovėnijai, kuri, pasak Prezidentės, *„supranta mūsų regionui kylančias grėsmes ir padeda jas atremti. Lietuva vertina Slovėnijos indėlį į mūsų regiono saugumą ir tvirtą poziciją dėl sankcijų Rusijai“ (2017 06 12).* Taip pat Prezidentė atkreipia dėmesį į tvirtėjančią šalių partnerystę: *„per pastarąjį dešimtmetį Lietuva ir Slovėnija ypač sutvirtino savo partnerystę ne tik kartu dirbdamos Europos Sąjungoje ir NATO, bet ir plėsdamos dvišalius ryšius“ (2017 11 12).*

LR vadovė, kalbėdama apie Turkiją, ne tik įvardijo ją svarbia Lietuvos partnere, bet ir akcentavo būtinybę gerinti Turkijos ir kitų NATO valstybių, tokių kaip JAV, santykius bei dialogą su Europos Sąjunga: *„Turkija yra svarbi Lietuvos partnerė ir sąjungininkė, su kuria artimai bendradarbiaujama tiek dvišaliu lygiu, tiek sprendžiant bendrus žemyno iššūkius ir gynybos klausimus Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje“ (2017 10 27), „geopolitinių saugumo ir ekonominių iššūkių akivaizdoje Europa negali nosisukti nuo finansinius sunkumus patiriančios Turkijos. Būtina ieškoti sprendimų, kaip padėti šiai šaliai, kurios indėlis yra strateginis pažabojant terorizmo ir migracijos keliamas grėsmes Europai. Turkija yra patikima NATO narė, jos vaidmuo esminis užtikrinant viso Aljanso kolektyvinę gynybą. <...> transatlantiniam saugumui itin svarbu, kad dvi sąjungininkės – JAV ir Turkija – rastų būdų tarpusavio įtampai įveikti. Lietuva taip pat nuosekliai remia ES ir Turkijos dialogą. Prekybos, saugumo, migracijos bei kitose srityse Europai reikalinga Turkija, o Turkijai Europa“ (2018 08 28).*

Dar viena valstybė, kuri, anot šalies vadovės, yra *„viena svarbiausių Lietuvos partnerių“ (2018 06 05), – Danija. Prezidentė šiai valstybei reiškė padėką už „tvirtą paramą ir <...> indėlį į Baltijos šalių saugumą“ (2018 01 15), taip pat pabrėžė, kad „Lietuva ir Danija yra bendramintės daugeliu žemyno ir saugumo darbotvarkės klausimų, pasiryžusios atsakingai spręsti visus išskylančius iššūkius. Lietuva ypač vertina, kad abi šalys vienodai supranta daugiopą grėsmę saugumui ir kolektyvinės gynybos stiprinimo svarbą, palaiko augantį abiejų valstybių kariuomenių bendradarbiavimą, taip pat pasiryžimą ir planus toliau jį plėsti“ (2018 06 05).*

Dėmesys skirtas ir Šiaurės šalims. Pasak šalies vadovės, *„nors Suomija ir Švedija nėra NATO narės, tačiau jų vaidmuo užtikrinant saugumą prie Baltijos jūros yra neatsiejamas“ (2018 03 05).* Atskirai paminėta ir Švedija, su kuria Lietuvą sieja bendri interesai. Pasak Prezidentės, *„Baltijos šalių ir Švedijos saugumas yra labai susijęs. Nors Švedija nepriklauso NATO, tačiau regiono gynyboje užima strateginę vietą ir jos dalyvavimas atgrasyme, gynybos planavime yra labai*

svarbus. <...> gyvenant dabartinės geopolitinės realybės sąlygomis saugi, taiki ir demokratiška Rytų kaimynystė yra bendras Lietuvos ir Švedijos interesas“ (2017 11 20).

Po vieną kartą šalies vadovės pranešimuose paminėta ne tik Suomija, bet ir kitos šalys: Armėnija („dvišalis Lietuvos ir Armėnijos dialogas, bendradarbiavimas tarptautinėse organizacijose ar ryšių su Europos Sąjunga lygiu prisidės prie efektyvaus abiejų valstybių piliečių interesų gynimo politikos, saugumo ir ekonomikos srityse“, 2017 05 28), JAE („Jungtiniai Arabų Emyratai – svarbus Lietuvos partneris Artimųjų Rytų regione, su kuriuo mus sieja intensyvūs dvišaliai santykiai ir aktyvus bendradarbiavimas ES lygiu. <...> Lietuva labai vertina JAE vaidmenį kovojant su terorizmu ir užtikrinant stabilumą regione, teikiant humanitarinę pagalbą pabėgėliams“, 2017 07 11), Bulgarija („Lietuva vertina Bulgariją kaip svarbią partnerę, su kuria sėkmingai bendradarbiauja <...> Europos Sąjungoje ir NATO <...>. Bendri abiejų šalių interesai <...> ir toliau skatins artimai dirbti kartu, siekti bendrų pozicijų aktualiais regiono, žemyno ir saugumo darbotvarkės klausimais“, 2017 09 22), Izraelis („Tai svarbiausias Lietuvos partneris Artimųjų Rytų regione <...>“. Prezidentė Izraeliui dėkoja „už aktyvų bendradarbiavimą gynybos ir kibernetinio saugumo srityse, partnerystę modernizuojant šalies ginkluotę bei karinę techniką“, 2017 09 13), Islandija („Islandija ir šiandien išlieka artima mūsų sąjungininke bei partnere. Nors dėl savo dydžio Islandija neturi kariuomenės, pagal išgales ji prisideda prie regiono ir Lietuvos saugumo užtikrinimo“, 2017 11 30), Vatikanas („Lietuvai ypatingai svarbi Šventojo Sosto pozicija dėl agresyvių Rusijos veiksmų ir karo Ukrainoje, Europos vienybės skatinimas“, 2017 07 28), Japonija („gyvendamos šalia sudėtingų ir nenuspėjamų kaimynių, Baltijos šalys ir Japonija supranta, jog tik vienybė, pagarba tarptautinei teisei ir drąsa nenuolaidžiauti agresorėms gali užtikrinti taiką. Naujas Lietuvos ir kitų Baltijos šalių bendradarbiavimo formatas su Japonija – tai galimybė paskatinti ryšius su šia vertybiškai mums artima valstybe, sustiprinti regiono saugumą bei gerovę“, 2018 01 13), Vakarų Balkanai („europietiškas, taikus ir stabilus Vakarų Balkanų regionas – tai visos ES ir Lietuvos interesas. Jų indėlis ypač svarbus atremiant saugumo iššūkius: stabdant nelegalios migracijos srautus, kovojant su terorizmu ir ekstremizmu, korupcija ir organizuotu nusikalstamumu“, 2018 05 17), Slovakija („Lietuva ir Slovakija aktyviai bendradarbiauja Europos Sąjungoje bei NATO. Lietuva vertina Slovakijos indėlį prisidedant prie priešakinių pajėgų bataliono Baltijos regione“, 2018 10 12).

LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės retorikoje saugumo tema ištis daug dėmesio skiriama Lietuvos ir kitų šalių partnerystei. Apie vienas šalis kalbama tik sveikinimų metu, kai valstybės sveikinamos Nepriklausomybės dienos ar kitomis progomis, pavyzdžiui, išrinkus ar perrinkus Prezidentą ir pan. Apie kitas valstybes, kurios minimos dažniausiai, Prezidentė kalba įvairiuose

susitikimuose. Dažniausiai tų šalių kariai dislokuoti priešakinių pajėgų NATO batalione Lietuvoje. Pastebimas išskirtinis dėmesys JAV ir Vokietijai. Tai pagrindinės Lietuvos partnerės ir sąjungininkės. Tiek JAV, tiek Vokietija laikomos Lietuvos saugumo garantu, todėl su šiomis valstybės stengiamasi palaikyti šiltus ir gerus santykius. Geri santykiai su šiomis valstybėmis grįsti ne tik žodžiais, karių dislokavimų Lietuvoje, bet ir finansine nauda. Amerika yra viena pagrindinių ginkluotės įsigijimų partnerių. Lietuva iš JAV gamintojų perka priešlėktuvines raketas „Raytheon“, šarvuotus visureigius „Oshkosh“, bokštelių „Bushmaster“, prieštankines sistemas „Javelin“ ir kitą įrangą bei amuniciją. Iš Vokietijos Lietuva perka pėstininkų kovos mašinas „Vilkas“, savaeigės haubicas „Pz 2000“, šarvuočius „M577“. Tai ne vienintelės valstybės, iš kurių Lietuva perka ginkluotę, pavyzdžiui iš Norvegijos perkamos oro gynybos sistemos „Nasams“, taip pat įsigyti ispaniški sienų stebėjimo radarai. Tačiau pagal paminėjimų skaičių ir įsigytos ginkluotės kiekį vis dėlto matome, kad artimiausius ryšius Lietuva mezga su JAV ir Vokietija.

Apskritai, šalies vadovė daug dėmesio skiria NATO partnerėms, o savo prezidentavimo laikotarpiu stengėsi, kad Lietuva būtų girdima tarptautinėje erdvėje, kad būtų stiprinamas NATO Rytų flangas, nes Baltijos šalių saugumas – visos Europos saugumas. Todėl, kaip matome iš pranešimų, nuolat kalbama apie kitų šalių svarbą Lietuvos, regiono ir visos Europos saugumui, nes be partnerystės to saugumo užtikrinti nebūtų įmanoma. Prezidentės teigimu, Lietuvos ir šalių partnerių santykiui šiuo metu puikūs: *„Dar niekada neturėjome tiek draugų, kurie darbais, o ne žodžiais būtų pasirengę prisidėti prie mūsų regiono saugumo“* (2017 06 05), *„sudėtingoje geopolitinėje situacijoje Lietuva užsitikrino patikimas gynybos garantijas ir tvirtą sąjungininkų palaikymą“* (2017 07 03). Pasak šalies vadovės, *„atviras dialogas su sąjungininkais ir partneriais, gebėjimas aiškiai įvardinti mums kylančius saugumo iššūkius ir gynybos poreikius svarbus <...> siekiant išlaikyti tarptautinį budrumą grėsmių akivaizdoje“* (2017 07 03), todėl *„svarbu stiprinti strateginę partnerystę su Prancūzija, JAV ir Lenkija, dar labiau pagilinti bendradarbiavimą su NATO batalionui Lietuvoje vadovaujančia Vokietija“* (2018 07 03). Analizuodami LR Prezidentės retoriką galime aiškiai suprasti, kad svarbiausias užsienio politikos tikslas – gerų santykių su šalimis partnerėmis palaikymas, paramos, kolektyvinės gynybos užtikrinimas, savo interesų gynimas tarptautinėje erdvėje – tai pagrindiniai nacionalinio saugumo ir gynybos interesai.

Informacinis ir kibernetinis saugumas

LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė, kalbėdama apie saugumą, daug dėmesio skiria informaciniam ir kibernetiniam saugumui. Pranešimuose jis minimas 74 kartus ir yra antroje vietoje po Lietuvos ir kitų šalių partnerystės. Taigi informacinio ir kibernetinio saugumo tema, Lietuvai ir visai Europai susiduriant su vis aršesnėmis propagandos ir kibernetinėmis atakomis, viena

svarbesnių prezidentinėje retorikoje, o tai reiškia, kad ji turėtų būti aktuali tiek žiniasklaidai, tiek visuomenei, nes šalies vadovė – saugumizuojantis asmuo. Šalies vadovės teigimu, šiais laikais, kai viskas skaitmenizuota, gyvybiškai svarbu užtikrinti informacinį ir kibernetinį saugumą: „*XXI amžiuje kibernetinis saugumas yra toks pat svarbus kaip ir valstybių sienų apsauga*“ (2017 10 19), „*Saugumo spragos virtualiojoje erdvėje didina šalies pažeidžiamumą, todėl kibernetinės gynybos stiprinimas yra būtinas valstybės saugumui užtikrinti*“ (2017 06 13).

Prezidentės pranešimuose akcentuojama, kad Lietuva ir kitos Baltijos šalys yra pirmosios, į kurias nukreiptos kibernetinės ir informacinės atakos: „*esame priešakinėje kibernetinių ir informacinių atakų linijoje*“ (2017 06 05), „*prieš Europą nukreiptos kibernetinės ir informacinės atakos virsta hibridiniu karu, kurio priešakinėje linijoje yra Baltijos valstybės*“ (2017 06 13), „*kibernetinio karo scenarijai visų pirma išbandomi mūsų regione*“ (2017 12 14).

Dėl šios priežasties, anot Prezidentės, svarbu, kad kova su informacinėmis ir kibernetinėmis grėsmėmis taptų svarbi ir kitoms šalims, būtinas bendradarbiavimas šioje srityje: „*kova su propaganda ir kibernetinėmis atakomis turi tapti visų ES šalių prioritetu*“ (2017 02 02), „*Daugelis Europos valstybių susiduria su stiprėjančia propaganda, informacinės atakos taikiniu tapo ir Lietuvoje dislokuoti Vokietijos kariai. Lietuva ir Vokietija jau sėkmingai bendradarbiauja stiprindamos informacinį saugumą, tačiau vieningos visos ES pastangos būtinos toliau ugdant žmonių atsparumą melui ir propagandai*“ (2017 03 02), „*<...> kibernetinis saugumas, kova su propaganda, <...> – tai sritys, kuriose aktyvaus ES vaidmens reikia labiausiai*“ (2017 06 22), „*Grėsmės virtualiojoje erdvėje nepaiso valstybių sienų ir greitai kinta, kibernetiniams išpuoliams gali būti pasitelkta net draugiškų valstybių infrastruktūra. Todėl sąjungininkų gebėjimas efektyviai keistis informacija ir ieškoti bendrų saugumo sprendimų yra gyvybiškai svarbus, siekiant kuo anksčiau atpažinti grėsmes ir jas neutralizuoti*“ (2017 06 13), „*prieš Vakarų demokratijas nukreiptos kibernetinės atakos – kylanti grėsmė tarptautiniam saugumui. Europos valstybės ir JAV jau patyrė didelio masto kibernetinius išpuolius ir duomenų vagystes <...>. Todėl greito reagavimo bei sutelktų sąjungininkų pajėgumų reikia ir kibernetinėje erdvėje*“ (2017 07 31), „*Lietuvai ir visam regionui patiriant kibernetinius išpuolius, propagandos atakas ir provokacijas, būtinas ir glaudesnis bendradarbiavimas atremiant hibridines grėsmes*“ (2017 08 30), „*kibernetinių išpuolių taikiniu vis dažniau tampa ne tik interneto vartotojai, patiriantys duomenų vagystes, bet ir valstybinės institucijos, strateginė infrastruktūra, taip pat – ir demokratiniai rinkimai. Skaitmeninės erdvės apsaugai jau nebepakanka vien tik nacionalinių pajėgumų, tam reikalingas koordinuotas ir jungtinis ES atsakas*“ (2017 09 29), „*Kai skaitmeninė erdvė pasitelkiama geopolitiniams tikslams siekti, pavienių pastangų apsisaugoti nebepakanka. Tik vieningai veikianti, greita ir ryžtinga*

Europos Sąjunga yra pajėgi atremti kibernetines grėsmes“ (2017 10 19), „Mėginimai paveikti demokratiškus rinkimus, įsilaužimai į kompiuterinius tinklus, asmeninių duomenų vagystės – tai nauji iššūkiai, kuriems reikia bendro atsako“ (2017 06 06), „reikia ne tik operatyviai keistis informacija, bet ir kartu gintis, todėl kibernetinis saugumas privalo tapti sudėtine ES saugumo bei gynybos politikos dalimi. Būtina įsteigti ir ES kibernetines greitojo reagavimo pajėgas, kurios užtikrintų operatyvų atsaką į kibernetines atakas ir stiprintų prevenciją. Taip pat svarbu bendromis jėgomis vystyti technologines priemones kibernetinėms grėsmėms nustatyti ir joms neutralizuoti“ (2017 09 29), „kibernetinės atakos, priešiška propaganda <...> kelia didelę grėsmę Vakarų demokratinėms visuomenėms ir, nesulaukus jiems tinkamo atsako, gali padaryti didžiulę žalą Europos saugumui“ (2018 12 17), „informacinio karo sąlygomis būtinos bendros valstybių pastangos sudarant sąlygas žodžio ir išraiškos laisvei“ (2017 11 12)

Lietuva ne tik atkreipia kitų šalių dėmesį į informacinį ir kibernetinį saugumą, bet ir pati imasi veiksmų, reikalingų atremti kylančias tokio pobūdžio grėsmes: *„Stiprinami valstybės kibernetiniai ir strateginės komunikacijos pajėgumai“ (2017 03 16), „Lietuva jau prisideda prie Europos saugumo stiprinimo: mūsų iniciatyva kuriamos greitojo reagavimo pajėgos kibernetinėms grėsmėms atremti ir kovoti su priešiška propaganda“ (2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „Lietuva jau pasiekė greitų ir konkrečių rezultatų užtikrindama kibernetinį saugumą: įsteigtas nacionalinis kibernetinio saugumo centras, patvirtinti kibernetinės gynybos planai, reguliariai vykdomos nacionalinės kibernetinio saugumo pratybos“ (2017 06 12), „augant kibernetinių atakų skaičiui ir sudėtingumui, stiprėja ir Lietuvos pasirengimas jas atremti. Kibernetinės gynybos planai, reguliariai vykdomos nacionalinės kibernetinio saugumo pratybos, glaudus bendradarbiavimas su NATO sąjungininkais, atnaujinta teisinė bazė, leidžianti efektyviai užkardyti atakas, – tai Lietuvos atsakas į kibernetines grėsmes“ (2017 06 13), „užtikrindama savo kibernetinį saugumą, Lietuva jau pasiekė konkrečių rezultatų: įsteigė kibernetinio saugumo centrą, patvirtino kibernetinės gynybos planus ir reguliariai vykdo kibernetinio saugumo pratybas“ (2017 10 12), „Lietuvos įdirbis stiprinant savo gynybą, įskaitant ir atsaką į kibernetines grėsmes, pasitarnauja visai Europai“ (2017 10 19), „Lietuva puikiai supranta propagandos žalą valstybei, žino, kaip su ja kovoti, ir šia patirtimi dalijasi su kitomis ES šalimis. Būtent Lietuvos iniciatyva prieš 2 metus ES buvo įkurtos strateginės komunikacijos komandos, kurios padeda atpažinti melagingas naujienas ir išsklaidyti propagandos mitus“ (2017 11 17)*

Didelis dėmesys skiriamas žiniasklaidos, visuomenės veikėjų vaidmeniui ir jų komunikacijos įtakai, kovojant su melagingomis žiniomis, informacinėmis atakomis, propaganda: *„žiniasklaida yra mūsų ginklas, Tėvynės sargas ir tiesos kardas. Lietuvos „elfai“, stabdantys priešiškus „trolius“*

ir melagingas naujienas virtualioje erdvėje, sulaukė net tarptautinio dėmesio, nes jie užtikrina saugumą ir atsparumą realiu laiku. Laisva, saugi žiniasklaida ir sąmoningi piliečiai – tai priešakinė linija jau vykstančiame informaciniame kare“ (2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „demokratinų vertybių ir tiesos gynimas reikalauja sutelktų politikų, diplomatų, ekspertų, žiniasklaidos ir visuomenės pastangų. Lietuvai ir visai euroatlantinei bendruomenei patiriant koordinuotas informacines ir kibernetines atakas, atsakingos politikos analitikų išvalgos padeda tinkamai įvertinti saugumo situaciją, ugdyti žmonių atsparumą melui ir propagandai, numatyti ir atremti kylančias grėsmes“ (2017 01 12), „Laisvas žodis yra nepamainomas ginklas informaciniame kare, kovojant su priešiška propaganda“ (2017 05 07), „Po Lietuvos mokyklas keliaujantys žurnalistai, padedantys jauniems žmonėms atpažinti propagandą, drauge su pasauline informacijos milžine „Google“ kuriama pažangi „melagingų naujienų gaudyklė“, operatyvi reakcija į propagandos mitus ir jų dekonstravimas internetinėje erdvėje – tai svarbiausia Lietuvos gynybinė linija informaciniame kare“ (2017 11 17), „hibridinio karo sąlygomis profesionali ir objektyvi žiniasklaida yra viena svarbiausių gynybos linijų prieš melą, propagandą, neapykantos kurstymą. Todėl bet kokie mėginimai riboti žiniasklaidos laisvę kelia pavojų ne tik demokratijai, bet ir šalių nacionaliniam saugumui“ (2018 10 12).

Prezidentė atkreipė dėmesį, kad užtikrinti informacinį ir kibernetinį saugumą itin svarbu ir siekiant vykdyti nešališkus ir skaidrius rinkimus: „ *tiek Europos Parlamento, tiek treji Lietuvos rinkimai vyks sudėtingame geopolitiniame kontekste, kitokioje politinėje ir teisinėje aplinkoje nei prieš tai buvusieji. Šiuo laikotarpiu daugėja dezinformacijos, didėja kibernetinių išpuolių grėsmė, rinkimų informacijos klastojimo, asmens duomenų naudojimo neleistiniais tikslais, todėl valstybės turi veikti išvien, kad apsaugotų demokratinų rinkimų procesus nuo kenkėjiško kišimosi ir neteisėtos manipuliacijos, siekiant rinkimus diskredituoti ir sumenkinti jų teisėtumą. <...> demokratinų rinkimų skaidrumui užtikrinti labai svarbus visuomenės vaidmuo, viešos specialistų diskusijos ir analizės. Lietuvoje veikia nacionalinės iniciatyvos, telkiančios visuomenės, žiniasklaidos ir valstybės atstovus kovai su netikromis naujienomis, dezinformaciją skleidžiančiais internetu „troliais“ (2018 11 22), „Augant kibernetinėms ir geopolitinėms grėsmėms regione taip pat labai svarbu užtikrinti rinkimų sistemoms saugumą bei Vyriausiosios rinkimų komisijos nešališkumą“ (2018 03 06)*

Šalies vadovė nevengia pabrėžti, kad pagrindinė agresorė, rengianti informacines ir kibernetines atakas – Rusija: „*Rusijos mėginimai kibernetinėmis ir informacinėmis atakomis daryti įtaką rinkimų rezultatams Vakarų Europos valstybėse – didžiulė grėsmė visos Europos žmonėms“ (2017 05 04), „Nuolatinės kibernetinės atakos, kuriomis siekiama paralyžuoti strateginius NATO*

valstybių sektorius, tapo neatsiejama Rusijos karinio planavimo dalimi. Vien tik propagandai ir melagingų žinių skleidimui, kuriomis siekiama kurstyti visuomenės įtampą ir nepasitikėjimą NATO, ši šalis kasmet skiria milijardą dolerių“ (2017 06 06), „Rusija ne tik intensyviai militarizuoja NATO pasienyje, bet ir pseudoakcijomis siekia kelti įtampą ir baimę visuomenėje, kursto priešišumą Aljansui ir ES, vykdo nuolatinės informacinės ir kibernetinės atakas“ (2017 08 24), „Kremliaus arsenalas neapsiriboja vien įprastine ginkluote. Rusija ir toliau kišasi į kitų valstybių rinkimus, rengia kibernetinės atakas ir per savo sputnikus skleidžia melagingas žinias bei agresyvią, destabilizuojančią propagandą“ (2017 09 19), „dažnėjantys kibernetiniai išpuoliai prieš ES valstybių institucijas, strateginę infrastruktūrą, tarptautines organizacijas rodo, jog kibernetinės atakos tapo sudėtine Rusijos agresijos dalimi“ (2018 10 18).

2017 m. Lietuva patyrė 55 tūkst. kibernetinių atakų. Kaip teigia Prezidentė, „net trečdalis šių išpuolių buvo nukreipti prieš strateginį mūsų šalies energetikos sektorių“ (2018 10 18). Europos Komisijos vertinimu, jei ES nesugebės tinkamai atremti kibernetinio saugumo iššūkių, Europos ekonomika gali patirti nuostolių už 640 milijardų eurų, o viena globalaus pobūdžio kibernetinė ataka gali pridaryti žalos už 120 milijardų JAV dolerių – tiek pat, kiek uraganas „Katrina“ (2017 09 29). Kasdien susiduriant su vis agresyvesnėmis informacinėmis ir kibernetinėmis atakomis, kurioms nesvarbios šalių sienos, būtina užtikrinti joms atsaką. Tam reikia šviesti visuomenę, kad jos nepaveiktų melagingos naujienos, „trolių“ komentarai, propaganda ir stiprinti atsparumą kibernetinėms grėsmėms. Jei propaganda yra jau seniai žinoma grėsmė, tai kibernetinės atakos – naujas iššūkis, su kuriuo reikia kovoti stiprinant technologines priemones, galinčias joms užkursti kelią. Tai, pasak šalies vadovės, bendras visų valstybių rūpestis, todėl reikalinga kurti „kibernetinį Šengoną“, taip pat Prezidentė siūlo gynybą nuo kibernetinių atakų įtraukti į 5-ąjį Vašingtono sutarties straipsnį, o tai reikštų, kad ir prieš kibernetines atakas veiktų kolektyvinė gynyba.

Tarptautinių organizacijų, institucijų stiprinimas

Nors ir būdama mažos šalies Prezidente, Dalia Grybauskaitė nevengė kalbėti apie būtinybę reformuoti, stiprinti tarptautines organizacijas, institucijas, tokias kaip NATO, ES ar JT. Pagrindinis reformų tikslas – užtikrinti Lietuvos, kitų Baltijos šalių bei visos Europos saugumą. LR Prezidentės retorika šia tema rodo, kad valstybės vadovė turėjo drąsos komunikuoti tarptautinėje arenoje kaip lygiavertė partnerė ir sąjungininkė didžiosioms valstybėms, nepaisant geografinio šalies dydžio. Tai reiškia, kad mūsų valstybės nacionalinio saugumo klausimai buvo įtraukiami ir į tarptautinę darbotvarkę.

Šalies vadovė, reaguodama į kylančius saugumo iššūkius nevengia kritikuoti NATO dėl per lėto sprendimų priėmimo, neatliepimo šiandieninėms grėsmėms, pasenusį karinių pajėgų išdėstymą:

„keičiantis geopolitinei dinamikai NATO yra per lėtas. <...> šiuo metu NATO vadovaujančios struktūros ir karinės pajėgos yra vis dar išdėstytos pagal Šaltojo karo laikų logiką – Europos Vakaruose ir Pietuose“ (2017 03 16). Anot Prezidentės, grėsmės „įmanoma atremti tik dar labiau sustiprinus NATO ir panaikinus išryškėjusią disproporciją tarp Rusijos keliamos grėsmės bei Alianso gynybinių pajėgumų“ (2018 02 05). Todėl pranešimuose šalies vadovė itin akcentuoja būtinybę reformuoti NATO: „Nepaisant esamų saugumo garantijų, neturime sustoti – sieksime NATO reformų, priimant greitesnį sprendimų procesą, dar tvirtesnių gynybos planų, bendros oro gynybos“ (2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), reikia „siekti greitai reaguojančios, prie naujos saugumo aplinkos adaptuotos NATO“ (2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „Būtina toliau stiprinti NATO gynybos ir atgrasymo priemones. Išlaikyti tvirtą transatlantinę ryšį“ (2017 01 18), „neslūgstant geopolitinei įtampai, būtina ir toliau stiprinti NATO gebėjimus atgrasyti bei atremti grėsmes“ (2017 02 21), „tolesnis NATO gynybos stiprinimas – šiuo metu vienas svarbiausių prioritetų“ (2017 03 14), „NATO būtinas atsinaujinimas“ (2017 05 31).

Labiausiai atkreipiamas dėmesys į tai, kad reikia spartinti sprendimų priėmimą, atnaujinti gynybos planus, užtikrinti regioninę oro gynybą ir iš esmės stiprinti Rytinį NATO flangą: *„reikalingi pokyčiai tiek reformuojant ir spartinant sprendimų priėmimą, tiek perkeltant karines vadovietes arčiau rytinių Alianso sienų. Šiandien stiprėjant Rusijos grėsmei būtina Alianso pajėgas perdislokuoti į Rytinį flangą. Baltijos šalims taip pat reikalinga regioninė oro gynybą ir priemonės, kurios užkirstų kelią galimai Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinei izoliacijai bei užtikrintų greitą sąjungininkų pastiprinimo atvykimą“ (2017 03 16), „Lietuvos interesus spartinti Alianso sprendimų priėmimo procesą. Parengti priemonių planą, kuris padėtų užkirsti kelią karinei regiono izoliacijai ir užtikrintų savalaikį pastiprinimo atvykimą. Pagal realias grėsmes nuolatos atnaujinti gynybos planus ir jų scenarijus išbandyti karinėse pratybose“ (2017 03 14), „būtina spartinti Alianso sprendimų priėmimą, daugiau galios suteikiant NATO karinių pajėgų vadui Europoje“ (2017 03 13), „reikia perskirstyti karines pajėgas į Rytus, iš kur šiuo metu kyla didžiausia konvencinė grėsmė Aliansui, greičiau priimti sprendimus ir suteikti daugiau galių karinei vadovybei (SACEUR), pagal realias grėsmes parengti gynybos planus“ (2017 05 31), „būtina parengti nuolatos atnaujinamus gynybos planus, numatyti karinius scenarijus ir reformuoti NATO sprendimų priėmimą, jį greitinant ir dalį galių perduodant NATO vyriausiajam karinių pajėgų vadui (SACEUR). <...> reikia atitinkamai geografiškai perdislokuoti NATO pajėgas ir sunkiąją techniką. Rytiniame flange taip pat būtina užtikrinti nuolatinį sąjungininkų karių ir išankstinį sunkiosios karinės technikos, kuria prireikus galėtų pasinaudoti NATO greitojo reagavimo pajėgos, dislokavimą“ (2017 05 25), „didžiausios grėsmės NATO kyla rytiniame jo flange. Todėl nuolat*

atnaujinami Baltijos šalių gynybos planai su priskirtais konkrečiais kariniais pajėgumais, sprendimai dėl regioninės oro gynybos, priemonės išvengti karinės izoliacijos Baltijos bei Juodojoje jūrose ir spartesnis sprendimų priėmimas NATO – tai žingsniai, kurie būtini ne tik regiono, bet viso Aljanso saugumui užtikrinti“ (2017 06 12), „Būtina reformuoti ir greitinti sprendimų priėmimą, perdislokuoti karines pajėgas ir jų valdymą į rytinį Aljanso flangą, parengti nuolatos atnaujinamus gynybos planus su priskirtais konkrečiais kariniais pajėgumais, rasti sprendimus, kurie užkirstų kelią galimai karinei Baltijos šalių izoliacijai“ (2017 06 06), „tolesnis rytinio NATO flango gynybos stiprinimas yra viso Aljanso saugumo klausimas“ (2017 09 01), „reikia greitinti NATO sprendimų priėmimą, stiprinti Aljanso pajėgumus Rytuose, kur kyla tiesioginė grėsmė, parengti priemones, kurios užkirstų kelią galimai karinei regiono izoliacijai, užtikrinti regioninę oro gynybą“ (2017 10 27), „NATO turi būti pasirengęs labai greitai pereiti iš taikos į karo režimą ir vykdyti itin plataus masto kolektyvinės gynybos operaciją, todėl reikalinga ir esminė Aljanso štabų reforma“ (2018 01 11), „šiandien esminis uždavinys nedelsiant reformuoti NATO gynybą ir tai pradėti daryti nuo rytinio flango sustiprinimo“ (2018 06 08).

Šalies vadovė atkreipia dėmesį, kad mūsų saugumą turi užtikrinti ne tik NATO, bet ir Europos Sąjunga, todėl tiek Sąjunga, tiek šalys turi investuoti į savo saugumą. Pasak Prezidentės, „geopolitinė realybė verčia ne tik mus, bet ir visą Europą imtis didesnės atsakomybės už savo saugumą“ (2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „Didesnė ES atsakomybė už savo piliečių saugumą – tai, ko nori mūsų žmonės“ (2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „Europos Sąjunga turi prisiimti daugiau atsakomybės už savo saugumą. Tam visų pirma būtina užtikrinti tinkamą finansavimą gynybai. Kaliningrado militarizacija kelia grėsmę ne tik mūsų regionui, bet ir Europos sostinėms. Todėl saugumo iššūkių akivaizdoje nedidinti finansavimo gynybai būtų klaida“ (2017 02 17), „ES susiduria su politinės valios, o ne instrumentų stoka. ES ateičiai reikia ne sutarčių keitimo, o atsakomybės už priimamus sprendimus ir jų įgyvendinimą. Tik taip bus užtikrintas tinkamiausias ateities scenarijus – saugi ir stipri Europa“ (2017 03 10), „ES į savo gynybą turi investuoti daugiau ir daryti tai efektyviau. Tam būtina skatinti Europos karinės pramonės bendradarbiavimą, sparčiau kurti Europos gynybos fondą užtikrinant galimybę jame dalyvauti ir smulkiosioms įmonėms, didinti valstybių atsparumą kibernetinėms ir hibridinėms grėsmėms“ (2017 06 21), „Europos Sąjungai atėjo laikas nuo abstrakčių diskusijų apie ateitį pereiti prie konkrečių darbų, stiprinant žmonių saugumą ir gerovę. Viena po kitos Europą krečiančios kibernetinės atakos, saugumo, ekonominiai ir migracijos iššūkiai reikalauja ne žodinio, o atsakingo politinio atsako“ (2017 07 03), „Europos žmonės vertina ne vizijas, o konkrečius darbus. Todėl ES svarbu ne tik projektuoti saugią ir užtikrintą ateitį, bet ir siekti jos atsakingais

sprendimais bei darbais. Pagreitį įgaunantis ES šalių gynybos bendradarbiavimas turi vesti prie realių veiksmų stiprinant europiečių saugumą“ (2017 09 28), „Europa atgauna pasitikėjimą savimi, tačiau atsipalaiduoti negalima. Europos žmonės tikisi pokyčių ir apčiuopiamų sprendimų, kurie neleistų krizėms pasikartoti ir stiprintų europiečių gerovę bei saugumą“ (2017 10 20), „Europa turi priimti vis daugiau atsakomybės ne tik už gynybą ir saugumą, bet ir branduolinį nusiginklavimą, kovą su klimato kaita ir kitus globalius klausimus. Turime vis labiau pasikliauti savimi, būti vieningi ir dirbti kartu“ (2018 05 09), „Rusijos keliama konvencinė ir nekonvencinė grėsmė verčia ne tik stiprinti NATO gynybą ir atgrasymą, bet ir pačią Europą priimti didesnę atsakomybę už savo saugumą“ (2017 02 09), „Europos mąstyme įvyko lūžis – vis geriau suprantama, kad ES šalys turi priimti daugiau atsakomybės ir investuoti į savo saugumą“ (2018 06 28), „Europa turi priimti daugiau atsakomybės už savo saugumą ir taikos išsaugojimą. Būtina stiprinti teisės viršenybę, puoselėti solidarumą ir tarpusavio pasitikėjimą“ (2018 07 13), „geopolitinės aplinkybės reikalauja, kad Europa daugiau investuotų į savo saugumą“ (2018 09 14).

Šalies vadovė, akcentuodama būtinybę Europai taip pat rūpintis saugumu, imtis realių veiksmų, atkreipia dėmesį, kad tai neturėtų dubliuoti NATO: „geopolitinei įtampai neslopstant, akivaizdu, jog ir pati Europa privalo stiprinti savo gynybą. Tačiau tai turi būti daroma ne dubliuojant, o papildant NATO, ypač kovos su nekonvencinio karo grėsmėmis srityje“ (2017 03 14), „labai svarbu, kad stiprindama savo saugumą Europos Sąjunga ne dubliuotų, o kur reikia papildytų NATO“ (2017 03 13), „Neslopstanti Rusijos agresija, kibernetinės ir informacinės atakos, terorizmo grėsmės reikalauja naujos Europos šalių bendradarbiavimo kokybės – nedubliuojant NATO, stiprinant ES karinės pramonės efektyvumą ir užkamšant saugumo spragas“ (2017 06 22), „Glaudesnis ES šalių bendradarbiavimas gynybos srityje neturi dubliuoti NATO“ (2017 06 21), „geopolitinė realybė taip pat verčia ES šalis daugiau investuoti į saugumą ir nedubliuojant NATO stiprinti bendradarbiavimą gynybos srityje“ (2018 01 11), „ten, kur įmanoma ir nedubliuojant NATO, ES turi sukurti papildomą pridėtinę vertę Alijansui. Ypač sprendžiant karinio mobilumo problemas ir atremiant kibernetines atakas bei kitas hibridines grėsmes“ (2018 06 27).

Dar viena organizacija, kurią, reaguojant į šiandienos saugumo iššūkius, būtina keisti, pasak Prezidentės, yra Jungtinės Tautos: „mes turime pakeisti Jungtines Tautas. Ši unikali visuotinė organizacija buvo sukurta tam, kad saugotų pasaulį nuo karų ir nestabilumo. Kol kas ji nesugebėjo šio pažado įvykdyti. Dabar turime pasirinkti: arba leisime šiai organizacijai pakilti į kovą su piktnaudžiavimu, arba paversime ją nereikšminga“ (2017 09 19), „Jungtinių Tautų reforma yra neišvengiama ir būtina. <...> didžiausia tarptautinė organizacija pasaulyje veikia pagal

pasenusius mechanizmus, neatitinka laikmečio iššūkių, negeba laiku ir efektyviai spręsti globalių problemų. <...> tai ypač matoma dabar, kai nesugebama užtikrinti veiksmingų sprendimų siekiant sureguliuoti konfliktus Sirijoje ir Ukrainoje bei Šiaurės Korėjos keliamai įtampai pažaboti. O JT Saugumo Taryboje piktnaudžiaujama veto teise dangstant autoritarinius režimus, šiurkščius tarptautinių principų pažeidimus, neteisėtą okupaciją ir agresiją prieš suverenas valstybes. <...> Jungtinės Tautos daugiau nebegali likti tik pasyvios stebėtojos, kitaip taps nereikšmingos. Neveiklumas bei negebėjimas laiku duoti tinkamą atkirtį kompromituoja visą tarptautinę sistemą ir skatina agresorių eiti dar toliau“ (2017 09 19), „pastaraisiais metais organizacijos reakcija į tarptautinės teisės pažeidimus nepakankama ir ji pilnai nebeatlieka savo misijos. Taikai ir stabilumui pasaulyje užtikrinti reikia operatyviai ir skaidriai veikiančios organizacijos“ (2017 09 18), „Jungtinės Tautos nebegali likti pasyviomis stebėtojomis, kai pasaulį purto teroristiniai išpuoliai, vyksta branduolinis ginklavimasis, o nuolatinė JT Saugumo Tarybos narė pati pažeidinėja tarptautinę teisę, užuot ją gynusi“ (2017 09 18), „beveik per kiekvieną didžiulę pastarojo dešimtmečio krizę – nuo Sirijos iki Ukrainos, nuo Mianmaro iki Jemeno, JT Saugumo Tarybai nepavyko atlikti prasmingo vaidmens dėl valstybių nesugebėjimo pakilti virš nacionalinių interesų ir veto teisės naudojimo“ (2018 09 27) „iš tarptautinių institucijų tikimasi, kad jos padės apsaugoti tarptautinę teisę, šalių suverenitetą, teritorinį vientisumą, atremti ekonomines audras. Tačiau pasaulyje kylant karinei agresijai, globaliai prekybinei įtampai, neslopstant ginkluotiems konfliktams, akivaizdu – daugiašalė diplomatija išgyvena krizę“ (2018 09 26).

LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės raginimai tarptautinėms institucijoms keistis rodo, kad šiandieniniame geopolitiniame kontekste, kylant naujo pobūdžio grėsmėms, jos nebėra pajėgios užtikrinti taikos pasaulyje, o tuo pačiu ir Lietuvos saugumo. Šalies vadovės retorika institucijų atžvilgiu ne tik turėtų atkreipti pačių institucijų dėmesį, pelnyti šalių partnerių palankumą ir paramą tas institucijas keičiant, bet ir turėtų ją pozicionuoti visuomenėje kaip lyderę, turinčią aiškią nuomonę ir viziją, kokiomis priemonėmis turėtų būti užtikrintas mūsų šalies saugumas, kaip turėtų veikti organizacijos, kurių nare esame.

Agresyvūs Rusijos veiksmai

Kalbėdama apie saugumą, šalies vadovė nepamiršo įvardinti didžiausią grėsmę keliančią valstybę – Rusiją, kurios agresyvūs veiksmai privertė iš naujo pažvelgti į šalies saugumo situaciją, pasirengimą gintis.

Anot Prezidentės, „šių dienų tikrovė tokia: šalia mūsų valstybės sienų telkiama ginkluotė, o regione stebime agresyviuos veiksmus“ (2017 02 07), „Mūsų kaimynystėje patiriama prievarta yra įvardijama tikroju jos vardu – agresija, kad ir kaip tai nepatiktų kaltininkams“ (2017 06 05),

„Geopolitiniai iššūkiai mūsų regione tapo akivaizdūs, ir demokratinis pasaulis tai suprato“ (2017 07 28), „Šiandien agresyvią militarizaciją prie savo sienų patiria ir Lietuva“ (2017 03 30), „matome ir girdime, kaip didžiojoje kaimynėje gaivinamas Stalino kultas arba aukščiausiu lygiu gailimasi Sovietų sąjungos žlugimo. O tai reiškia viena: turime būti budrūs“ (2017 06 14).

LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė savo retorika siekė, kad ir kitos valstybės suprastų agresyvių Rusijos veiksmų mastą ir būtinybę jiems užkirsti kelią, ruošti gynybai: *„Pasaulio dėmesys dabar sutelktas į Šiaurės Korėją bei kai kuriuos kitus regionus, tačiau ir Ukrainoje bei greta NATO rytinės sienos, Rusija taiko tuos pačius šantažo, patyčių ir agresijos metodus“ (2017 09 19), „Šiandien mūsų ryžtas ginti teisės viršenybę patiria dar vieną išmėginimą. Matome, kaip Europoje siekiama iš naujo jėga perbraižyti valstybių sienas“ (2017 09 12), „Kaliningrado militarizacija kelia grėsmę ne tik mūsų regionui, bet ir Europos sostinėms“ (2017 02 17), „Agresyvus Rusijos elgesys didina nestabilumą visoje ES kaimynystėje, o tai tiesiogiai atsiliepia Europos žmonių saugumui“ (2017 02 02), „Rusijos grėsmei neslopstant ir tebesitęsiant geopolitinei įtampai, Europos pareiga – daugiau investuoti į savo saugumą ir nuosekliai didinti gynybos finansavimą“ (2017 03 13), „Rusija toliau tęsia intensyvią militarizaciją rytiniame Aljanso pasienyje, dislokuoja taktinius ginklus ir repetuoja prieš Vakarų nukreiptus scenarijus. Toks agresyvus ir nenusipėjamas Rusijos elgesys verčia Aljansą adekvačiai reaguoti į kylančią grėsmę ir stiprinti savo kovinę parengtį bei gynybinius pajėgumus“ (2017 05 25), „Neslopstanti Rusijos agresija, kibernetinės ir informacinės atakos, terorizmo grėsmės reikalauja naujos Europos šalių bendradarbiavimo kokybės“ (2017 06 22), „Rusija ne tik intensyviai militarizuoja NATO pasienyje, bet ir pseudoakcijomis siekia kelti įtampą ir baimę visuomenėje, kursto priešišumą Aljansui ir ES, vykdo nuolatinės informacinės ir kibernetinės atakas“ (2017 08 24), „Pasaulis turi išmokti Krymo, Padniestrės, Pietų Osetijos ir Abchazijos pamokas ir į agresyvius veiksmus nežiūrėti pro pirštus. Nuolaidžiaudami smurtautojams tik paskatiname juos eiti toliau“ (2017 09 18), „Rusijos atvirai prieš Vakarų nukreiptas elgesys, kuriuo siekiama gąsdinti ir bauginti, yra grėsmė visai tarptautinei bendruomenei“ (2017 09 13), „nenusipėjamas, agresyvus ir atvirai prieš Vakarų nukreiptas priešiškas Rusijos elgesys kelia realią karinę grėsmę tiek regiono, tiek visos Europos saugumui“ (2018 01 15), „atvirai prieš Vakarų nukreiptas agresyvus Rusijos elgesys privertė Europą ir visą transatlantinę bendruomenę peržiūrėti savo gynybos prioritetus bei mobilizuoti visas pajėgas saugumui sustiprinti. <...> objektyvių prielaidų, kad ateityje sumažės geopolitinė įtampa, nėra. Rusija toliau reformuoja savo karines pajėgas ir ginkluotę, testuoja puolamuosius scenarijus prieš Vakarų. Pavasarį artėjant rinkimams Rusijoje, akivaizdu, kad nesikeis ir Vakarų atžvilgiu priešiška retorika“ (2018 01 11).*

Neslūgstant geopolitinei įtampai, toliau stebint Rusijos karinę agresiją, svarbu, kad agresyviai Rusijos elgesiui būtų duotas tarptautinės bendruomenės atsakas. Šalies vadovės teigimu „Kremlius neketina atsisakyti savo postimperialistinių ambicijų“ (2018 12 17), todėl Rusijai turi būti ne tik taikomos sankcijos, tačiau būtina ir stiprinti šalies gynybą, karinius pajėgumus. Iš Prezidentės lūpų girdint, kokią grėsmę valstybės, žemyno ir transatlantiniam saugumui kelia Rusija, galima tikėtis, kad visuomenė neturėtų prieštarauti gynybos stiprinimui, finansavimo didinimui.

NATO karių buvimas regione, Lietuvoje

Atgrasymas, anot Dalios Grybauskaitės, visuomet pigesnis negu karas, todėl nenuostabu, kad Prezidentės retorikoje daug dėmesio skiriama NATO karių buvimui regione, Lietuvoje. Pasak šalies vadovės, Baltijos regione esantys kariai, kuriuos atsiuntė net 20 šalių iš 28 NATO narių – istorinis palaikymas: „*visa tai kilstelėjo mūsų šalies gynybinį atgrasymą į aukštesnį kokybinį lygį*“ (2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas). Pranešimuose nuolat akcentuojama, kad NATO karių buvimas regione, Lietuvoje – pagrindinė atgrasymo priemonė: „*NATO kariai yra geriausias įrodymas, kad mūsų šalis niekada nebeliks viena. Kiekvienas čia esantis karys saugo ne tik Lietuvą ir mūsų regioną, bet ir visą NATO*“ (2018 02 05), „*JAV kariai ir karinė technika mūsų regione yra svarbus bei patikimas atgrasymo elementas, padedantis užtikrinti Lietuvos ir viso Aljanso saugumą*“ (2017 02 21), „*kiekvienas sąjungininkų karys ant mūsų žemės yra labai reikšmingas. Taip siunčiama aiški žinia, kad NATO yra stiprus, vieningas ir prireikus gins kiekvieną savo narę*“ (2017 02 18), „*priešakinės NATO pajėgos Lietuvoje demonstruoja tvirtą Aljanso narių solidarumą ir padeda užtikrinti Lietuvos žmonių bei viso regiono saugumą*“ (2017 02 07), „*vienas esminių atgrasymo elementų – nuolatinis pagrindas Baltijos valstybėse sutelktos sąjungininkų pajėgos*“ (2017 03 16), „*daugiašalis NATO batalionas tapo integralia Lietuvos gynybos dalimi*“ (2017 06 20), „*kariai ir iš anksto regione dislokuota technika yra geriausia atgrasymo priemonė*“ (2017 06 06), „*keturi NATO batalionai ir sąjungininkų kariai Rusijos grėsmės akivaizdoje ir artėjant „Zapad 2017“ padeda Lietuvos žmonėms jaustis saugesniems. Tai stipri Aljanso vienybės ir ryžto gintis žinia*“ (2017 08 25), „*visame regione dislokuoti kariai iš 20 šalių, demonstruoja tvirtą NATO vienybę, ryžtą ir pasirengimą atremti bet kokią grėsmę Aljanso teritorijai bei žmonėms*“ (2017 08 11), „*NATO batalionai Baltijos šalyse ir Lenkijoje yra efektyvi ir patikima Aljanso atgrasymo priemonė, kuri padeda išvengti karinės agresijos*“ (2017 10 27), „*23 šalių sąjungininkų kariai regione yra geriausias atgrasymas, kuris siunčia labai aiškią žinią, kad NATO yra vieningas, stiprus ir pajėgus atremti kylančias grėsmes. <...> kiekvienas sąjungininkų karys Lietuvoje reiškia ne tik mūsų, bet ir viso Aljanso saugumą*“ (2018 02 05), „*Aukštos kovinės parengties batalionai regione su kariais iš 20 Aljanso valstybių yra patikimiausias atgrasymas, siunčiantis aiškią žinią, kad NATO yra stiprus,*

vieningas ir pasirengęs duoti tvirtą atkirtį bet kokiai grėsmei“ (2018 06 15), „aktyvus sąjungininkų įsitraukimas į regiono gynybą demonstruoja vieningą ryžtą bendromis jėgomis atremti bet kokias grėsmes. Tai labai svarbi žinia Lietuvos žmonėms – mes esame galingiausio karinio Aljanso pasaulyje dalis ir esant reikalui ginsimės kartu“ (2018 06 04).

LR Prezidentė teigia, kad *„NATO sąjungininkų buvimą mūsų šalyje teigiamai vertina 81 proc. Lietuvos žmonių“ (2017 02 21).* Galima manyti, kad prie teigiamo vertinimo prisideda ir Prezidentės, kaip saugumizuojančio asmens, retorika, kurioje NATO karių buvimas regione įvardijamas kaip gyvybiškai svarbus nacionalinio saugumo interesas.

Energetinis saugumas, nepriklausomybė

Lietuva, siekdama energetinės nepriklausomybės vykdo elektros tinklų sinchronizaciją su kontinentine Europa, dujų jungites „GIPL“ projektą, taip pat turi SGD terminalą. Šalies vadovės retorikoje minimas energetinis saugumas todėl, nes Lietuva ilgą laiką buvo energetiškai priklausoma nuo Rusijos. Anot Prezidentės, *„energetinė nepriklausomybė Lietuvai pirmiausia reiškia politinę nepriklausomybę, nes iki tol energetika buvo naudojama kaip politinės įtakos instrumentas“ (2018 04 24).* Šalies vadovė savo retorika stengėsi įtikinti ne tik Lietuvą, bet ir Europą, kad energetinė priklausomybė tai grėsmė ne tik mūsų valstybei, bet ir visai ES: *„gindamiesi nuo „Gazprom“ <...>, spartindami elektros tinklų sinchronizavimą su Vakarų Europa pasitarnaujame visos ES energetiniam saugumui ir esame to kelio pavyzdys“ (2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), „mūsų regione energetika naudota kaip politinio dominavimo įrankis. Dujotiekio „Nord Stream 2“ projektas yra ne komercinis, o geopolitinis, skirtas skaldyti ir valdyti Europą. Lietuva puikiai supranta energetinės priklausomybės nuo vieno šaltinio grėsmę. Pasistačiusi SGD terminalą ir diversifikavusi energijos šaltinius mūsų šalis ne tik sustiprino energetinį saugumą, bet ir apsaugojo valstybę nuo neigiamos priešišku jėgų įtakos“ (2017 02 17), „Europa jau patyrė, kaip geopolitiniais motyvais paremtos užsienio investicijos į energetikos sektorių gali paminti šalių saugumą ir energetinę nepriklausomybę“ (2017 06 23), „elektros tinklų sinchronizacija yra ir Lietuvos, ir visos ES energetinio saugumo klausimas“ (2017 09 29), „geopolitiniai energetikos projektai kelia didelę grėsmę Vakarų demokratinėms visuomenėms ir, nesulaukus jiems tinkamo atsako, gali padaryti didžiulę žalą Europos saugumui“ (2018 12 17), „Nord Stream 2“ dujotiekis neturi ekonominio pagrindo. Tai – geopolitinis projektas, kuriuo siekiama vėl padaryti Europą visiškai priklausomą nuo rusiškų dujų. Iš savo regiono patirties žinome, kad dujas Rusija naudoja kaip ekonominio ir politinio spaudimo įrankį. „Nord Stream 2“ projektas kelia pavojų, kad užuot siekusi kuo labiau diversifikuoti energijos šaltinius ir tiekėjus, ES vėl grįš į energetinės priklausomybės kelią“ (2018 01 26), „elektros tinklų sinchronizacija yra*

Lietuvos ir viso regiono geopolitinio bei energetinio saugumo klausimas“ (2018 02 15), „integracija į patikimą ir modernų kontinentinės Europos elektros tinklą – paskutinis ir neatidėliotinas žingsnis įtvirtinant regiono energetinę nepriklausomybę“ (2017 06 05), elektros tinklų sinchronizacija ir dujotiekio „GIPL“ projekto įgyvendinimas – „strateginiai energetikos projektai, kurie praktiškai užbaigs Baltijos šalių elektros ir dujų rinkų integraciją į bendrą ES energetikos rinką, yra gyvybiškai svarbūs viso regiono energetiniam saugumui“ (2018 02 13).

Dalia Grybauskaitė, kalbėdama apie energetinį saugumą, akcentavo ir Lietuvos nuopelnus šioje srityje: *„Lietuva jau daug nuveikė: Prieš kelerius metus Lietuva pradėjo dar vieną kovą už laisvę – šįkart dėl savo energetinės nepriklausomybės. Žengėme milžinišką žingsnį, norėdami pasipriešinti Rusijos bauginimams ir pastatyti SGD terminalą – ir mums tai pavyko“ (2018 04 25), „Lietuva jau daug nuveikė stiprindama energetinį saugumą – pastatytas SGD terminalas, nutiestos jungtys su Lenkija ir Švedija. Elektros tinklų sinchronizacija su kontinentine Europa – tai paskutinis žingsnis atsikratant sovietmečio palikimo energetikoje ir įtvirtinant Baltijos šalių energetinę nepriklausomybę“ (2017 05 24), „išnaudodama SGD terminalo „Independence“ teikiamas galimybes, Lietuva viena pirmųjų pradėjo importuoti suskystintąsias gamtines dujas iš JAV. Diversifikuotas dujų tiekimas padeda užtikrinti viso regiono energetinį saugumą“ (2018 02 28), aukščiausio lygio penkiašaliame susitikime buvo priimtas bendras pareiškimas, kuriuo įtvirtintas įsipareigojimas iki 2025 m. sinchronizuoti Baltijos šalių elektros tinklus su kontinentine Europa ir sinchronizacijos kryptis per Lenkiją, o tai Prezidentės teigimu „politinis Lietuvos laimėjimas ir pasiekimas visoms regiono šalims, kuris galutinai užtikrins energetinę nepriklausomybę, mažesnes kainas ir sustiprins nacionalinį saugumą“ (2018 03 22).*

Lietuva gerai žino, o Prezidentė patvirtina, kad *„Rusijos itin mėgstamu ginklu jau seniai tapo energetinis šantažas“ (2017 09 19), todėl „išlieka būtinybė toliau užtikrinti energetinį saugumą. Būtina užtikrinti sėkmingą ir neatidėliotinę elektros tinklų sinchronizaciją su Vakarais“ (2017 03 08). Šalies vadovė teigia, kad „Nord Stream 2“ dujotiekis – „geopolitinis projektas, kuriuo siekiama padidinti ES priklausomybę nuo rusiškų dujų“ (2018 04 03) ir gali būti Rusijos naudojamas kaip nekonvecinio šantažo įrankis (2017 06 06). Energetinė nepriklausomybė – ganėtinai jautri tema Lietuvos visuomenėje, nes žmonėms itin aktualūs kainų klausimai, tačiau šalies vadovė savo retorika leidžia suprasti, kad priklausomybė nuo vienintelio energijos šaltinio gali tapti politinių manipuliacijų ir šantažo įrankiu, kad tai yra grėsmė nacionaliniam saugumui.*

Hibridinis karas, grėsmės

Hibridinis karas, hibridinės grėsmės – ganėtinai naujos sąvokos, kurios plačiau visuomenėje pradėtos vartoti po agresyvių Rusijos veiksmų Ukrainoje. Prezidentė savo pranešimuose taip pat

mini hibridinį karą, dažnai įvardija, kas būtent yra hibridinės grėsmės, akcentuoja, kad būtina stiprinti gynybinius pajėgumus joms atremti: būtina „gerinti kovą su hibridinėmis grėsmėmis, tokiomis kaip propaganda, kibernetinės atakos ar nesaugios atominės jėgainės“ (2017 01 18), „būtina <...> stiprinti atsaką į hibridines grėsmes“ (2017 02 09), „tam, kad pasitikėjimas ES augtų visose šalyse, būtina užtikrinti žmonių saugumą, stiprinant <...> kovą su propaganda ir hibridinėmis grėsmėmis“ (2017 02 03), „labai svarbu, kad stiprindama savo saugumą Europos Sąjunga ne dubliuotų, o kur reikia papildytų NATO. Ypač tokiose srityse kaip kova su hibridinėmis grėsmėmis“ (2017 03 13), „atsakas į hibridines grėsmes, kibernetinis saugumas, kova su propaganda, veiksminga išorės sienų apsauga – tai sritys, kuriose aktyvaus ES vaidmens reikia labiausiai“ (2017 06 22), „būtina <...> didinti valstybių atsparumą kibernetinėms ir hibridinėms grėsmėms“ (2017 06 21), „prieš Europą nukreiptos kibernetinės ir informacinės atakos virsta hibridiniu karu“ (2017 06 13), hibridinėms grėsmėms atremti „būtina greita ir vieninga šalių reakcija“ (2017 06 12), „Lietuvai ir visam regionui patiriant kibernetinius išpuolius, propagandos atakas ir provokacijas, būtinas ir glaudesnis bendradarbiavimas atremiant hibridines grėsmes“ (2017 08 30), „hibridinis karas kelia tokią pat realią grėsmę kaip ir konvencinis karas“ (2017 12 14), „Lietuva <...> labai gerai supranta hibridinių grėsmių keliamą įtampą Vakarų visuomenėse ir išorės bandymus paveikti demokratinius rinkimus, todėl aktyviai prisideda stiprinant bendrą ES atsaką“ (2018 12 18), „susiduriame ne tik su karinėmis, bet ir hibridinėmis grėsmėmis“ (2018 01 26), „Lietuvos kaimynystėje nuolatiniu pagrindu dislokuojamos vidutinio nuotolio raketos „Iskander“, agresyvios kibernetinės atakos, melagingos naujienos, kiti hibridinio karo įrankiai kelia didelę grėsmę tiek mūsų, tiek viso kontinento saugumui“ (2018 02 05), cheminio ginklo panaudojimas Jungtinėje Karalystėje demonstruoja „jog riba tarp karinių ir hibridinio pobūdžio grėsmių nyksta. Tai – iššūkis visam pasauliui ir rimtas signalas Europai dar labiau stiprinti savo saugumą“ (2018 03 23). Pranešimuose akcentuojama, kad hibridines technologijas plačiai naudoja Rusija: „Rusija yra pasirengusi per labai trumpą laiką mobilizuoti didelį skaičių karių, naudoja naujausias karines ir hibridines technologijas, gali vykdyti plataus masto karą prieš NATO“ (2018 03 05), „Rusija labai plačiai išbandė prieš Vakarus nukreiptas puolamąsias konvencines, hibridines ir branduolines pajėgas“ (2018 06 08), Ukrainoje „priešiškos jėgos išbandė hibridinio karo scenarijus, kurie vėliau virsta agresyviomis, prieš Vakarų valstybių demokratinius procesus nukreiptomis atakomis“ (2018 08 22). Kovai su hibridinėmis grėsmėmis, pasak šalies vadovės, reikia didinti NATO pajėgumus: „saugumo iššūkių akivaizdoje Lietuva palaiko bendrą pasiryžimą didinti finansavimą gynybai, užtikrinti visapusią gynybinį pasirengimą, NATO aljanso karinius

pajėgumus ir jų efektyvumą, skirti didesnius resursus <...> atsparumo nuo hibridinių grėsmių didinimui“ (2018 07 04).

Prezidentės retorika, kalbant apie hibridinį karą, grėsmes, yra aiški: konvencinės grėsmės keičia hibridinis karas, kurį norint laimėti reikia didinti atsparumą nuo hibridinių grėsmių, o, pasak šalies vadovės, *„hibridinio karo sąlygomis profesionali ir objektyvi žiniasklaida yra viena svarbiausių gynybos linijų“* (2018 10 12). Hibridiniam karui pasitelkiama propaganda, kibernetinės atakos, statomos nesaugios atominės elektrinės, vykdomos plataus masto pratybos, atliekami konvenciniai ir nekonvenciniai veiksmai, siekiant destabilizuoti valstybę.

Būtinybė didinti finansavimą gynybai, modernizuoti karinę techniką

Kaip matome iš Prezidentės pranešimų, šalies saugumui kyla nemažai grėsmių, o norint jas atremti būtina investuoti į gynybą. Šalies vadovė ne kartą pabrėžė, kad būtina didinti finansavimą gynybai, vykdyti įsipareigojimus NATO, modernizuoti karinę techniką: *„suprantame, kad saugumas kainuoja ir juo turime rūpintis pirmiausia mes patys. Tam jau trečius metus užtenka ir savanorių šauktinių, ir politinės valios, didėja investicijos į mūsų gynybinius pajėgumus, ir tuo pačiu daugėja sąjungininkų“* (2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), *„geopolitiniai iššūkiai įpareigoja stiprinti šalies apginkavimą. Todėl Valstybės gynimo taryba jau patvirtino apsisprendimą nuosekliai didinti finansavimą gynybai iki dviejų su puse procento BVP“* (2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas), *„mūsų šalies pastangas skirti mažiausiai 2 proc. BVP gynybai, vystyti greitojo reagavimo pajėgas ir investuoti į naujus karinius pajėgumus sustiprina aiškūs kolektyviniai NATO gynybos įsipareigojimai“* (2018 02 05), *„atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, nuolat kylančias grėsmes saugumui bei vykdant šalies tarptautinius įsipareigojimus NATO, Lietuva turi ir toliau nuosekliai stiprinti šalies gynybą“* (2017 02 28), *„Lietuva taip pat aktyviai modernizuoja savo karines pajėgas. Perka naują karinę techniką, sukūrė nacionalines greitojo reagavimo pajėgas, atkūrė šauktinių tarnybą, vykdo aktyvų karinių dalinių komplektavimo procesą“* (2017 02 18), *„Lietuva ir pati daug daro, kad užtikrintų savo saugumą. Sparčiai didinamas gynybos finansavimas – kitąmet viršysime 2 % BVP. Sukurtos nuolatos budinčios nacionalinės greitojo reagavimo pajėgos. Atkurta šauktinių tarnyba, į kurią šalies jaunuoliai eina savanoriškai. Per trejus metus ketvirtadaliu padidintas karių skaičius. Lietuvos kariuomenėje įsteigta antroji „Žemaitijos brigada“. Lietuva yra NATO lyderė pagal karinių pajėgų ir technikos modernizavimo rodiklius. Stiprinami valstybės kibernetiniai ir strateginės komunikacijos pajėgumai“* (2017 03 16), *„geopolitinė situacija reikalauja didinti investicijas į gynybą, taip pat į kariuomenės pajėgumų stiprinimą ir infrastruktūros vystymą“* (2017 03 08), *„Saugumui užtikrinti, pasak Prezidentės, būtinas ir tinkamas gynybos finansavimas. Nuoseklios Lietuvos investicijos į*

gynybą demonstruoja tvirtą valią ir pasirengimą ginti savo žmonės ir valstybę“ (2017 03 02), „kiekvienos narės įsipareigojimas – įnešti savo indėlį į NATO stiprinimą: užtikrinti tinkamą gynybos finansavimą ir savo karinių pajėgų modernizavimą. Lietuvos gynybos išlaidos jau kitąmet viršys 2 proc. BVP. Karinių pajėgų modernizavimo srityje mūsų valstybė yra viena iš lyderių ir gerokai viršija NATO nubrėžtą standartą modernizavimui skirti 20 proc. gynybos lėšų. Lietuva tam skiria 30 proc. visų savo gynybos išlaidų“ (2017 05 25), „išorės grėsmės ir iššūkiai didėja, todėl būtina užtikrinti tolesnį gynybos finansavimo augimą bei kariuomenės modernizavimą ir karinės infrastruktūros vystymą“ (2018 03 06), „Lietuva nuosekliai įgyvendina savo tarptautinius įsipareigojimus didindama gynybos finansavimą“ (2018 04 03), „investuodami į gynybos stiprinimą turime ne tik skirti dėmesį ginkluotės pirkimui ar infrastruktūros gerinimui, bet ir sudaryti kariams reikalingas tarnybos, mokymosi ir gyvenimo sąlygas“ (2018 06 30), „tarptautinis įsipareigojimas NATO jau šiemet gynybai skirti 2 proc. BVP yra gyvybiškai svarbus nacionalinio saugumo prioritetas, kurį patvirtino Valstybės gynimo taryba ir kuris įtrauktas į Seimo patvirtintą Nacionalinio saugumo strategiją“ (2018 10 26).

Iš Prezidentės retorikos galime suprasti, kad nebepakanka pasikliauti tik kitomis NATO narėmis. Reikia ir patiems investuoti į savo saugumą. Taip pat suprantama, kad Prezidentė siekia aktyviai pabrėžti, jog Lietuva vykdo tarptautinius įsipareigojimus NATO ir pirmauja šioje srityje, planuoja didinti finansinį įsipareigojimą, nors yra nedidelė valstybė. Galima manyti, kad tai lėmė ir JAV Prezidento Donaldo Trumpo išsakytos mintys, kad valstybės, neprisidedančios prie NATO tiek, kiek įsipareigota, neturėtų tikėtis ir pagalbos gynyboje.

Astravo atominės elektrinės statybos

Viena iš hibridinių grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui – Rusijos Baltarusijoje, Astrave, vos keliasdešimt kilometrų nuo Vilniaus, statoma nesaugi atominė elektrinė. Pasak Prezidentės, prie NATO sienų statoma nesaugi Astravo atominė elektrinė gali būti panaudota kaip nekonvencinis ginklas (2017 07 31). Šalies vadovė savo retorika bando įtikinti tarptautinę bendruomenę, kad tai ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos problema, kad tai geopolitinis Rusijos projektas, kuris bus pasitelkiamas energetiniam šantažui: „Rusijos itin mėgstamu ginklu jau seniai tapo energetinis šantažas. Baltarusijoje, vos keturiasdešimt kilometrų nuo Lietuvos sostinės, ji stato nesaugią Astravo atominę elektrinę, kuri yra geopolitinis ginklas, neatitinkantis pagrindinių tarptautinių branduolinės energetikos standartų“ (2017 09 19), „Baltarusijoje statoma Astravo atominė jėgainė yra geopolitinis Rusijos projektas, keliantis pavojų visiems Europos žmonėms“ (2017 03 02), „Baltarusijai iki šiol atsisakant atlikti skaidrius tarptautinius branduolinės saugos ir rizikos vertinimus, gera šios valstybės valia kliautis negalima. Todėl vieninga visų ES šalių pozicija

būtina, kad nesaugiai pagaminta energija nepasiektų Europos vartotojų, o Astravo AE nesukeltų papildomų kliūčių Baltijos šalių sinchronizacijos su kontinentine Europa siekiui“ (2017 05 24), „Baltarusijos statoma tarptautinių branduolinės saugos reikalavimų neatitinkanti Astravo AE – nesuderinama su saugia ir geranoriška kaimynyste“ (2017 06 12), „tarptautinių branduolinio saugumo reikalavimų neatitinkanti Astravo AE kelia pavojų visai Europai. Nelaimės atveju branduolinė tarša galėtų paveikti net 16 Europos sostinių. Todėl kova su nesaugios Astravo AE statybomis – bendras ES rūpestis“ (2017 07 05), „šis geopolitinis projektas, plėtojamas nepaisant tarptautinių branduolinės saugos standartų, kelia pavojų visos Europos žmonėms. Todėl kova su nesaugios atominės jėgainės statybomis ES kaimynystėje yra bendras ES institucijų, valstybių narių ir tarptautinės bendruomenės uždavinys“ (2017 07 03), „vieninga ir tvirta tarptautinė pozicija yra svarbiausias įrankis kovojant su nesaugios Astravo AE statybomis“ (2017 07 03), „šis prie Lietuvos statomas geopolitinis projektas kelia grėsmę visos Europos saugumui. Todėl branduolinio saugumo klausimais Europa turi kalbėti tvirčiau ir aiškiau“ (2017 09 29), „siekiant užkirsti kelią nesaugių branduolinių objektų statybai ES kaimynystėje, būtina tvirta ir vieninga visų Europos šalių pozicija“ (2017 03 02), „tai geopolitinis Rusijos projektas, kuriuo siekiama grasinti visai Europai. Todėl ES turi laikytis principinės pozicijos – į Europos rinką iš trečiųjų šalių tiekti tik tą elektrą, kuri pagaminta laikantis visų ES saugumo reikalavimų“ (2017 10 10), „bendradarbiavimą su Baltarusija itin komplikuoja tai, kad Astravo AE statoma ignoruojant tarptautinius branduolinės saugos ir skaidrumo reikalavimus. <...> šią branduolinę jėgainę statanti Rusijos įmonė „Rosatom“ kelia didelį nepasitikėjimą, nes neigia ir nuslėpė virtualią pavojingų incidentų, tarp jų ir neseniai įvykusį radioaktyvių medžiagų nuotėkį Čeliabinske. Todėl Lietuva šį klausimą kelia aukščiausiu lygiu ES ir siekia, kad Europa panaudotų visą savo įtaką branduolinei saugai ir skaidrumui užtikrinti“ (2017 11 24), „nesaugi, tarptautinių standartų neatitinkanti bei pasikartojančius incidentus statybų metu patirianti atominė elektrinė gali būti panaudota ir kaip hibridinio karo įrankis“ (2017 11 20), „Europos šalių susitelkimas reikalingas ir atremiant nesaugios Astravo AE keliamą grėsmę. Aiški ir principinga visos ES pozicija būtina branduolinei saugai ir skaidrumui užtikrinti“ (2017 12 11), „Europos Sąjungos pasienyje Rusijos statoma nesaugi Astravo atominė jėgainė taip pat gali būti pasitelkta kaip nekonvencinis ginklas“ (2018 01 26), „Baltarusijoje statoma nesaugi Astravo AE kelia grėsmę visos Europos žmonėms“ (2018 02 13), „Rusijos Baltarusijoje statoma nesaugi Astravo AE kelia grėsmę viso regiono žmonėms ir gali būti panaudota kaip nekonvencinis įrankis“ (2018 03 05).

Astravo atominė elektrinė – grėsmė visos Europos saugumui. Prezidentės siekis – įtikinti tarptautinę bendruomenę, kad atominė elektrinė hibridinio karo įrankis ir šalys turėtų atsisakyti

pirkti elektrą iš nesaugios Astravo AE. Šia tema aktyviai diskutuojama ir Lietuvoje, LR Seimas priėmė nutarimą nepirkti Astravo AE pagamintos elektros, visuomenę stengiamasi įtikinti, kad ši AE kelia didelę grėsmę visai Lietuvai, vyksta pratybos, kuriose ruošiamasi branduoliniam pavojui, žmonės informuojami apie statybų metu įvykusius incidentus, kuriuos bandoma nuslėpti. Tai turėtų nuslopinti diskusijas, kas svarbiau – principingas požiūris, siekiant užtikrinti saugumą ir energetinę nepriklausomybę, ar pigesnę elektrą. Šios diskusijos paaštrėjo po Latvijos Vyriausybės sprendimo pirkti rusišką elektrą iš nesaugios Astravo AE. Taigi Prezidentei nepavyko įtikinti artimiausių kaimynų, kad ši atominė elektrinė kelia pavojų žmonių saugumui. Tačiau tai neturėtų stebinti, jei atkreiptume, kiek dėmesio Prezidentės retorikoje, kalbant apie partnerystę su kitomis šalimis, skirta Latvijai.

„Zapad 2017“ pratybos

Viena iš daugiausiai atgarsio viešojoje erdvėje sulaukusių temų, neabejotinai paskatinusi diskusijas apie nacionalinį saugumą, Rusijos organizuojamos karinės pratybos „Zapad 2017“. Baimintasi, kad pratybomis bus pasinaudota siekiant įvesti karius į Lietuvos teritoriją, panašus scenarijus buvo įvykdytas Gruzijoje, okupuojant dalį jos teritorijos, pradedant karą. Prezidentė pranešimuose „Zapad 2017“ pratybas mini, siekdama atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį į agresyviuosius Rusijos veiksmus prie Lietuvos sienos, keliančius grėsmę visoms Vakarų valstybėms. Prezidentė savo retorika siekia įtikinti, kad šios pratybos nukreiptos prieš Vakarus ir kelia geopolitinę įtampą, todėl tai ne tik Lietuvos problema, reikalaujanti pasirengimo atremti karines grėsmes: *„maždaug šimtas tūkstančių Rusijos karių dalyvauja agresyviose karinėse pratybose „Zapad 2017“ prie Baltijos valstybių ir Lenkijos sienų, ir netgi Arktyje. Kremlius repetuoja agresyviuosius scenarijus prieš kaimynines valstybes, mokydamas savo kariuomenę pulti Vakarus. Šios pratybos taip pat yra informacinio karo, kuriuo siekiama skleisti netikrumą ir baimę, dalis. Dar didesnę nerimą kelia tai, kad „Zapad“ yra tik vienas iš požymių, jog Kremlius niekaip nesugeba pažaboti savo neapykantos Vakarams“* (2017 09 19), *„atsinaujinusi Rusijos agresija Ukrainoje, intensyvi Kaliningrado militarizacija, vasarą planuojamos itin plataus masto karinės pratybos „Zapad 2017“ labai aiškiai demonstruoja, jog taika ir pagarba tarptautinei teisei nėra šios valstybės interesas“* (2017 02 18), *„palei Baltijos valstybių sienas Rusijos planuojamos pratybos „Zapad 2017“ ypač padidina galimų karinių provokacijų riziką“* (2017 03 02), *„Rusija toliau tęsia intensyvią militarizaciją rytiniame Aljanso pasienyje, dislokuoja taktinius ginklus ir repetuoja prieš Vakarus nukreiptus scenarijus. Rudenį laukia plataus masto puolamojo pobūdžio pratybos „Zapad 2017“. Toks agresyvus ir nenusipėjamas Rusijos elgesys verčia Aljansą adekvačiai reaguoti į kylančią grėsmę ir stiprinti savo kovinę parengtį bei gynybinius pajėgumus“* (2017 05 25),

„intensyvi ir koncentruota militarizacija rytiniame NATO pasienyje, prieš Vakarus nukreiptos puolamojo pobūdžio pratybos „Zapad 2017“, Kaliningrade dislokuotos vidutinio nuotolio raketos, Rusijos mėginimai kibernetinėmis ir informacinėmis atakomis daryti įtaką rinkimų rezultatams Vakarų Europos valstybėse – didžiulė grėsmė visos Europos žmonėms“ (2017 05 04), „grėsmę viso regiono saugumui dar labiau didina artėjančios plataus masto Rusijos pratybos „Zapad 2017“, per kurias bus išbandyti prieš Vakarų šalis nukreipti puolamieji scenarijai“ (2017 06 09), „šiuo metu susiklosčiusi geopolitinė ir karinė įtampa neslūgsta. Rusija toliau aktyviai militarizuoja – ženkliai išaugo šios valstybės kariniai pajėgumai Kaliningrade, rengiamasi agresyvaus pobūdžio pratyboms „Zapad 2017“ (2017 07 06), „artėjant pratyboms „Zapad 2017“ geopolitinė įtampa neslūgsta. Nors šios puolamojo pobūdžio ir prieš Vakarus nukreiptos pratybos oficialiai dar neprasidėjo, tačiau jų konvencinė ir nekonvencinė grėsmė jaučiama jau dabar“ (2017 08 24), „realaus konflikto su NATO valstybėmis modeliavimas, slepiamas pratybų mastas ir scenarijai, karių ir taktinės ginkluotės dislokavimas, nekonvenciniai veiksmai byloja apie agresyvų ir puolamąjį „Zapad“ pobūdį. Kaliningrade sutelkti branduolinių ginklų, artilerijos ir raketų pajėgumai gali pasiekti net Lisaboną. Pasaulis turi išmokyti Krymo, Padniestrės, Pietų Osetijos ir Abchazijos pamokas ir į agresyvius veiksmus nežiūrėti pro pirštus. Nuolaidžiaudami smurtautojams tik paskatiname juos eiti toliau“ (2017 09 18), pratybos „rengiamos nesilaikant tarptautinių skaidrumo reikalavimų, slepiant jų tikrąjį mastą ir karių skaičių. <...> toks Rusijos atvirai prieš Vakarus nukreiptas elgesys, kuriuo siekiama gąsdinti ir bauginti, yra grėsmė visai tarptautinei bendruomenei“ (2017 09 13).

Apie pratybas Prezidentė kalbėjo ir šioms pasibaigus: „šiais metais vykusios prieš Vakarus nukreiptos puolamosios pratybos „Zapad“ parodė, jog būtina ir toliau stiprinti Europos saugumą nuo Arkties iki Baltijos šalių“ (2017 12 11), „Zapad“ pratybos aiškiai pademonstravo, kad susiduriame ne tik su karinėmis, bet ir hibridinėmis grėsmėmis“ (2018 01 26), „nenuspėjamas, agresyvus ir atvirai prieš Vakarus nukreiptas priešiškas Rusijos elgesys kelia realią karinę grėsmę tiek regiono, tiek visos Europos saugumui. Tai itin aiškiai buvo pademonstruota per karines pratybas „Zapad 2017“, kurių metu buvo išbandyti agresyvūs puolamieji scenarijai prieš NATO“ (2018 01 15), „karinės pratybos „Zapad 2017“ aiškiai parodė, kad Rusijos priešiškumas Vakarams ir agresyvi politika jų atžvilgiu išlieka“ (2018 02 05), „pernai rudenį įvykusios agresyvios, prieš Vakarus nukreiptos puolamosios pratybos „Zapad 2017“ parodė, kad Rusija yra pasirengusi per labai trumpą laiką mobilizuoti didelį skaičių karių, naudoja naujausias karines ir hibridines technologijas, gali vykdyti plataus masto karą prieš NATO. <...> tokia padėtis kelia grėsmę ne tik regiono, bet ir visos Europos saugumui“ (2018 03 05).

„Zapad 2017“ pratybos sulaukė didelio atgarsio visuomenėje. Prezidentės retorika leido suprasti, kad šios pratybos itin didelė grėsmė nacionaliniam saugumui, kad ją atremti reikalinga ir tarptautinė pagalba, atsakomieji veiksmai. Nors Prezidentė šias pratybas įvardijo kaip grėsmę visai tarptautinei bendruomenei, tačiau tuo buvo siekiama stiprinti gynybinius pajėgumus, o ne įbauginti visuomenę. Žinoma, šalies vadovė retorikos nešvelnina ir akcentuoja, kad Rusijos demonstruojami pajėgumai iš tiesų kelia didelę grėsmę ir leidžia jai vykdyti plataus masto karą prieš Vakarų valstybes, tačiau nekviečia slėptis, vykti iš valstybės ar pan. Kaip tik siūloma nenuolaidžiauti Rusijai, imtis atsakomųjų veiksmų, stiprinant ginkluotę, organizuojant tarptautines sąjungininkių pratybas, mokantis atremti hibridines grėsmes.

Kitos saugumo temos

Prezidentės pranešimuose buvo gausu ir įvairių atskirų temų, susijusių su saugumu, kurios buvo minimos vos keletą kartų, todėl jos nebuvo stambinamos į didesnes grupes, o buvo įtrauktos į potemę „Kitos saugumo temos“. Smulkesnės saugumo temos iš viso, pagal paminėjimų skaičių, yra trečioje vietoje. Taigi šalies vadovė 2017–2019 m. pranešimuose taip pat minėjo:

- vidaus saugumo problemas („*nekokybiškas švietimas tampa nacionalinio saugumo klausimu. Tai – emigracijos, socialinės atskirties, mažėjančių investicijų, ūkio stagnacijos ir svarbiausia – korupcijos priežastis*“, „*suprasdami, kokią grėsmę valstybės stabilumui kelia socialinė atskirtis, prieš metus visi susitelkėme žygiui „Už saugią Lietuvą*“, „*stabiliai demokratinei valstybei reikia skaidrios, brandžios ir stiprios partinės sistemos*“, 2017 m. LR Prezidentės metinis pranešimas; „*Šalies žvalgyba jau geba vidaus grėsmes vertinti taip pat rimtai kaip ir išorės. Ne tik įžvelgti, bet ir padėti jas šalinti*“, „*šiandien savanorių reikia ne tik į kariuomenę, bet ir į partijas. Antraip veržli, skaidri naujų politikų karta, kuriai Lietuvos sėkmė ir garbė bus svarbesnės už asmeninį ūkį, kuri nepardavinės savo laisvės už jokių pinigų, taip ir liks neišsipildžiusi politinė svajonė*“, „*Tik suteikę jaunimui deramą išsilavinimą šiandien, galime laiduoti už valstybės ateitį. Nes išsilavinusi tauta visada išliks laisva, kad ir kaip suktųsi pasaulis*“, 2018 m. LR Prezidentės metinis pranešimas; „*kiekvienas išaiškintas ar užkardytas korupcinis nusikaltimas – tai ne tik profesinė sėkmė, bet ir žingsnis kuriant saugesnę valstybę*“, 2017 02 20, „*Valstybė saugi yra tik tuomet, kai valdžia tarnauja ne įtakos grupėms, „rosatomams“ ar Kremliaus propagandistams, o žmonėms, kurie nori būti laisvi, nepriklausomi ir girdimi savo valstybėje*“, 2017 03 23);

- Lietuvos kariuomenės svarbą (*„Mes didžiuojamės savo kariuomenės ir sąjungininkų vienybe! Jūs visi tuo pačiu metu esate ir geležinis kumštis, ir taikos pasiuntiniai, ir bendras įsipareigojimas ateities kartoms Jūs įprasminate protėvių žygius. Stiprinate demokratijos skydą abipus Atlanto. Nešate viltį kovos broliams Ukrainoje“*, 2018 11 24; *„Didžiuojamės mūsų karinėmis pajėgomis, kurios kasmet tampa dar stipresnės ir modernesnės“*, 2017 11 23, *„Šimtmetį švenčianti Lietuvos kariuomenė, kaip niekad vertinama sąjungininkų, yra patikimas saugumo garantas mūsų valstybei“*, 2018 02 06); *„net ir moderniausia karinė technika neatstos Lietuvos karių tvirtos valios ir motyvacijos ginti savo šalį“*, 2018 06 30);
- migracijos problemas (*„Tam, kad užkirstų kelią naujoms migracijos kryptims ir žmonių žūtims, ES privalo kovoti su žmonių gabentojais, stiprinti savo išorės sienų apsaugą ir bendradarbiauti su Afrikos valstybėmis, šalindama pamatines migracijos priežastis“*, 2017 02 03);
- sankcijas Rusijai (*„Sankcijos Rusijai privalo būti tęsiamos, kol nebus pilnai įgyvendinti Minsko susitarimai“*, 2017 03 02; *„Rusijai ir toliau nevykdant Minsko susitarimų, tęsiantis Krymo okupacijai, nėra jokių prielaidų sankcijų atšaukimui“*, 2017 12 14);
- branduolinį saugumą (*„Šiaurės Korėjos vykdomi branduolinių ginklų ir balistinių raketų bandymai, besikartojančios cheminio ginklo atakos Sirijoje kelią didelę tarptautinę įtampą ir grėsmę taikai pasaulyje“*, 2017 04 14; *„būtina siekti, kad Iranas toliau tęstų branduolinį nusiginklavinimą. Taikus, tarptautinių įsipareigojimų susaistytas Iranas yra bendras ES ir Lietuvos interesas. Tai ne tik Artimųjų Rytų, bet ir mūsų visų saugumo klausimas“*, 2018 05 16; *„Lietuva palaiko tarptautines pastangas siekiant Šiaurės Korėjos branduolinio nusiginklavimo ir Jungtinių Tautų (JT) įvestų sankcijų įgyvendinimą“*, 2018 02 07);
- terorizmui (*„tragedijos Mančesteryje, Paryžiuje, Briuselyje ir kituose Europos miestuose labai aiškiai parodė, kad terorizmo grėsmė šiandien yra labai arti Europos žmonių“*, 2017 05 25; *„aktyvesnis Lietuvos vaidmuo kovoje su terorizmu užtikrins ir mūsų nacionalinius interesus, ir šalies saugumą“*, 2017 08 21);
- saugioms investicijoms (*„Globalizacijos iššūkių akivaizdoje bei augant pasaulinei konkurencijai, Lietuvai itin svarbi ir kokybiška ekonominė diplomatija. Lietuvai reikia ne trumpalaikės naudos, bet investicijų iš patikimų užsienio partnerių, kurios*

kurtų aukštą pridėtinę vertę ir nekeltų grėsmės nacionaliniam saugumui“, 2017 07 03);

- žmogaus teisių apsaugai (*„tęsiantis karinei agresijai Ukrainoje ir matant įžūlų karinės galios demonstravimą Europoje, EŽTT vaidmuo yra ypač svarbus. Tvirta ir patikima žmogaus teisių apsauga padeda pažaboti agresiją ir stiprina taikos bei saugumo pamatą žemyne“, 2017 09 12);*
- kitas su saugumu susijusias problemas, klausimus, aktualijas.

Šalies vadovės retoriką nacionalinio saugumo klausimais galime įvardinti, kaip griežtą ir konkrečią. Prezidentės pasisakymuose aiškiai išreiškta neigiama Lietuvos pozicija Rusijos atžvilgiu bei pasitikėjimas NATO ir šalimis sąjungininkėmis, ypač JAV ir NATO. Iš Dalios Grybauskaitės pasisakymų galima daryti išvadą, kad Lietuva – aktyvi tarptautinių institucijų narė, kurios nuomonė svarbi tarptautinei bendruomenei, sudaromas įspūdis, kad Lietuvos nacionalinio saugumo problemos nėra tik Lietuvos, o visos Europos problemos, kurios sprendžiamos ir transatlantiniu lygmeniu. Pagrindinė grėsmė šaliai – Rusijos veiksmai, tokie kaip „Zapad 2017“ pratybos, kibernetinės atakos, propaganda, Astravo atominės elektrinės statyba. Būtent šie Rusijos veiksmai, anot Prezidentės yra nukreipti ne tik prieš mūsų valstybę, bet apskritai prieš Vakarų. Tokia retorika siekiama atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį, sulaukti sąjungininkų pagalbos gynyboje. Analizuojant Prezidentės pranešimus, galima manyti, kad tai sėkmingai vykdoma, esame girdimi, iš esmės galima susidaryti įspūdį, kad esame svarbūs, mūsų nuomonės paisoma, reiškiamo nuomonę tarptautinių institucijų pertvarkos klausimais, raginame keistis, reformuotis, o tai – šalies lyderės, turinčios tam tikros įtakos bruožas. Šalies vadovės retorikoje taip pat stipriai akcentuojama, kad Lietuva vykdo įsipareigojimus NATO, taip valstybė pozicionuojama kaip patikima partnerė, sąjungininkė, kuria galima pasitikėti, nes ji prie saugumo užtikrinimo prisideda ne tik žodžiais, bet ir veiksmais. Įsipareigojimų vykdymas leidžia tartis dėl didesnių sąjungininkų pajėgumų Lietuvoje. Prezidentės retorikoje mažai dėmesio skiriama vidaus politikai, o tokios temos kaip emigracija, socialinis saugumas, švietimo problemos ir kt. priskiriamos ne nacionaliniam saugumui kaip vidaus grėsmės, o tiesiog kaip iššūkiai ekonomikos augimui, kuris taip pat nėra įvardijamas kaip grėsmė šalies saugumui.

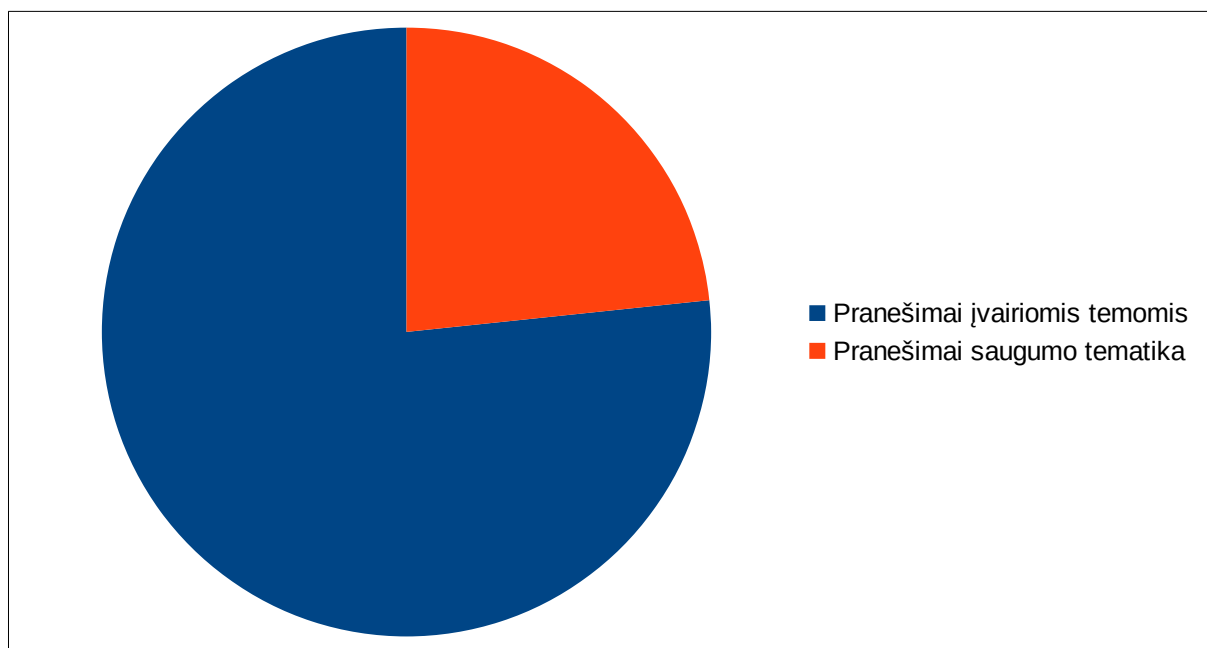
Apibendrinant galima teigti, kad šalies vadovės retorikoje atsispindi griežta lyderystė, nacionalinio saugumo svarba visam regionui, saugumizuojama Rusijos grėsmė, pasireiškianti per karines pratybas, informacines ir kibernetines atakas, energetinį šantažą, akcentuojama partnerystės su JAV ir Vokietija svarba. Prezidentė savo retorika nesiekia įbauginti, tačiau sudaro įspūdį, kad

geopolitinė situacija yra itin įtempta ir būtina stiprinti gynybą tam skiriant didesnius valstybės resursus, palaikant gerus ryšius su sąjungininkais.

2.1.2 Premjero retorika: Saulius Skvernelis

Nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d. oficialiame Ministro Pirmininko interneto puslapyje <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/> buvo paskelbta 630 pranešimų, iš kurių 147 – susiję su saugumu.

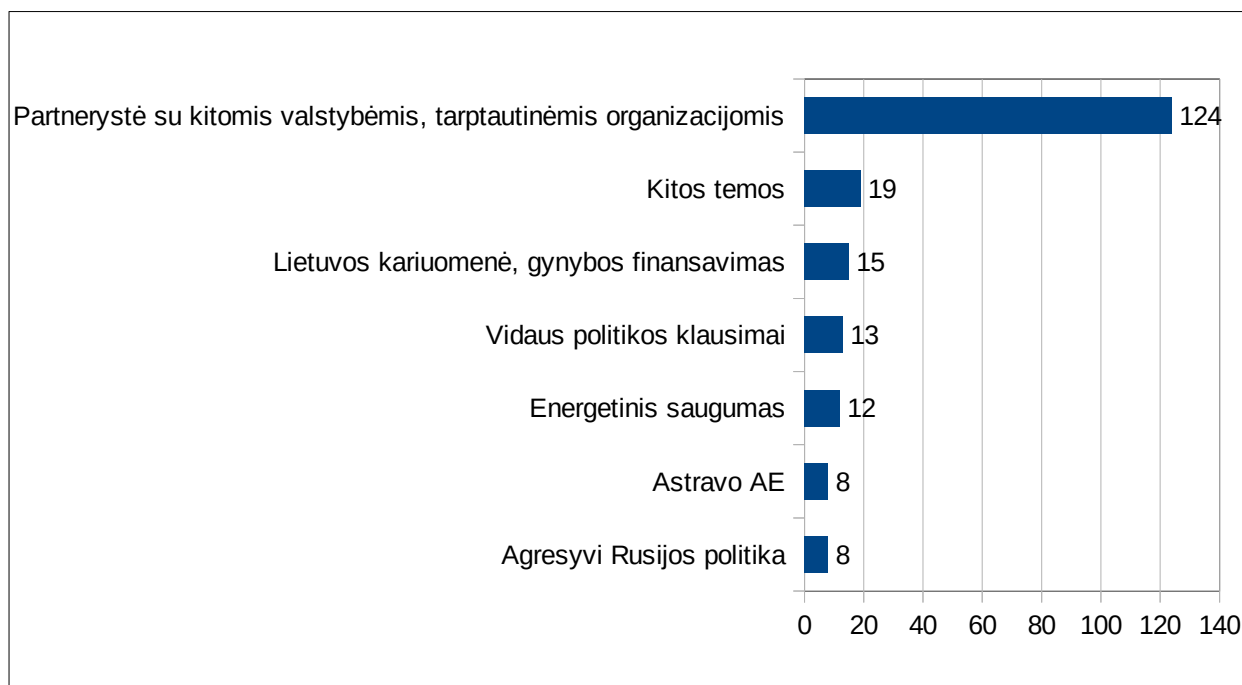
Žvelgiant į diagramas Nr. 1 ir Nr. 4, galima matyti, kad saugumo temai daugiau dėmesio skyrė Premjeras, o ne šalies vadovė. Pranešimai saugumo tematika sudaro 12,8 proc. visų jos laikotarpiu nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d. skelbtų pranešimų, kai Ministras Pirmininkas saugumui skiria kone dvigubai daugiau dėmesio: pranešimai saugumo tematika sudaro 23,3 proc. visų tiriamu laikotarpiu skelbtų pranešimų.

4 pav. Premjero pranešimų tematika

Premjero Sauliaus Skvernelio skelbtuose pranešimuose galima pagal paminėjimo dažnumą, galima išskirti 7 kategorijas (žr. 5 pav.).

Daugiausia dėmesio Vyriausybės vadovas, kaip ir Prezidentė, skiria partnerystei su kitomis valstybėmis bei tarptautinėmis organizacijomis. Premjeras, sveikindamas šalis įvairiomis progomis pabrėžia jų indėlį į Lietuvos ir regiono saugumą, bendradarbiavimo svarbą mūsų valstybei, taip pat akcentuojama buvimo tarptautinėse organizacijose tokiose kaip NATO ir ES svarba. Saulius Skvernelis nemažai kalba ir įvairiomis temomis, kurios minimos per retai, kad jas būtų tikslinga

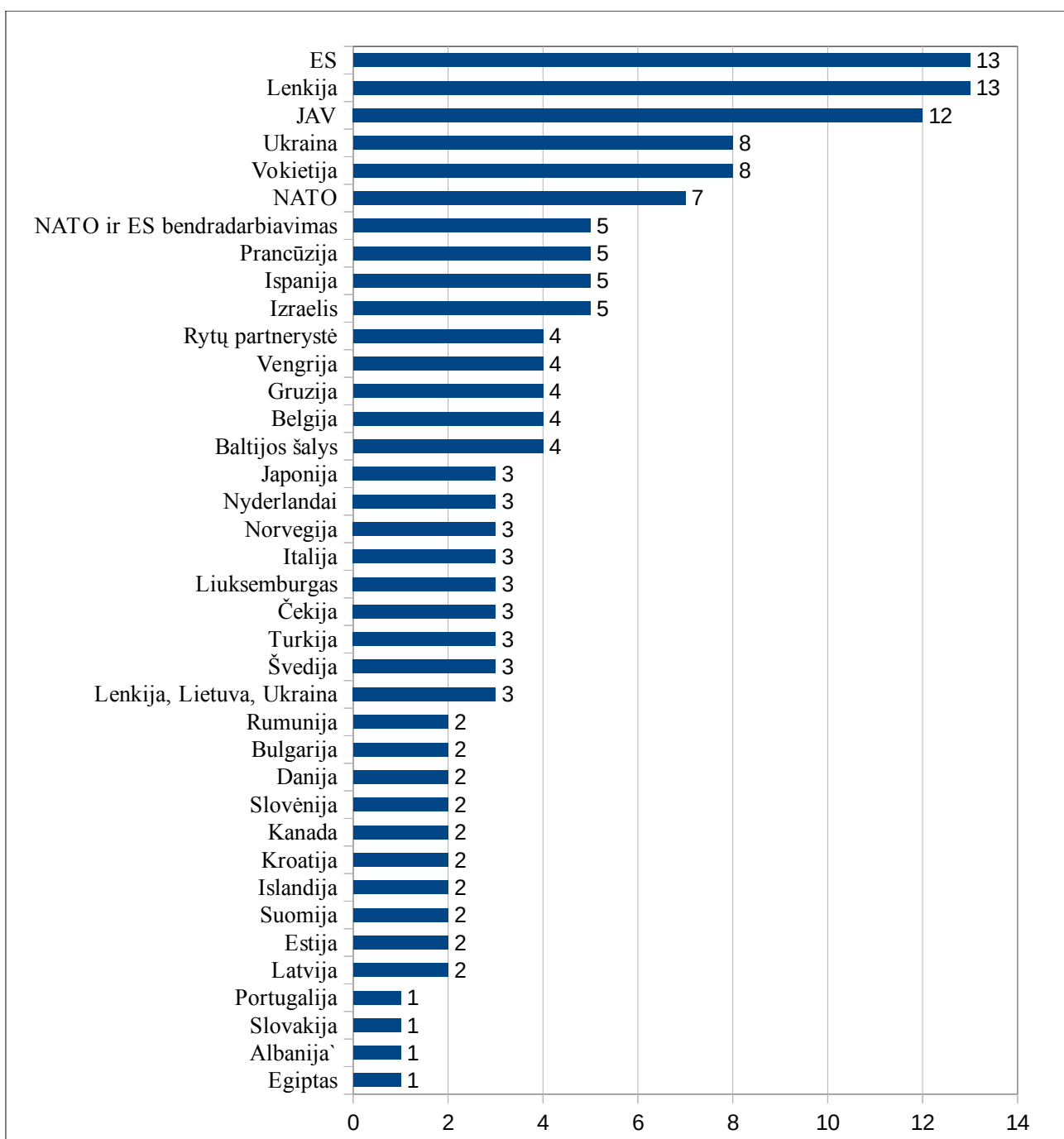
5 pav. Pranešimų apie saugumą tematika Premjero spaudos pranešimuose

sustambinti. Vyriausybės vadovas pasisako informacinio ir kibernetinio saugumo, ES išorės sienų apsaugos, narystės EBPO, „Rail Baltica“ projekto vykdymo ir kitomis temomis. Ministras Pirmininkas pranešimuose teigiamai atsiliepia apie Lietuvos kariuomenę bei akcentuoja Vyriausybės pasiekimus gynybos finansavime, technikos modernizavime ir pan. Premjeras Saulius Skvernelis, kaip Vyriausybės vadovas, pasisako ir vidaus politikos klausimais, susijusiais su Lietuvos žmonių saugumu, dažniausiai akcentuojama įvairių tarnybų svarba nacionaliniam saugumui. Dar vienas aktualus klausimas – energetinis saugumas, apie kurį Ministras Pirmininkas nevengia kalbėti tarptautinėje arenoje, siekdamas palankumo įgyvendinant elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa projektą. Dėmesio skirta ir vienam aktualesniam klausimui – Astravo AE statyboms, siekiama užkirsti kelią nesaugios elektrinės eksploatacijai atsisakant ir raginant kitas valstybes atsisakyti pirkti rusišką elektrą. Žinoma, nepamiršta ir pagrindinė agresorė Rusija. Premjeras nevengia įvardinti, kad Rusijos politika – agresyvi, todėl būtina užtikrinti, kad jai ir toliau būtų taikomos sankcijos, kad sąjungininkės taip pat suprastų, kad ši valstybė kelia grėsmę visos Europos bei transatlantiniam saugumui.

Partnerystė su kitomis valstybėmis, tarptautinėmis organizacijomis

Nors Vyriausybės vadovo pagrindinė sritis ir nėra užsienio politika, tačiau matome, kad pranešimuose saugumo tematika tam skirta nemažai dėmesio, taip pat vertėtų nepamiršti, kad Užsienio reikalų ministerija taip pat Vyriausybės dalis. Vis dėlto, Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis yra antras žmogus valstybėje, todėl jo nuomonė, pasisakymai, oficialūs pranešimai,

kalbos turi didelę įtaką formuojant santykius su kitomis valstybėmis, parodant, kokių šalių

6 pav. Pranešimai apie partnerystę su užsienio šalimis, tarptautinėmis organizacijomis

partnerystė mums strategiškai svarbiausia. Premjero nuomonė taip pat aktuali ir šalies gyventojams, todėl, kaip ir Prezidentės atveju, galima teigti, kas jis – saugumizuojantis veikėjas.

Kaip matoma diagramoje Nr. 6 „Pranešimai apie partnerystę su užsienio šalimis, tarptautinėmis organizacijomis“, daugiausia dėmesio sulaukė Europos Sąjunga. Premjeras akcentuoja narystės ES ir partnerystės su Europos šalimis svarbą, pačios ES reikšmę saugumui: „Jau daugiau kaip dešimtmetį esame Europos Sąjungoje. Turime nepamiršti, ką mums reiškia

Europa. Tai, visų pirma, yra taikos, saugumo, pažangos ir modernumo garantas“ (2017 05 09), narystė ES „vienas iš svarbiausių Lietuvos istorijoje sprendimų, kurį priėmę pasirinkome modernios ir saugios valstybės kūrimo kelią“ (2017 05 01), „alternatyvos Bendrijai nėra, todėl visi kartu turime prisidėti prie ES stiprinimo ir stabilumo. Labai svarbi sąlyga – valstybių buvimo ES naudą visų pirma turi jausti paprasti piliečiai“ (2017 03 09), „Lietuvoje vyrauja stiprus palaikymas europinėms vertybėms ir tikėjimas Europos Sąjunga kaip vienijančia sistema. Mūsų šalyje mažai skepticizmo Europos Sąjungos atžvilgiu. Neturime leisti, kad jis įsivyrautų, turime nuolatos stiprinti pasitikėjimą ir tikėjimą tiek pačia bendrija, tiek ir jos institucijomis“ (2017 02 15), „Šiandieninėje Europoje netrūksta išorinių ir vidinių iššūkių. Sutelktas konstruktyvus darbas ES klausimais reikalingas kaip niekada anksčiau. Mūsų Vyriausybė pasirengusi tinkamai atstovauti Lietuvos ir bendriems Europos interesams, siekdama stiprios ir vieningos ES, telkdama dėmesį į bendras sritis, aktualias visai Bendrijai“ (2017 01 16), „Lietuva tvirtai tiki ES projektu, o pagrindinis mūsų šalies siekis - stipri ir klestinti ES“ (2018 12 18), „ES yra esminis demokratijos, gerovės ir saugumo garantas, Lietuva nemato alternatyvos šiai narystei, todėl siekia Europos projekto tolesnio stiprinimo“ (2018 11 13), „ES išlieka gerovės ir saugumo garantu, tad dera bendromis pastangomis siekti tolesnio bendros Europos projekto stiprinimo“ (2018 11 05), „ES yra esminis demokratijos, gerovės ir saugumo garantas, todėl dera kartu siekti Europos projekto tolesnio stiprinimo“ (2018 09 25), „Esame pasirengę visomis priemonėmis prisidėti siekiant išlaikyti Europos Sąjungos vienybę, kuriant dar darnesnę ir tvaresnę Europos Sąjungą“ (2018 07 14), „Lietuva visada pasisako už stiprią Europos Sąjungą“ (2018 07 03), „Lietuva tvirtai remia Europos Sąjungos konkrečius veiksmus ir iniciatyvas, skirtas prisidėti prie tarptautinės taikos ir saugumo“ (2018 05 09), „esame stiprios ir modernios Bendrijos nariais. Pasirinkome tokį kelią, jog galėtumėme su kitomis šalimis drauge kurti klestinčią ir saugią Europą. Tai reiškia, kad nusprendėme ir kartu įveikti kylančius iššūkius<...>. Tokia valstybių narių atsakomybė, vienybė ir solidarumas tvirtina pamatus, užtikrinančius taiką bei gerovę Europos gyventojams“ (2018 05 01).

Kitaip nei Prezidentė, Premjeras itin akcentuoja partnerystę su Lenkija. Pagal pranešimų skaičių matoma, kad tai, kartu su ES, svarbiausia strateginė partnerė. Anot Premjero, „Lenkija yra ne tik kaimyninė valstybė, bet ir labai svarbi strateginė partnerė“ (2017 05 09), „Šiandien galime didžiuotis, kad Lietuva ir Lenkija tapo artimomis tarptautinės bendruomenės partnerėmis, kurios dalijasi bendromis demokratinėmis vertybėmis bei tikslais Europos Sąjungoje bei NATO“ (2018 11 11), „Lietuva ir Lenkija yra ir bus saugios tik sutelkdamos bendras pastangas stiprinant transatlantinį bei Europos saugumą, aktyviai remdamos mūsų Rytų partneres jų europiniame kelyje“ (2018 11 08), „Lenkija - artimiausia strateginė partnerė regione su kuria Lietuvą sieja

ypatingai glaudūs ryšiai ir pastaruoju metu pasiektas progresas daugelyje sričių. Lietuva ir Lenkija susiduria su tais pačiais saugumo iššūkiais regione, todėl svarbu kartu planuoti regioninę gynybą, vykdyti bendras pratybas. Lietuva ypatingai teigiamai vertina dvišalį bendradarbiavimą saugumo srityje ir dėkinga už reikšmingą Lenkijos indėlį, užtikrinant regiono saugumą. Lietuva ir Lenkija turi išlaikyti vienybę ir veiksmų koordinavimą Rusijos atžvilgiu, nes tik taip galime užtikrinti taiką ir stabilumą Europoje“ (2018 09 13), „Lenkiją laikome artimiausia strategine partnere regione, su kuria mus sieja išskirtinai glaudūs ryšiai“ (2018 09 06), „Tikiu mūsų regionu, tikiu klestinčia jo ateitimi, tikiu, kad kelias į tai eina per dar glaudesnę ir gilesnę dvišalį bendradarbiavimą, dar geresnį tarpusavio įsiklausymą. <...>noriu pabrėžti, kad geri santykiai su Lenkija Lietuvai, mano vadovaujamai Vyriausybei, buvo ir bus ypatingi“ (2018 09 05), „svarbiausias prioritetas - strateginės kaimynystės santykių su Lenkija puoselėjimas ir čia progresas akivaizdus“ (2018 07 03), „Lenkija yra viena svarbiausių strateginių Lietuvos partnerių“ (2018 04 25), „Lenkija yra patikima Lietuvos partnerė“ (2018 03 27), „Džiaugiuosi intensyviu Baltijos šalių ir Lenkijos bendradarbiavimu“ (2018 03 09).

Kitas strategiškai svarbus partneris – JAV. Premjeras pripažįstą šios šalies indėlį į Lietuvos saugumą bei siekia didesnio JAV įsitraukimo į Lietuvos bei viso regiono gynybą: „būtina sustiprinti NATO ir JAV karinį buvimą Lietuvoje“ (2017 11 07), „JAV, NATO ir mūsų sąjungininkų dėka jaučiamės saugūs. Sąjungininkų pajėgos reikšmingai stiprina atgrasymą ir gynybą. Nuo 2014 m. JAV parodyta lyderystė, karinis buvimas Lietuvoje ir Baltijos šalyse, turi ypatingos reikšmės sutelkiant mūsų visuomenę bei politinę valią stiprinti gynybą ir sąjungininkus kolektyvinių įsipareigojimų vykdymui“ (2017 03 16), „Lietuva ir JAV tvirtai bendradarbiauja saugumo srityje“ (2017 03 01), „turėtume išlaikyti transatlantinį ryšį ir JAV dalyvavimą Europoje. Paralelinių iniciatyvų kūrimas gali sujaukti esamą saugumo architektūrą Europoje“ (2018 11 26), „JAV kariškių buvimas Europoje yra gyvybiškai svarbus Europos saugumui. Pasak Vyriausybės vadovo, Lietuvai transatlantinė vienybė nėra tik žodžiai“ (2018 11 19), „Lietuva itin vertina ryšius su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis visose srityse. Esame strateginiai partneriai“ (2018 11 16), „strateginės partnerystės ryšiai su JAV yra Lietuvos užsienio politikos prioritetasnuolatinis JAV karių buvimas Lietuvoje ženkliai sustiprintų NATO pastangas užtikrinti atgrasymą ir gynybą“ (2018 10 31), „Transatlantiniam bendradarbiavimui alternatyvos nėra“ (2018 08 24), „Jungtinių Valstijų lyderystė išlieka esmine sąlyga išlaikant po Antrojo pasaulinio karo sukurtą pasaulinę tvarką, teisės normų pagalba užtikrinančią taiką ir gerovę. Noriu pabrėžti transatlantinės vienybės svarbą“ (2018 08 02), „Su JAV mus sieja strateginės partnerystės ryšiai, esame sąjungininkai NATO. Lietuvai ir Baltijos valstybėms JAV yra ir bus pagrindinė saugumo partnerė ir saugumo

garantas. Siekiame kuo reikšmingesnio nuolatinio JAV pajėgų ir pajėgumų buvimo mūsų regione“ (2018 06 07).

Kaip ir Prezidentė Premjeras nemažai dėmesio skiria Ukrainai. Šiai valstybei patiriant Rusijos agresiją Premjeras Lietuvos vardu ir tarptautinėje erdvėje išsako paramą Ukrainai, jos siekiui tapti ES ir NATO nare, griežtai smerkia Rusijos karinius veiksmus ir teritorijų okupaciją bei aneksiją Ukrainoje: „Lietuva tvirtai remia Ukrainos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą bei griežtai smerkia neteisėtą Krymo okupaciją ir aneksiją“ (2017 12 09), „Noriu pabrėžti, kad Lietuva bus geriausias advokatas Ukrainos derybų kelyje į Europos Sąjungą ir NATO“ (2017 06 12), „Aš didžiuojuosi savo šalimi, savo žmonėmis, kurie, Ukrainai atsidūrus prieš agresorių, žinojo, ką reikia daryti. Ir tai darė ne tik žodžiais. Vien jų nepakanka. Mes padėjome realiais darbais, ko labiausiai ir reikėjo Ukrainai“ (2017 04 06), „Lietuva tvirtai remia Ukrainą, jos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą. Niekada nepripažinsime neteisėtos Krymo okupacijos ir aneksijos. Palaikome Ukrainos įgyvendinamas reformas“ (2017 04 06), Premjeras ragina ES valstybes „ne tik teikti paramą ir pagalbą Ukrainai, bet ir investuoti į nuo konflikto nukentėjusius šalies regionus“ (2018 04 12), „Lietuva tvirtai remia Ukrainą, jos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą. Niekada nesutiksime su bandymais ignoruoti tarptautinės teisės ir Jungtinių Tautų Chartijos principus“ (2018 03 26), „palaikome naują pagalbos Ukrainai iniciatyvą, vadinamąjį Maršalo planą Ukrainai, kas leistų šiai valstybei įgyvendinti būtinas struktūrines reformas“ 2018 02 16, „Lietuvos Vyriausybė teikia Ukrainai visokeriopą pagalbą ir visada bus demokratijos ir tarptautinės teisės pusėje. Lietuvos pozicija dėl Ukrainos išlieka nuosekli. Mes tvirtai remiame Ukrainą, jos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą. Todėl niekada nepripažinsime neteisėtos Krymo okupacijos ir aneksijos“ (2018 01 12).

Tiek pat dėmesio, kiek Ukrainai, skiriama ir strateginei Lietuvos partnerei Vokietijai, kuri vadovauja NATO priešakinių pajėgų batalionui Lietuvoje. Premjeras aiškiai įvardija, kad tai viena svarbiausių Lietuvos partnerių, kurios indėlis į Lietuvos saugumą – itin reikšmingas ir vertinamas Lietuvos žmonių: „Lietuva ypač vertina Vokietijos konsoliduojantį vaidmenį su iššūkiais susiduriančioje Europos Sąjungoje. <...> Lietuva visomis išgalėmis prisidės prie tolesnio strateginės partnerystės su Vokietija puoselėjimo“ (2017 10 03), „Vokietija yra viena iš svarbiausių Lietuvos partnerių Europoje, ES, NATO ir kitose tarptautinėse organizacijose. Lietuva dėkinga Vokietijai už solidarumą ir indėlį stiprinant mūsų šalies saugumą, taip pat – už priimtą įsipareigojimą vadovauti priešakinių NATO pajėgų batalionui mūsų šalyje. <...> Lietuvos visuomenė labai teigiamai vertina sąjungininkų karių atvykimą – tam, pagal visuomenės nuomonės apklausą, pritaria absoliuti dauguma Lietuvos gyventojų“ (2017 08 25), „Vokietija yra viena

svarbiausių Lietuvos partnerių Europoje. Tikimės Vokietijos lyderystės Europoje dabartiniu sudėtingu laikotarpiu. Lietuva yra patikima Vokietijos sąjungininkė, todėl esame pasiruošę palaikyti glaudžius ryšius ir diskutuoti svarbiais tarptautiniais klausimais“ (2017 02 23), „Vertiname Vokietijos karių reikšmingą veiklą Lietuvoje dislokuotame NATO priešakinių pajėgų batalione“ (2018 10 03), „Šiandien esame labai artimi partneriai. Drįstu teigti, kad Lietuvos ir Vokietijos santykiai niekada nebuvo tokie geri, kokie yra dabar“ (2018 09 14), „Džiaugiuosi, kad Lietuva ir Vokietija yra strateginės partnerės, sėkmingai plėtoja glaudų, abipusę pagarba ir vertybėmis grįstą dvišalį bendradarbiavimą bei vysto politinį dialogą tarptautinėse organizacijose. Mūsų šalis sieja intensyvi europinė darbotvarkė ir bendros pastangos užtikrinant saugumą mūsų visuomenėm. Lietuva ypač vertina Vokietijos konsoliduojantį vaidmenį su iššūkiais susiduriančioje Europos Sąjungoje ir yra dėkinga Vokietijai už prisiimtą vadovaujamą vaidmenį dislokuojant Lietuvoje NATO priešakinių pajėgų batalioną“ (2018 03 15).

Atskirai galima išskirti Premjero retoriką NATO atžvilgiu. Saulius Skvernelis buvimą NATO nare įvardija kaip Lietuvos saugumo garantą, kurį reikia stiprinti, kuris leidžia pasikliauti sąjungininkais ir neabejoti kolektyvine gynyba: „būtina stiprinti NATO karinį buvimą Lietuvoje“ (2017 11 07), „Didžiuojusi, kad Lietuva jau 13 metų yra stipriausio Aljanso dalimi. Narystė NATO yra mūsų saugumo garantas ir šalies pripažinimas“ (2017 03 28), „Šiandien NATO ir mūsų sąjungininkų dėka esame saugūs kaip niekada. Sąjungininkų pajėgos reikšmingai prisideda prie mūsų šalies gynybos stiprinimo“ (2017 02 14), „Pastaraisiais metais NATO nuveikė tikrai nemažai ženklių sustiprindama kiek primirštus kolektyvinės gynybos ir atgrasymo pajėgumus. Tuo tarpu Lietuvai ypač aktualu, kad NATO būtų pasirengęs bet kada ir tinkamai reaguoti į galimą agresiją, stiprintų oro gynybos pajėgumus regione ir imtųsi kitų svarbių žingsnių“ (2018 11 19), „Esame nuoseklūs dėl NATO vaidmens užtikrinant aljanso narių saugumą“ (2018 11 13), „Negalime net leisti suabejoti, kad NATO yra tvirtas ir patikimas aljansas. Mes juk žinome, su kuo turime reikalą, ir bet kokios vidinės abejonės būtų išnaudotos. Mes NATO solidarumu neabejojame“ (2018 08 02).

Ministras Pirmininkas taip pat ne kartą akcentavo poreikį stiprinti ES ir NATO bendradarbiavimą: „Svarbu toliau stiprinti ES ir NATO valstybių narių bendradarbiavimą kovojant su hibridinėmis grėsmėmis, derinant išteklius, keičiantis patirtimi ir geriausia praktika“ (2018 11 26), „mūsų šalis remia glaudų NATO ir Europos Sąjungos bendradarbiavimą, tačiau pasisako prieš pastangų ar struktūrų dubliavimą ir dubliavimąsi“ (2018 11 19), „svarbu toliau stiprinti ES ir NATO valstybių narių bendradarbiavimą atsakant į Rusijos keliamas grėsmes“ (2018 11 13).

Vienodai dėmesio Premjero retorikoje saugumo klausimais, kalbant apie partnerystę su užsienio šalimis sulaukė Prancūzija, Ispanija ir Izraelis. Premjeras pranešimuose pabrėžia, kad

vertina Prancūzijos sprendimą atsiųsti karius į Lietuvą bei jos indėlį į viso regiono saugumą: „Prancūzija yra svarbi mūsų šalies partnerė saugant ir plėtojant europietiškas vertybes. Vertiname Prancūzijos indėlį siekiant tarptautinės taikos ir saugumo“ (2017 05 16), „Labai vertiname Prancūzijos indėlį stiprinant Lietuvos ir viso Baltijos regiono saugumą. Džiaugiamės, kad jūsų kariai prisidėjo prie NATO sąjungininkų priešakinių pajėgų mūsų šalyje“ (2018 09 25), „mūsų šalis sieja intensyvi europinė darbotvarkė ir bendros pastangos užtikrinti saugumą. Lietuva ypač vertina Prancūzijos konsoliduojamą vaidmenį su iššūkiais susiduriančioje Europos Sąjungoje. Esame pasirengę visomis priemonėmis prisidėti siekiant išlaikyti Europos Sąjungos vienybę, kuriant dar darnesnę ir tvaresnę Europos Sąjungą. Esame dėkingi Prancūzijai ir už karių dislokavimą Lietuvoje NATO priešakinių pajėgų batalione“ (2018 07 14), „noriu nuoširdžiai padėkoti Prancūzijai už indėlį stiprinant Lietuvos saugumą. Džiaugiamės, kad jūsų kariai prisidėjo prie NATO sąjungininkų priešakinių pajėgų mūsų šalyje“ (2018 02 06).

Kalbant apie Ispaniją, Premjeras taip pat dėkoja jai už indėlį į regiono saugumą, siunčiamus karius ir akcentavo, kad palaiko Ispanijos valstybę ir gerbia jos suverenumą Katalonijos klausimu: „Džiugu, kad Lietuva ir Ispanija vienodai mato Europos Sąjungos dabartį ir ateitį“, Premjeras dėkoja „už jų šalies indėlį į Lietuvos saugumą – dalyvavimą NATO Baltijos oro policijos misijoje, naikintuvų valdymo specialistų rengimą, sprendimą prisidėti prie NATO priešakinių pajėgų Baltijos šalyse“ (2017 06 21), „vertiname Ispanijos indėlį stiprinant Lietuvos ir viso Baltijos regiono saugumą, ypatingai dalyvavimą oro policijos misijose Baltijos valstybėse. <...> vienas kertinių Lietuvos užsienio politikos principų – pagarba šalies suverenumui ir teritoriniam vientisumui. Tad Lietuvos Vyriausybė solidarizuojasi su Ispanija dėl Katalonijos klausimo sprendimo“ (2018 11 05).

Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis dėmesio skyrė ir Izraeliui, kuris, anot Premjero, yra strateginis partneris Artimuosiuose Rytuose bei svarbus karinės įrangos tiekėjas: „Izraelis yra mūsų strateginis partneris Artimųjų Rytų regione. Džiaugiamės intensyvėjančiu bendradarbiavimu. <...> būtų prasminga keistis vertinga patirtimi, kuri padėtų užtikrinti nacionalinį saugumą. Izraelis yra reikšmingas Lietuvos partneris karinių įsigijimų srityje“ (2018 08 23), „santykiai <...> su Izraeliu Lietuvai yra ypač svarbūs. <...> Lietuva investuoja į savo saugumą įsigydama modernios karinės įrangos iš Izraelio“ (2018 06 07), „mums labai svarbus bendradarbiavimas su Izraeliu viešojo saugumo ir kovos su nusikalstamumu srityje ir norėtume ateityje šiuo klausimu pasirašyti susitarimą“ (2018 01 08).

Po 4 kartus Premjero pranešimuose paminėta: Rytų partnerystė („Rytų partnerystė - Lietuvos užsienio politikos prioritetas ir tam daugiau dėmesio turėtų skirti visa ES“, 2018 11 26), Vengrija („Vertiname Vengrijos solidarumą ir dėkojame už indėlį į regiono saugumą, dalyvavimą NATO oro

policijos misijoje, Vengrijos karių dalyvavimą pratybose Lietuvoje, dalyvavimą NATO rotacinėse pajėgose Baltijos šalyse“, 2018 11 13), Gruzija (*„Lietuva nuolat rėmė bei remia Gruziją europinės integracijos kelyje, taip pat jos suverenumą bei teritorinį vientisumą, yra ir bus remiamas Gruzijos siekis tapti NATO nare“*, 2017 03 30), Belgija (*„Belgija yra svarbi ir patikima Lietuvos partnerė Europoje, ES ir NATO. Džiaugiamės puikiais dvišaliais santykiais ir esame suinteresuoti tolimesne santykių su Belgija plėtra ir bendradarbiavimo stiprinimu politiniais, ekonominiais ir saugumo klausimais. Lietuva ir Belgija yra bendramintės šalys daugeliu ES užsienio ir saugumo politikos klausimų“*, 2017 02 15), Baltijos šalys (*„Esame bendraminčiai daugeliu užsienio politikos klausimų. Jais išlieka NATO svarba mūsų regiono saugumui, Rytų partnerystė, Europos Sąjungos vienybės puoselėjimas, Rusijos agresija prieš Ukrainą ir jos teritorinį vientisumą bei suverenumą. Glaudus bendradarbiavimas ypač svarbus stiprinant mūsų energetinį saugumą“*, 2017 05 08).

Šiek tiek mažiau dėmesio Premjero pranešimuose sulaukė ir po 3 kartus paminėtos buvo: Japonija (*„Noriu pabrėžti, kad Lietuvą ir Japoniją sieja bendri prioritetai branduolinės saugos srityje – suprantame branduolinių avarijų pamokų svarbą, būtinybę stiprinti branduolinę saugą dėl savo valstybių ir jų piliečių saugumo. Lietuva ir Japonija, kaip bendramintės partnerės, turi daug potencialo stiprinant dvišalį bendradarbiavimą saugumo srityje. Bendras interesas – kad visos šalys, vykdytų savo tarptautinius įsipareigojimus ir susilaikytų nuo veiksmų, kurie didina įtampą ir kelia grėsmę taikai bei saugumui regione“*, 2018 10 12), Nyderlandai (*„Nyderlandai yra svarbus Lietuvos partneris stiprinant ir palaikant tarptautinę taiką bei saugumą, demokratiją Europoje ir už jos ribų“*, 2017 04 27), Norvegija (*„Norvegija tapo svarbi ir patikima Lietuvos partnerė, ypač vystant bendradarbiavimą ekonomikos, regioninio saugumo ir gynybos, energetinio saugumo srityse, taip pat svarbi NATO sąjungininkė“*, 2018 04 24), Italija (*„Italija yra patikima Lietuvos partnerė. esame artimi ES ir NATO sąjungininkai. Lietuva labai vertina Italijos vaidmenį siekiant palaikyti tarptautinę taiką ir saugumą, šios šalies įtaką tarptautinėse organizacijose“*, 2018 07 05), Liuksemburgas (*„Tikimės, kad Liuksemburgas ir toliau išliks mūsų partneriu užtikrinant tarptautinę taiką bei saugumą. Norime padėkoti šiai valstybei už finansinę paramą stiprinant mūsų šalies karines pajėgas. Taip pat labai vertiname Liuksemburgo kariuomenės indėlį į NATO daugiašalės bataliono dydžio kovos grupės sudarymą Lietuvoje“*, 2017 06 23), Čekija (*„Labai didžiuojusi tvirta ir patikima mūsų šalių partnerystė, kurią kūrėme ne vienerius metus. Lietuva labai vertina Čekijos Respublikos paramą regioninio saugumo iniciatyvoms Baltijos valstybėse“*, 2018 10 28), Turkija (*„Turkija yra viena iš svarbiausių NATO partnerių, reikšminga partnerė kovoje su terorizmu, atlieka vadovaujantį vaidmenį NATO misijoje Afganistane. Didžiulė šalies reikšmė Europos energetiniam saugumui ir sprendžiant migracijos iššūkį. Esame dėkingi už*

solidarumą ir paramą NATO sprendimams dėl Baltijos šalių saugumo sustiprinimo galimų grėsmių iš Rusijos pusės akivaizdoje“, 2018 08 28), Švedija („Švedija yra ypač svarbi ir patikima Lietuvos partnerė, vystant bendradarbiavimą ekonomikos, energetinio bei regioninio saugumo bei gynybos srityse“, 2017 11 20), Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos partnerystė („šiandien visi drauge esame atsakingi už vieningos Europos ateitį. Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos bendradarbiavimas turi didžiulę pridėtinę vertę mūsų regionui, visos Europos gerovei ir saugumui, Europos ateičiai. Tik veikiant kartu galima sėkmingai įveikti šių dienų iššūkius ekonomikai ir saugumui“, 2018 05 03).

Mažiausiai Vyriausybės vadovo dėmesio sulaukė valstybės paminėtos po porą ar po vieną kartą. Tarp jų, beje, ir Latvija su Estija. Po 2 kartus Premjeras, dažniausiai sveikinimų metu, paminėjo: Rumuniją („Lietuva labai vertina draugiškus ryšius su Rumunija, kuri yra patikima partnerė Europos Sąjungoje ir NATO“, 2018 12 01), Bulgariją („Norėčiau pabrėžti, kad Lietuva labai vertina draugiškus santykius su Bulgarija, nes esate patikimi mūsų partneriai Europos Sąjungoje ir NATO“, 2018 09 22), Daniją („Lietuva ir Danija palaiko stiprius bei dinamiškus santykius, ypač bendradarbiaudamos Europos, Šiaurės ir Baltijos šalių susitikimuose. Šis konstruktyvus bendradarbiavimas daugelyje sričių ir sudaro tvirtą pagrindą intensyviai politiniam dialogui. Aš tvirtai tikiu, kad bendromis pastangomis mes visada sieksime taikios bei saugios Šiaurės ir Baltijos regiono ateities“, 2018 06 05), Slovėniją („Slovėnija yra svarbi Lietuvos partnerė ES ir NATO. <...> abi šalys yra bendramintės daugeliu užsienio politikos klausimų, tokių kaip NATO svarba, Rytų partnerystė, ES vertybių puoselėjimas ir pan.“, 2017 05 17), Kanadą („Lietuva labai vertina Kanados lyderystę, stiprinant saugumą mūsų regione“, 2017 07 01), Kroatiją („Lietuva labai vertina partnerystę ir draugiškus santykius su Kroatija – stipria ir patikima partnere Europos Sąjungoje bei NATO. Regimas ir svarbus Kroatijos indėlis įgyvendinant regioninio saugumo iniciatyvas Baltijos šalyse“, 2018 06 25), Islandiją („Mes itin vertiname glaudų mūsų šalių dialogą vystant dvišalę partnerystę ir bendradarbiaujant tarptautinėse organizacijose. Neabejoju, kad mūsų tautos toliau klestės, o Lietuva ir Islandija sėkmingai plėtos abipusį sutarimą ir paramą. Tvirtai tikiu mūsų bendra pozicija ir pastangomis siekti taikios bei saugios Šiaurės ir Baltijos regiono ateities“, 2018 06 17), Suomiją („Lietuvą ir Suomiją sieja tvirta bei dinamiška partnerystė, ypač plėtojant bendradarbiavimą Europos Sąjungoje, remiant iniciatyvas Šiaurės ir Baltijos valstybių susitikimuose. Aš tvirtai tikiu, kad mūsų bendros pastangos ir toliau kurs taikią bei saugią ateitį regione“, 2018 12 06), Estiją („Estija ir Lietuva lieka artimais sąjungininkais, o vaisingas bendradarbiavimas įvairiose srityse sudaro tvirtą pagrindą intensyviai politiniam dialogui“, 2018 02 24), Latviją („Norėčiau pabrėžti, kad ryšiai su

Latvija yra strategiškai svarbūs Lietuvai. Labai džiaugiuosi puikiu mūsų dvišaliu bendradarbiavimu. Latvija yra svarbi ir patikima Lietuvos partnerė“, 2017 01 12).

Po vieną kartą Premjero pranešimuose paminėtos: Portugalija (*„Lietuva labai vertina mūsų šalių draugiškus santykius ir Portugaliją įvardija patikima partnere Europos Sąjungoje ir NATO“, 2018 06 08*), Slovakija (*„Lietuva labai vertina partnerystę ir glaudų dialogą su Slovakija - patikimu partneriu Europos Sąjungoje ir NATO bei kitose regioninėse ir tarptautinėse organizacijose. Aš tvirtai tikiu, kad mūsų bendra pozicija ir pastangos bus vaisingos siekiant taikios ir saugios Europos ateities“, 2018 09 01*), Albanija (*„Tikiuosi, jo mes tęsime mūsų dialogą NATO bei kitose tarptautinėse organizacijose. Leiskite išreikšti Lietuvos paramą Jūsų šalies Europos integracijos procesams ir Vyriausybės pasirengimą remti Albaniją jos kelyje Europos Sąjungos link“, 2018 11 28*), Egiptas (*„Lietuva suinteresuota bendromis pastangomis užtikrinant tarptautinę taiką ir saugumą, taip pat patikino vertinantis Egipto pastangas bei vaidmenį kovoje su terorizmu“, 2017 08 22*).

Premjeras, kalbėdamas apie partnerystės su tarptautinėmis institucijomis ir užsienio valstybėmis svarbą, kitaip nei Prezidentė labiausiai akcentuoja buvimo Europos Sąjungoje svarbą bei partnerystę su kaimynine Lenkija ir JAV. Vokietijai skirta mažiau dėmesio. Įdomu tai, kad iš Premjero retorikos galima suprasti, kad santykių su Lenkija atsilimas yra konkrečiai jo paties nuopelnas, nes Prezidentės retorikoje Lenkijai skirta gerokai mažiau dėmesio nei strateginėms, pagal Prezidentę, partnerėms JAV ir Vokietijai. Premjero dėmesys Lenkijai ir santykių su šia valstybe stiprinimas tapo lyg ir vizitine jo kortele. Apskritai, kalbant apie bendradarbiavimą su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, Premjeras nevengia pabrėžti dėkingumo sąjungininkėms, kurių kariai dislokuoti Lietuvoje, taip pat akcentuojama, kad mūsų valstybė vertina partnerystę. Vis dėlto, Premjero dėmesys užsienio partneriams daugiausiai apsiriboja sveikinimais oficialių švenčių progomis, mandagiomis frazėmis susitikimų metu. Galime daryti išvadą, kad Vyriausybės vadovo retorikoje ganėtinai svarbu įtikinti užsienio partnerius, kad Lietuva vertina narystę ES ir NATO, kad šalies piliečiams svarbus bendradarbiavimas su šalimis sąjungininkėmis, ypač santykių su kaimynine Lenkija atnaujinimas, nes ji – strateginė mūsų partnerė kalbant ne tik apie gynybą, bet ir apie energetinį saugumą. Galima manyti, kad santykių su Lenkija atnaujinimas ir dažnas šylančių santykių minėjimas yra naudinga ir pačiam Premjerui kaip politikui.

Lietuvos kariuomenė, gynybos finansavimas

Vyriausybės vadovo retorikoje nemažai kalbama apie Lietuvos kariuomenę, gynybos finansavimą. Premjeras akcentuoja, kad esame atsakingi NATO nariai, vykdomė įsipareigojimus,

kad būtent jo iniciatyva pasirašytas partijų susitarimas dėl 2,5 proc. BVP skyrimo NATO: „*Esame atsakingi nariai, investuojantys į savo saugumą ir kartu sprendžiantys bendrus iššūkius. Mūsų Vyriausybė padarys viską, kad Lietuva tinkamai pasirengtų atsakyti į karines grėsmes, o NATO sąjungininkai Lietuvoje sulauktų deramo aprūpinimo. Džiugu, kad nuosekliai artėjame prie tikslo jau kitais metais pasiekti 2,07 proc. BVP išlaidų gynybai lygį. Šios lėšos yra būtinos mūsų saugumo užtikrinimui. Didžiuojusi Lietuvos jaunaisiais piliečiais, kurie, 2015 m. atkūrus šauktinių tarnybą, savo noru nusprendė tapti kariuomenės dalimi*“ (2017 03 28), „*Lietuva nuosekliai artėja prie tikslo 2018 m. pasiekti 2 proc. bendrojo vidaus produkto išlaidų gynybai lygį. Tačiau 2 proc. tikrai ne riba, bus siekiama jį didinti dar labiau*“ (2017 02 14), „*Lietuva yra tvirtai įsipareigojusi toliau stiprinti savo gynybą. Planuojama jau 2018 metais gynybai skirti 2 proc. bendrojo vidaus produkto*“ (2017 01 30), „*Lietuva skiria daugiau dėmesio ir lėšų saugumo ir gynybos politikos iniciatyvoms. Pagrindinis prioritetas – oro gynybos infrastruktūros kūrimas ir tinkamas funkcionavimas*“ (2018 11 23), „*Lietuva labai rimtai žiūri į savo įsipareigojimus NATO ir juos vykdo. Per paskutinius keletą metų, Lietuvos krašto apsaugos finansavimas išaugo daugiau nei du kartus. <...> kariuomenės modernizacijai Lietuva kasmet skiria daugiau nei 30 procentų viso gynybos biudžeto, kas yra ženkliai daugiau nei NATO nustatyti reikalavimai. Finansavimo gynybai didinimui pritaria daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų*“ (2018 11 19), „*Mano iniciatyva šią savaitę pasirašytas Lietuvos politinių partijų (tiek valdančiųjų, tiek opozicinių) susitarimas dėl nuoseklaus išlaidų gynybai padidinimo iki 2,5 proc. BVP 2030 m. Sieksime ne tik efektyvesnio atgrasymo, bet ir sukursime geresnes prielaidas pilnaverčiam dalyvavimui bendrose NATO sąjungininkų operacijose*“ (2018 09 14), „*Lietuvos gynybos finansavimas pakilo iš dugno ir jau šiemet užtikriname 2 proc. bendrojo vidaus produkto*“ (2018 09 10).

Vidaus politikos klausimai

Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis būdamas Vyriausybės vadovu ir kalbėdamas nacionalinio saugumo klausimais akcentuoja ir vidaus politikos svarbą valstybės saugumui, dažniausiai Premjeras mini įvairių šalies struktūrų indėlį į šalies žmonių saugumą, taip pat saugių rinkimų užtikrinimą, nacionaliniam saugumui svarbių įmonių veiklą: „*Lietuvos diplomacija plačiaja prasme vadovaujasi vertybine užsienio politika. Tai ugdo visuomenės vertybines nuostatas, atsparumą svetimai ideologijai, stiprina valstybingumą ir pilietiškumą*“ (2017 11 07), kalbant apie balsavimą rinkimuose internetu – „*Mes tikrai sieksime, kad tokia sistema būtų sukurta. Be abejo, turime vertinti vienus iš pagrindinių dalykų – sistemos patikimumą ir saugumą. Negali būti jokių abejonių, kad galėtų kažkas iš išorės pakeisti mūsų žmonių valią, kuri buvo pareiškama rinkimuose. Matant intervencijas į kitų valstybių rinkimų sistemas, kur net ir nėra elektroninio*

balsavimo, bet tam tikros grėsmės kyla, mes turime pasiekti ir užtikrinti tokios sistemos sukūrimą, kuri garantuotų absoliutų saugumą“ (2017 05 02), „trečiųjų šalių žvalgybos tarnybos aktyviai ieško būdų paveikti Lietuvos vidaus politiką ir kitus valstybėje vykstančius procesus. <...> akivaizdu, jog dėl tinkamo mūsų tarnybų darbo tos pastangos norimo rezultato neduoda. Saugumas ir stabilumas – vienas iš pagrindinių mano ir visos Vyriausybės veiklos prioritetų. Tam ir toliau bus skiriamas padidintas dėmesys. Niekada nebūsiu pasyvus procesų stebėtojas, nepaisant kai kurių politikų, politologų ar apžvalgininkų bandymų pašiepti ar sumenkinti nacionalinio saugumo temų svarbą Vyriausybės darbotvarkėje“, Ministras Pirmininkas taip pat viliasi „jog teisėsaugos ir žvalgybos institucijų darbo rezultatai pagaliau privers atsitokėti politikus, kurie kiekvienais metais, svarstant valstybės biudžetą, demonstratyviai piktinasi šioms institucijoms skiriamais esą per dideliais asignavimais bei bando blokuoti tokius sprendimus“ (2018 12 19), „be žvalgybos veiklos vargu ar galėtų būti priimami svarbiausi valstybės vadovų sprendimai, garantuojamos žmogaus teisės ir laisvės, užtikrinamos demokratinės vertybės. Sunkiai dirbdami, tarnaudami aukštesniems – valstybės idealams ir rizikuodami šios profesijos žmonės kasdien iš naujo gina ir užtikrina mūsų ateitį, mūsų saugumą. Mūsų visų laisvės ir nepriklausomybės garantas – budrumas“ (2018 10 25), „nuo kriminalinės policijos pareigūnų itin priklauso Lietuvos žmonių saugumas“ (2018 10 25), „nuo policijos pareigūnų profesionalumo, sąžiningumo ir tiesiog žmogiško padorumo priklauso visuomenės saugumas ir rimtis, tvarka ir įstatymo viršenybė valstybėje“ (2018 10 02), „Šiandieniniu susitarimo pasirašymu mes aiškiai parodome: nepaisant kandžių replikų ir politinių kivirčų, valdantieji ir opozicija sugeba susivienyti ir susėsti prie vieno stalo vardan Lietuvos saugumo ateities. Per pastaruosius kelerius metus pasiekėme daug. Akivaizdu, kad privalome pasiekti kokybinio proveržio mūsų pajėgumuose, o tam reikia nuosekliai didinamo finansavimo ir aiškos krypties“ (2018 09 10), „Mūsų saugumui svarbus ne tik patrankų skaičius. Mūsų saugumui reikia stiprios diplomatijos, kuri tvirtai ir nenuilstamai gintų mūsų interesus užsienyje“ (2018 07 03), „Šauliai yra reikšminga pilietinės ginkluotos ir neginkluotos gynybos grandis“ (2018 05 31), „Achema“ daro didelę įtaką visai šalies ekonomikai, ši bendrovė – viena didžiausių mokesčių mokėtojų ir stambiausių darbdavių. Esame suinteresuoti socialiai atsakinga, nacionalinio saugumo interesus atitinkančia sėkminga jos tolesne veikla“ (2018 02 09).

Energetinis saugumas

Kaip ir Prezidentei Premjerui aktualūs energetinio saugumo klausimai. Svarbiausias jų, kuriam reikalinga ir partnerystė su kitomis šalimis, elektros tinklų sinchronizacija su kontinentine Europa, kuri lems energetinę nepriklausomybę: Premjeras akcentuoja „būtinybę naujoje finansinėje perspektyvoje išlaikyti ES finansavimą Lietuvos elektros sistemos sinchronizavimui su kontinentinės

Europos tinklais, siekiant būtino energetinio saugumo“ (2017 11 02), „Lietuva tiek politiškai, tiek ir praktiškai remia EK vicepirmininko pasiūlymą dėl ES Energetikos sąjungos sukūrimo. Tai - raktas į energetinio saugumo ir konkurencingumo stiprinimą visoje Europos Sąjungoje“ (2017 05 24), „Džiaugiuosi, kad glaudžiai bendradarbiaudami visais lygiais ir nepamesdami iš akių ilgalaikės perspektyvos kryptingai siekiame pagrindinio tikslo – sustiprinti savo energetinės nepriklausomybės pamatus ir energetiškai tapti pilnaverčiais Europos Sąjungos nariais“ (2018 09 14), „Bendras sklandus Prezidentūros ir Vyriausybės darbas davė konkretų rezultatą: mums pagaliau pavyko susitarti ir per pusantrų metų pasiekti istorinį lūžį regione. Nuo dešimt metų trukusių simbolinių kalbų apie paskutinį nepriklausomybės energetikoje etapą pagaliau pereisime prie realių darbų. Tai užbaigs neleistinai ilgai užtrukusių Baltijos šalių energetinę izoliaciją ir priklausomybę. Beveik trisdešimt metų nepriklausomos ir penkioliktus narystės ES metus skaičiuojančios Lietuva, Latvija bei Estija taip ir liko vienintelėmis šalimis ES, kurios veikia nuo Rusijos ir Baltarusijos priklausančioje elektros sistemoje. Synchronizacija pastaruoju metu tapo EK prioritetu numeris vienas ir yra neatskiriama ES Energetikos Sąjungos dalis“ (2018 06 28), „Lenkija ir Lietuva jau turi suskystintų dujų terminalus, veikia elektros jungtys su Švedija, Lenkija ir Suomija, Baltijos šalis ir Lenkiją susies dujotiekis, tačiau vienas strategiškai svarbus projektas, kuriam įgyvendinti reikalingas kuo skubesnis sutarimas – tai elektros jungčių tarp Baltijos šalių synchronizacija su Lenkija. Jau 14 metų esame Europos Sąjungos ir NATO nariai, tačiau elektros srityje vis dar priklausome senajam BRELL-RING“ (2018 06 04), „Labai vertiname „Orlen“ vaidmenį modernizuojant „Mažeikių naftos“ gamyklą, kurios kontrolinį akcijų paketą įmonė įsigijo dar 2006 metais. Tai buvo kertinė, strateginę partnerystę iliustruojanti Lenkijos Vyriausybės parama Lietuvai ir viso regiono energetiniam saugumui“ (2018 04 25).

Astravo AE

Atskirai galima išskirti ir viena didžiausių grėsmių šiandien laikoma Astravo atominę elektrinę. Premjeras kaip ir Prezidentė akcentavo, kad Rusijos Baltarusijoje statoma nesaugi atominė elektrinė kelia grėsmę ne tik Lietuvai, bet ir visai Europai, todėl būtina užkirsti kelią rusiškos elektros patekimui iš nesaugių šaltinių į Europą, tam reikalinga vieninga ES valstybių pozicija: „Prie pat Lietuvos sienos statoma elektrinė kelia didelį susirūpinimą mums visiems. Tai visų pirma mūsų žmonių saugumo klausimas. Todėl turime veikti ryžtingai, ginti Lietuvos ir jos gyventojų interesus. Patvirtintos būtinios apsaugos priemonės užkirs kelią nesaugiai Astravo elektrinės elektrai patekti į Lietuvos rinką. Be to iki 2019 m. ketinama su regiono valstybėmis sutarti dėl bendro elektros patekimo į rinką ribojimo“ (2017 09 13), „šios statybos yra ne tik Lietuvai ir Baltarusijai, bet ir visai Europos Sąjungai aktualus klausimas“ (2017 02 23), „Lietuva

tikisi partnerių solidarumo ir paramos. Baltarusija privalo atlikti išsamų statybai parinktos aikštelės įvertinimą, ištaisyti padarytus tarptautinių konvencijų pažeidimus, įgyvendinti streso testų rekomendacijas“ (2018 12 18), „Lietuva labai vertina Lenkijos poziciją nepirkti elektros iš Astravo AE. Branduolinės saugos užtikrinimas regione turėtų būti visos ES bendras rūpestis“ (2018 09 13), „Esame dėkingi EK, kuri supranta ir traktuoja Astravo klausimą ne kaip Lietuvos ir Baltarusijos, o Europos Sąjungos ir Baltarusijos problemą“ (2018 02 16).

Agresyvi Rusijos politika

Premjero retorikoje nevengiama įvardinti Rusijos kaip pagrindinės agresorės ir grėsmės ne tik Lietuvai, bet ir visai tarptautinei bendruomenei: *„agresyvi Rusijos politika kelia vis didesnę pavojų tarptautiniam saugumui, todėl <...> privalome imtis visų veiksmų užtikrindami transatlantinę vienybę, taip pat tęsti, o jei prireiks ir gilinti, sankcijų politiką, nepripažinti Krymo okupacijos“* (2018 12 18), *„Reikalinga Europos vienybė atsakant į Rusijos keliamas grėsmes. Vakar dienos įvykiai Azovo jūroje dar kartą patvirtina taikomų sankcijų Rusijai prasmingumą“* (2018 11 26), *„suaktyvėjus Rusijos karinės galios demonstravimui, Lietuva skiria daugiau dėmesio ir lėšų saugumo ir gynybos politikos iniciatyvoms“* (2018 11 23), *„Nematant jokių teigiamų poslinkių Rusijos elgesyje, nėra prielaidų keisti tvirtos ES ir NATO linijos šiuo klausimu“* (2018 11 19), *„svarbu toliau stiprinti ES ir NATO valstybių narių bendradarbiavimą atsakant į Rusijos keliamas grėsmes. Europos Sąjungos šalių pozicija Ukrainos ir Rusijos atžvilgiu yra testas ES vienybei“* (2018 11 13), *„Lietuva visuose įmanomuose formatuose įvardija Rusiją kaip agresorę, skatina tarptautinę bendruomenę išlikti vieninga ir reikalauti iš Rusijos Minsko susitarimų įgyvendinimo. Griežtai smerkiami ir nepripažįstami neteisėti rinkimai okupuotame Donbase“* (2018 11 12).

Kitos temos

Vyriausybės vadovo pranešimuose dėmesio skirta ir kitoms saugumo temoms, kurios nebuvo skaidomos į stambesnes grupes. Premjero Saulio Skvernelio retorikoje atsispindi ir šie su saugumu susiję klausimai: Ignalinos AE uždarymas (*„šio proceso finansavimas yra ne tik socialinė bei ekonominė, bet ir saugumo užtikrinimo problema“*, 2017 11 02), būtinybė stiprinti kibernetinį saugumą (*„Nepaliaujamai augant kibernetinių atakų skaičiui tai ypač aktualu, tačiau kol kas pasaulyje kibernetinio saugumo indekse tarp 195 šalių esame tik 57-oje vietoje, kai tuo tarpu Estija – 5-oje, Latvija – 21-oje. Siekiame, kad visi valstybės IT ištekliai būtų valdomi vieningos ekspertų komandos, būtų užtikrintas aukštas kibernetinio saugumo lygis“*, 2017 06 29), projekto „Rail Baltica“ užbaigimo svarba (*„Atsižvelgiant į dabartinę geopolitinę situaciją ir NATO veiksmus regione, svarbu kuo greičiau turėti nepertraukiamą geležinkelio jungtį tarp Talino ir Varšuvos.*

Alternatyvių transporto jungčių buvimas prisidės prie atsparumo išorės veiksniams užtikrinimo regione“, 2017 05 08), pratybos „Zapad 2017“ („Esame susirūpinę karinių pratybų „Zapad 2017“ planais. Šios pratybos vyks prie Rusijoje ir Baltarusijoje esančių vakarinių sienų. Tokie veiksmai neigiamai veikia saugumo padėtį Europoje ir didina nenumatytų incidentų riziką“, 2017 04 07), ES išorės sienų apsauga („Vyriausybė ir toliau skirs didelį dėmesį ES išorės sienų apsaugos sustiprinimui, modernių techninių priemonių įdiegimui“, 2018 11 30), narystė EBPO („Lietuvos dalyvavimas dar vienoje įtakingoje pasaulinėje organizacijoje sustiprins šalies nacionalinį saugumą, sudarys galimybę išsakyti savo nuomonę ir būti išgirstiems mums aktualiais tarptautinės darbotvarkės klausimais“, 2018 05 03), kitos temos, sveikinimai valstybei svarbiomis progomis.

Premjero retorika dažnai atvejais yra šiltesnė ir asmeniškesnė negu Prezidentės. Premjeras daug kur akcentuoja save, Vyriausybę, kalba pirmu asmeniu. Tai rodo, kad kalbant apie nacionalinį saugumą stengiamasi gauti naudos ir kaip politikui dalį laimėjimų prisiimant sau. Kaip ir Prezidentė Premjeras nevengia kartoti tų pačių frazių, susidaro įspūdis, kad esame matomi tarptautinėje erdvėje, kad Lietuvos nuomonė svarbi saugumo klausimais visam regionui, sąjungininkai mus palaiko. Skirtingai nei šalies vadovė Ministras Pirmininkas daugiau dėmesio skiria Lenkijai, taip pat beveik neskiriama dėmesio „Zapad 2017“ pratyboms. Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį, kad Premjero pasisakymai saugumo klausimais yra ganėtinai trumpi, dažniausiai tai nėra pagrindinė pasisakymo tema.

Apibendrinant galima teigti, kad Premjero retorika nacionalinio saugumo klausimais yra gana asmeniška, Ministras Pirmininkas saugumą laiko savo ir Vyriausybės užduotimi. Premjero retorikoje daugiausia dėmesio skiriama partnerystei su užsienio šalimis, ypač narystei ES ir NATO bei santykiams su Lenkija, JAV. Kitaip nei Prezidentės retorikoje mažiau dėmesio skiriama Vokietijai bei karinėms pratyboms „Zapad 2017“, tačiau daugiau minimi su vidaus politiką susiję klausimai, pavyzdžiui, partijų susitarimai, rinkimų saugumas. Vyriausybės vadovo retorika nacionalinio saugumo klausimais nėra įbauginanti, taip pat nebūtų galima sakyti, kad joje atsispindi didelė tarptautinė įtampa dėl Rusijos veiksmų. Analizuodami Premjero retoriką galime daryti išvadą, kad kalbama apie būtinybę užtikrinti saugumą, vykdyti išipareigojimus, stiprinti gynybą, tačiau retai minima, kodėl tai būtina daryti būtent dabar, kokios grėsmės kelia iššūkį valstybės saugumui, todėl nacionalinio saugumo klausimai nėra užaštrinami, aktualizuojami.

3. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMAS

ŽINIASKLAIDOJE

Remiantis viešai skelbiamais UAB „Gemius Baltic“, atliekančios interneto auditorijos, svetainių lankomumo ir reklamos internete efektyvumo tyrimus, duomenimis, jau ilgą laiką Lietuvoje populiariausios, t. y. labiausiai lankomos, interneto svetainės yra www.delfi.lt, www.15min.lt ir www.lrytas.lt (nuoroda internete: <https://rating.gemius.com/lt/overview>). Į populiariausių svetainių penketuką taip pat patenka dar dvi svetainės, kurių turinį sudaro įvairūs skelbimai. Taigi populiariausių interneto svetainių penketuko viršūnėje matome naujienų portalus, kuriuose skelbiama aktuali informacija, naujienos. Kadangi pasitikėjimas žiniasklaida yra didesnis nei pasitikėjimas politikais, svarbu išanalizuoti, kaip populiariausioje žiniasklaidos priemonėje tematizuojamas nacionalinis saugumas. Ar apskirtai skiriamas dėmesys nacionalinio saugumo klausimams, ar publikacijose remiamasi oficialiais aukščiausiųjų Lietuvos vadovų pranešimais, ar skelbiama informacija siekiama informuoti, įbauginti, o gal, apskritai, sumenkinti šaliai kylančias grėsmes, nacionalinio saugumo klausimus.

Siekiant išsiaiškinti, kaip nacionalinis saugumas tematizuojamas šalies žiniasklaidoje, išanalizuoti portalo www.delfi.lt pranešimai nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. sausio 1 d. Per du metus portale buvo paskelbti keli šimtai tūkstančių įvairiausių straipsnių. Pavyzdžiui, www.delfi.lt analizuojamu laikotarpiu buvo paskelbti 132755 straipsniai. Siekiant analizuoti tematiškai aktualius straipsnius buvo analizuojama portale esanti speciali skiltis, skirta saugumui, „Medijos Karas Propaganda“ bei pagal raktinius žodžius „saugumas“ ir „zapad“ naujienose pasirodę straipsniai, nepatekę į minėtą skiltį. Kitų portalų straipsniai analizuoti nebuvo, nes svetainėse www.15min.lt bei www.lrytas.lt paieškos metu negalima nustatyti tiriamojo laikotarpio, o puslapis www.15min.lt apskritai neturi paieškos sistemos, straipsnių paieška vykdoma per www.google.lt. Portalas www.lrytas.lt turi specialią skiltį „Konfliktai ir saugumas“, tačiau joje skelbiami tik užsienio naujienų straipsniai, taip pat negalima nustatyti tyrimui aktualaus laikotarpio. Tam, kad tyrimo metu būtų analizuojami tematiškai aktualūs straipsniai buvo nuspręsta apžvelgti populiariausio žiniasklaidos kanalo www.delfi.lt straipsnius, esančius specialioje rubrikoje, kurie taip pat pasirodo ir bendrame naujienų sraute, todėl juos perskaito ne tik saugumu besidomintys, bet ir kiti portalą skaitantys žmonės, bei straipsnius, atrinktus pagal raktinius žodžius. Raktiniai žodžiai „saugumas“ ir „zapad“ pasirinkti todėl, nes po žodžiu „saugumas“ telpa ir informacinis ir kibernetinis, ir energetinis saugumas, gynybos finansavimo naujienos, o žodis „zapad“ leidžia surasti, kokie straipsniai buvo skelbiami, susiję su karinėmis pratybomis „Zapad 2017“. Šie du raktiniai žodžiai, galima teigti, apima temas, kuriomis kalbėjo Prezidentė ir Premjeras.

3.1 Portalo www.delfi.lt pranešimų apžvalga

Portale www.delfi.lt tiriamuoju laikotarpiu buvo paskelbta daugiau nei 132,7 tūkst. straipsnių. Skiltyje „Medijos Karas Propaganda“ buvo paskelbti 254 straipsniai. Iš jų 173 straipsniuose buvo minima Lietuva. Pasitelkus portalo straipsnių paiešką su raktiniu žodžiu „saugumas“ buvo rasti 1329 straipsniai, iš kurių 147 susiję su nacionaliniu saugumu. Vykdamt paiešką su žodžiu „zapad“ buvo rastas 321 straipsnis. 84 iš jų – susiję su Lietuvos saugumu. Iš viso portale www.delfi.lt tiriamuoju laikotarpiu buvo paskelbti 404 straipsniai, susiję su nacionaliniu saugumu.

Straipsniuose vyrauja įvairios temos: daug dėmesio skiriama sąjungininkų karių bei karinės technikos dislokavimui Lietuvoje, kibernetiniam ir informaciniam, energetiniam saugumui, Astravo atominės elektrinės klausimui, Rusijos grėsmei, pratyboms „Zapad 2017“ bei kt. Šiais klausimais ne tik skelbiami informaciniai straipsniai, bet ir apklausiami ekspertai, su jais atliekami interviu, svarstomi galimi karinių konfliktų scenarijai, skiriama dėmesio subjektyviam šalies piliečių grėsmių suvokimui. Iš esmės žiniasklaidoje, kalbant apie saugumą, galima išskirti tas pačias potemes kaip ir Prezidentės bei Premjero retorikoje.

Straipsniuose rašoma apie Lietuvos partnerystę su kitomis valstybėmis: „*Lietuva turi du strateginius partnerius. Pirmasis yra Jungtinės Amerikos Valstijos, kuri yra viso euro-atlantinio aljanso hegemonė ir užtikrina jo funkcionavimą. <...> Antrasis strateginis partneris yra Vokietija, kuri yra visos Europos Sąjungos ir Eurozonos lyderė ir pati galingiausia valstybė Europoje*“ („Lietuvos santykiai su kitomis šalimis: neišnaudojame savo potencialo“, 2017 03 17), „*labai svarbu yra tai, kad Lietuva, pradėdama kalbėti apie santykius su Lenkija, kalba iš esmės apie savo nacionalinius interesus, kaip gynyba, saugumas, energetiniai klausimai ir transporto infrastruktūra. Anot ministro, šie klausimai sieja abi šalis ir yra svarbūs argumentai kalbant su kaimyne*“ („Linkevičius ragina neieškoti santykiuose su Lenkija neigiamų dalykų“, 2017 02 22), „*Lietuvos ir Lenkijos santykiuose 2018-uosius galime laikyti lūžio metais, o ypač energetikos sektoriuje. Prieš dešimtį metų šioje srityje vyraujantį šaltuką pakeitė glaudus bendradarbiavimas, sustiprinęs kaimynių strateginę partnerystę bei užtikrinantis didesnę visų Baltijos šalių energetinį saugumą*“ („Lietuvos ir Lenkijos santykiuose stebi svarbius pokyčius – 2018 buvo lūžio metai“, 2018 12 28), „*Prancūzija su veržlia europine Prezidento E. Macrono lyderyste rodo ypatingą dėmesį Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims. Bendrijai atgimstant su nauja energija ir idėjomis, kartu su Prancūzija įsitraukiame į visos Europos ateičiai svarbių sprendimų priėmimą. O tai galimybė Lietuvai būti dar geriau girdimai ir ginti savo interesus*“ („Grybauskaitė susitiko su Macronu: Lietuvos poreikiams svarbi Prancūzijos parama“, 2018 04 09), „*neturėkite abejonių - JAV stovi su jumis prieš bet kokią grėsmę jūsų suverenumui, tarptautinei teisei ar tvarkai. JAV įsipareigojimai NATO 5-ajam straipsniui yra tvirti*“, - sakė J. Mattisas, pasveikinęs Lietuvos sprendimą didinti

gynybos biudžetą iki 2 proc. BVP“ („JAV gynybos sekretorius: gerbiu Rusijos armiją, bet Lietuvoje dislokuosime tai, ką reikės“, 2017 05 10).

Straipsniuose taip pat akcentuojamas karių ir karinės technikos dislokavimas Lietuvoje, siekiant atgrasyti Rusiją: „*Dešimtys JAV specialiųjų operacijų pajėgų karių šiuo metu yra dislokuoti Baltijos šalyse, siekiant sustiprinti šių valstybių gynybą ir sustiprinti Amerikos gebėjimus aptikti grėsmę keliančios Rusijos pastangas destabilizuoti Lietuvą, Latviją ir Estiją*“ („The New York Times“: JAV Lietuvoje patyliukais dislokavo specialiąsias pajėgas, 2017 01 02), „*NATO planuoja sustiprinti Baltijos valstybėse ir Lenkijoje dislokuotas kovines grupes karinių oro ir jūrų pajėgų elementais*“ („NATO ketina sustiprinti Baltijos šalyse dislokuotas kovines grupes oro ir jūrų pajėgų elementais“, 2017 09 20), „*Keturi Rytų Europoje dislokuoti tarptautiniai batalionai dabar yra pasirengę atsakyti į bet kokią Rusijos „agresiją*“ („Gynybos ministrai užtikrinti: NATO batalionai yra pasiruošę atgrasinti Rusiją“, 2017 06 29), „*Amerikiečių tankų ir šarvuočių dislokavimas Vidurio ir Rytų Europoje yra proporcingas atsakas į Rusijos agresyviuosius veiksmus Baltijos šalių ir viso NATO atžvilgiu*“ („NATO: Rusija sulaukė proporcingo atsako“, 2017 01 13).

Žiniasklaidai taip pat aktualus Astravo atominės elektrinės statybų klausimas: „*Lietuva nebeturi galimybių sustabdyti šalia Lietuvos sienos Baltarusijos vykdomų Astravo atominės elektrinės statybos darbų, todėl pagrindinį dėmesį reikia skirti šios jėgainės saugumui*“ („V. Pranckietis: Astravo AE statybų sustabdyti neįmanoma“, 2017 02 15), „*Briuselis linkęs savo dėmesį koncentruoti į atominės Astrave saugumą, o ne į elektros embargą*“ („Astravo nelaiko vien tik Lietuvai svarbiu klausimu ir tikisi gerų rezultatų“, 2017 05 28), „*Vokietijos kanclerė Angela Merkel žada paramą Lietuvai, siekiant Baltarusijoje statomos atominės elektrinės saugumo, bet apie galimą jėgainės blokavimą Europos Sąjungos (ES) mastu nekalba. <...> Lietuvos raginimai blokuoti elektrą iš jėgainės kol kas nesulaukė tvirtos Briuselio ir kaimyninių šalių paramos. Baltarusijos valdžia tikina, kad atominė elektrinė statoma laikantis aukščiausių saugumo standartų*“ („A. Merkel žada paramą Lietuvai siekiant Astravo AE saugumo, bet apie blokavimą nekalba“, 2017 02 23).

Žiniasklaidoje nušviečiami ne tik Astravo atominės elektrinės, bet ir energetinės nepriklausomybės klausimai: „*Baltijos šalys nori per artimiausią dešimtmetį savo tinklus atjungti nuo posovietinės energetinės sistemos ir sinchronizuoti su Europos elektros energetikos sistema. Taip tikimasi sumažinti priklausomybę nuo Rusijos. Tačiau ši iniciatyva pastaruoju metu susiduria su sunkumais, nes Lietuva, Latvija ir Estija nesutaria dėl to, koku būdu susijungti su Vakarų Europos tinklais. <...> Nerandant kompromiso, Lietuvos vadovai neseniai perspėjo kaimynus, kad nelauks jų sprendimo ir savarankiškai sinchronizuos elektros tinklus su Lenkija dvišaliu pagrindu.*

Kai kurie stebėtojai perspėja, kad tai gali gerokai pabranginti projektą, nes Briuselis linkęs labiau finansuoti tuos projektus, dėl kurių yra regioninis sutarimas“ („D. Grybauskaitė su EK vadovu aptars paramą elektros tinklų sinchronizacijai“, 2017 09 29), „Lietuva jau sulaukė dujų iš JAV – kartu su Lenkija tai buvo pirmosios šalys Europoje. Tai savaime siunčia svarbų signalą, nes tampame reikšmingais visos Europos kontekste, savotiškais vartais amerikietiškomis dujoms, kurios vėliau gali būti transportuojamos į kitas šalis. Dabartinei JAV administracijai – ir, tikėtina, kitoms – dujų eksportas yra svarbus klausimas. Tad Lietuva, turėdama infrastruktūrą, tampa įdomi. Ir gali tuo dar sėkmingiau pasinaudoti <...>“ („Energetinės nepriklausomybės kaina: kiek verta už tai mokėti“, 2018 09 02), „Birželio pabaigoje Briuselyje pasirašytas politinis susitarimas dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa. Procesas turėtų būti baigtas 2025-aisiais, tačiau aiškėja, kad iki to, maždaug penkerius, metus Lietuva turės gyventi kasdienio streso sąlygomis. Pirmiausia, todėl, kad, greičiausiai, jau 2019 metais pradės veikti Baltarusijos atominė. Kai kurie ekspertai neatmeta galimybės, kad šios jėgainės staigūs dideli elektros šuoliai, arba atvirkščiai visiškas srauto išjungimas gali sukelti rimtų avarinių situacijų Lietuvos elektros tinklų sistemoje, ar net visišką išsijungimą, vadinamąjį blackout`ą. Avarija mūsų šaliai gali kainuoti tris milijardus eurų. Nuo tokių situacijų Lietuvos energetinė sistema nebus apsaugota, kol bus Rusijos energetikos sistemoje. Tačiau ir po pasitraukimo saugūs jaustis negalėsime“ („Grėsmės Lietuvos energetikai: „blackout`as“ už 3 milijardus ir VSD įspėjimai“, 2018 07 23).

Informacinis ir kibernetinis saugumas – dažnai žiniasklaidoje pasitaikanti tema. Aktualios ne tik kibernetinės grėsmės, bet ir propaganda, kurią skleidžia Rusijos žiniasklaidos priemonės: „Kaspersky Lab“ „kelia potencialią grėsmę šalies nacionaliniam saugumui“, ir ją naudojantys ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojai artimiausiu metu privalės pakeisti ją kita saugia programine įranga. „Privalome užtikrinti valstybės kibernetinį saugumą, todėl Vyriausybės priimtas sprendimas yra savalaikis ir atliktas atsižvelgiant į grėsmių ir pažeidžiamumo vertinimą <...>“ („Vyriausybė: rusiška programinė įranga „Kaspersky Lab“ kelia potencialią grėsmę šalies saugumui“, 2017 12 21), „Praėjusių metų birželį pristatytas Pasaulinis kibernetinio saugumo indeksas parodė, kad Lietuva savo situacija turėtų itin susirūpinti, nes atsidūrė tik 57-oje sąrašo vietoje. Palyginimui, Latvija šiame sąraše užėmė 21-ą, o Estija net 5-ąją vietą pasaulyje ir pagal kibernetinį saugumą galėtų save vadinti saugiausia Europos valstybe“ („Kibernetinis saugumas: Lietuva gerokai atsilieka nuo latvių ir estų“, 2018 03 02), „JAV nerimauja, kad Baltijos šalys gali sukelti Trečiąjį pasaulinį karą. Tokius kaltinimus pažėrė Lietuvai dėmesio pastaruoju metu negailintis Kremlius propagandos ruporas rubaltic.ru, interpretuodamas JAV prezidento Donaldo Trumpo pasisakymus“ („Kremlius Trumpo žodžiuose

ižvelgė išpėjimą Baltijos šalims: jos sukels pasaulinį karą“, 2018 08 05), „Vyriausybė patvirtino 5 metų Nacionalinę kibernetinio saugumo strategiją, kurioje numatoma stiprinti gynybinius pajėgumus, užkardyti nusikaltimus kibernetinėje erdvėje. Strategijoje teigiama, kad pastaraisiais metais Lietuvoje daugėjo kibernetinių išpuolių prieš viešąjį ir energetikos sektorius, oro uostus, žiniasklaidos priemones, nacionaliniam saugumui svarbių objektų infrastruktūrą“ („Krašto apsaugos viceministras: didžiausia grėsmė Lietuvai kyla iš Rusijos federacijos“, 2018 08 13)

Pagrindinė grėsmė Lietuvai, kaip galima matyti iš žiniasklaidos pranešimų, Rusija: „Situacija nėra gera, Rusija stiprina savo pajėgumus didžiojoje šalies dalyje, naujais ginklais aprūpinamas ir Kaliningradas. Kita vertus, mes niekada neturėjome tiek sąjungininkų ir tiek garantijų, kiek dabar“ („Rusija Baltijos šalis galėtų užimti per 36-60 valandų? Kariškiai turi atsakymą“, 2017 01 10), „Nuo 2014 metų saugumo situacija pasaulyje blogėja. Rusijos visuomenės yra mobilizuota bet kokiam smurto pateisinimui, tiek viduje, tiek užsienyje. Rusijos elgesys tampa vis mažiau prognozuojamas ir tai yra pavojinga <...>“ („Perspėja: reikėtų atsargiai žiūrėti bei vertinti ne tik į Rusijos, bet ir Baltarusijos veiksmus“, 2017 02 28), „mūsų saugumas susijęs ne su ginklais, o su tuo, kaip mes patys suprantame savo saugumą ir kiek patys pasirengę apsiginti. Ir ar pasirengę neleisti Rusijai savivaliauti Lietuvoje. Neabejotinai Vakarai ir Europos Sąjunga (ES) supranta, kad Rusija gali neapsiriboti konfliktais Ukrainoje, kad ji ir ateityje bandys suardyti NATO bei ES vienybę, pasinaudodama Lietuva“ („P. Vaitiekūnas: Rusija mielai išprovokuotų karinius konfliktus“, 2017 04 10), „Rusija siekia dviejų pagrindinių tikslų – dominuoti regione ir pakeisti globalią jėgų pusiausvyrą. Lietuvai šie Rusijos tikslai yra didžiausias grėsmių šaltinis <...>. Savo tikslų Kremlius siekia ne tik karinėmis ar žvalgybinėmis priemonėmis, Maskva turi ir kitų ginklų, kurie vadinami „minkštąja galia“. Tam ji pasitelkia kibernetinį šnipinėjimą, atakuoja pasirinktus taikinius, vysto tėvynainių politiką, taikosi į Krekliui palankius lietuvius, rusus, lenkus, o pastaruoju metu atkreipė dėmesį į totorius“ („Maskva turi naują taikinį Lietuvoje“, 2017 04 03), „Krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis sako, kad būtina pritarti Vyriausybės siūlymui didinti krašto apsaugos išlaidas ir 2,5 proc. BVP gynybai pasiekti 2030 m. Pasak ministro, šalies gynybą reikia didinti ne dėl sąjungininkų, o dėl augančios Rusijos agresijos regione“ („Karoblis: šalies gynybą reikia didinti ne dėl NATO sąjungininkų, o dėl augančios Rusijos agresijos“, 2018 09 06).

Daug dėmesio žiniasklaidoje skirta karinėms pratyboms „Zapad 2017“, sulaukusioms didelio atgarsio visuomenėje bei tarptautinėje arenoje: „Lietuvos kariuomenė ir žvalgyba Rusijos ir Baltarusijos rudenį rengiamoms pratyboms "Zapad 2017" skirs padidintą dėmesį, tačiau dėl šių manevrų visuomenei nėra pagrindo nerimauti iš anksto“ („Kariuomenės vadas ramina dėl Rusijos

pratybų: Lietuvos kariuomenė pasirengusi reaguoti“, 2017 03 13), „*Prezidentė Dalia Grybauskaitė sako, kad šiais metais Rusijoje ir Baltarusijoje vyksiančios pratybos „Zapad 2017“ demonstruoja šių šalių rengimąsi karui su Vakaraais*“ („D. Grybauskaitė: Rusijos pratybos – demonstratyvus pasiruošimas karui su Vakaraais“, 2017 02 09), „*Po ketvirtadienį vykusio NSGK posėdžio Valstybės saugumo departamento direktorius Darius Jauniškis teigė, jog „Zapad 2017“ šiemet bus pagrindinis iššūkis Lietuvos nacionaliniam saugumui. Anot pareigūnų, anksčiau vykusių „Zapad“ pratybų metu taip pat buvo treniruojamasi okupuoti pietinę Lietuvos dalį, taip NATO valstybėms užkertant vienintelį sausumos kelią į Baltijos šalis*“ („V. Bakas: tokių pratybų prie Lietuvos sienų dar nėra buvę“, 2017 02 09), „*Krašto apsaugos ministras Raimondas Karoblis kaip didžiausią pavojų mūsų šaliai karinių pratybų „Zapad“ metu įvardino galimas provokacijas bei pratybas rengiančių šalių klaidas ir kibernetines atakas*“ („Įvardino didžiausius Rusijos karinių pratybų „Zapad“ pavojus“, 2017 08 16), „*Baltijos šalių premjerai sako, jog šalys pasiruošusios rudenį vyksiančioms Baltarusijos ir Rusijos bendroms karinėms pratyboms „Zapad“ bei su NATO partnerių, skyrusių papildomus pajėgumus, pagalba jaučiasi saugiai*“ („Baltijos valstybių premjerai teigia, kad šalys pasiruošusios ir jaučiasi saugios artėjant „Zapad“ pratyboms“, 2017 06 09), „*Lietuvos visuomenė per daug įgąsdinta dėl Rusijoje ir Baltarusijoje prasidėjusių karinių pratybų „Zapad“, teigia krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis. <...> Ministras pabrėžė, kad karinių pratybų keliama grėsmė yra minimali. Jis atkreipė dėmesį, jog vienas iš kaimynų tikslų ir yra įbauginti Baltijos valstybes, todėl nereikėtų tam pasiduoti*“ („Krašto apsaugos ministras: dėl „Zapad“ gąsdinamės per daug“, 2017 09 14), „*Tik nereikia mūsų gąsdinti ir tik nereikia patiems gąsdintis, nes būtent toks tikslas „Zapad“ pratybų – mus išgąsdinti, sunaikinti mūsų valią gintis, kad mes būtume paralyžuoti ir nieko negalėtume valstybėje daryti*“, – per spaudos konferenciją Seime klausama, kaip reaguoja į kai kurių politikų kritiką dėl vizito laiko, atsakė prezidentė“ („D. Grybauskaitė: tik nereikia mūsų gąsdinti“, 2017 09 08), „*Rusija karinėmis pratybomis „Zapad 2017“ nori įbauginti Baltijos valstybes ir jų sąjungininkes, pademonstruodama savo jėgą bei galybę, ir tam tikra prasme jai tai jau pavyko pasiekti*“ („NATO: Pratybomis „Zapad“ Rusija nori įbauginti Baltijos šalis“, 2017 09 05).

Taip pat, nacionalinio saugumo tematika buvo paliesta ir straipsniuose, kuriuose buvo aprašomos gyventojų apklausos apie jų saugumo jausmą ir pan.: „*Latvijos gyventojai, taip pat kaip ir lietuviai, labiausiai nerimauja dėl sveikatos ir valstybės saugumo*“ („Lietuvos gyventojai labiausiai nerimauja dėl sveikatos ir saugumo“, 2017 04 20), „*Daugiau nei 60 proc. gyventojų sutinka krašto apsaugai skirti 2 proc. BVP - pusė jų sutiktų gynybai išleisti daugiau, parodė visuomenės nuomonės tyrimas*“ („Apklausa: didžioji dalis gyventojų sutinka gynybai skirti 2 proc.

BVP“, 2018 10 23), „Lietuviai palankiai vertina Europos Sąjungos veiksmus saugant išorės sienas, plėtojant santykius su Rusija ir JAV, rūpinantis saugumu ir gynyba bei kovojant su terorizmu, bet dauguma norėtų ryškesnio ES indėlio nedarbo, mokesčių vengimo bei migracijos srityse, parodė Europos Parlamento (EP) užsakymu atlikta apklausa“ („Apklausa: lietuviai palankiai vertina ES žingsnius saugumo ir gynybos srityje“, 2018 09 18), „teiginiui, kad Lietuva turi atnaujinti politinius kontaktus su Rusija pritarė 52 proc. respondentų, 26 proc. nurodė nepritariantys, dar 22 proc. neturėjo nuomonės. <...> „Ar Lietuva turėtų vystyti glaudesnius santykius su Rusija, net jeigu tai kenktų Lietuvos saugumui?“, – į tokį klausimą teigiamai atsakė kiek daugiau, nei trečdalis apklaustųjų, 34,4 proc. Nežymi dauguma – 37,8 proc. buvo prieš tokią poziciją, 22,8 neturėjo nuomonės, dar 5 proc. neatsakė į klausimą“ („Dėl santykių su Rusija lietuvių paklausė dar kartą: rezultatus keičia viena sąlyga“, 2018 02 08).

Apibendrinant galima teigti, kad nacionalinis saugumas nėra dažna tema žiniasklaidoje, užima tik nedidelę naujienų srauto dalį. Didžioji dauguma straipsnių remiasi ne politikų pranešimais spaudai, o interviu su politikais, ekspertais, naujienų agentūrų pranešimais, užsienio žiniasklaidos publikacijomis. Straipsnių turinys yra informatyvus, akcentuojamos tos pačios temos kaip ir politikų retorikoje, tačiau daugiau dėmesio skiriama ne partnerystei su užsienio šalimis, o šalies gynybos klausimams, gynybos finansavimui, kylančioms grėsmėms, sąjungininkių požiūriui į mūsų valstybę. Žiniasklaidoje skelbiami straipsniai leidžia suprasti platesnį situacijos kontekstą, nėra siekiama įbauginti, sugrėsminti nacionalinio saugumo temą.

4. NACIONALINIO SAUGUMO TEMATIZAVIMO POLITIKŲ RETORIKOJE IR ŽINIASKLAIDOJE Palyginimas

Lygindami nacionalinio saugumo tematizavimą politikų retorikoje ir žiniasklaidoje galime teigti, kad nei viena, nei kita pusė nesiekia įbauginti gyventojų, kalbėdama apie grėsmes šalies saugumui, tačiau vertėtų atkreipti dėmesį į straipsnių antraštes, kurios siekia pritraukti skaitytoją, tačiau dažnai gali sukelti neigiamas reakcijas ar išgąsdinti, nors pats straipsnio turinys nekelia didesnio nerimo, panikos ar isterijos. Pavyzdžiui: „*Kremliaus ruporas D. Kiseliovas Sausio 13-osios proga Lietuvai žada Ukrainos likimą*“ (2017 01 13), „*Po Krymo taikos į Klaipėdą: ką Stalinas dovanojo lietuviams, tą galima atsiimti*“ (2017 01 27), „*Iš VSD – nerimo signalai dėl Rusijos karinių planų: šįkart gali neapsiriboti pratybomis*“ (2017 02 09), „*Lietuvos žvalgybininkai: nuo taikos iki karo su Rusija gali skirti 24 valandos*“ (2017 04 03), „*Lietuvių įsiutinta Maskva Europoje rado užtarėjų: siūlo skubiai nubausti Baltijos šalis*“ (2017 07 24), „*Po Putino pergalės Kremliaus ruporai nusitaikė į Lietuvą: kam jūs reikalingi, net JAV jus išduos*“ (2018 03 20), „*Iš JAV generolų – perspėjimai apie artėjantį karą: galimybė labai reali*“ (2018 01 16), „*Rusija Baltijos šalis galėtų užimti per 36-60 valandų? Kariškiai turi atsakymą*“ (2017 01 10), „*Analitikas: Baltijos šalys turi priežastį nerimauti dėl to, kas vyksta Vašingtone*“ (2017 03 03), „*J. Jurgelis: nuo didžiausios grėsmės Lietuvos neapsaugos net NATO lėktuvai*“ (2017 08 24), „*Kremlius Trumpo žodžiuose įžvelgė įspėjimą Baltijos šalims: jos sukels pasaulinį karą*“ (2018 08 05).

Žiniasklaidoje skelbiami straipsniai nesugrėsmina situacijos, kaip buvo manoma tyrimo pradžioje. Skaitytojams iš tiesų pateikiama aktuali informacija, pagrįsta ekspertų nuomone, specialistų interviu. Pavyzdžiui, interviu su Krašto apsaugos ministru („*Krašto apsaugos ministras: dėl „Zapad“ gąsdinamės per daug*“, 2017 09 14), Valstybės apsaugos departamento direktoriumi („*VSD vadovas: perspėjimai apie grėsmes neturi virsti isterija*“, 2017 10 27), Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento analitiku („*Analitikas prognozuoja, kokia korta informacinėse atakose gali žaisti Rusija*“, 2017 03 06), Amerikiečių žvalgybos analitikais („*JAV žvalgybininkas įvertino Kremliaus kėslus dėl Baltijos šalių: Putinas rizikuoja ir gali apsiskaičiuoti*“, 2018 09 18), Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje vadovu („*Europos Sąjunga: dezintegracijos ir subyrėjimo rizika labai didelė*“, 2017 03 06), universitetų dėstytojais („*Lietuvos santykiai su kitomis šalimis: neišnaudojame savo potencialo*“, 2017 03 17), diplomatais („*P. Vaitiekūnas: Rusija mielai išprovokuotų karinius konfliktus*“, 2017 04 10) ir kt.

Politikų retorika iš esmės yra konkreti, emocijoms ten vietos beveik nėra, pastebima, kad daugelyje pranešimų kartojamos tos pačios formuluotės. Žiniasklaidos straipsniuose nesislepama už politkorektiškų frazių, todėl informacija yra lengviau suprantama, žmonėms aiškiau, kokia situacija iš tiesų. Susiduriame su paradoksu, gyventojai galimai, matydami, kad politikai vis kartoja tas pačias frazes, labiau pasitiki žiniasklaidos pranešamomis naujienomis, kuriose kalbinami tie

patys politikai, nei spaudos pranešimais, kurie turėtų atskleisti tikrąją politikų nuomonę iš pirmųjų lūpų.

Dar vienas skirtumas – žiniasklaida skelbia ir užsienio šalių požiūrį į Lietuvai aktualias problemas, todėl galime susidaryti aiškesnį vaizdą, kaip esame matomi tarptautinėje erdvėje, nes, jei pasikliautume vien Prezidentės ir Premjero pranešimais, tai galėtume manyti, kad Lietuvos poziciją svarbiausiais klausimais sulaukia tik palaikymo, tačiau ne visuomet taip ir yra. Pavyzdžiui, iš žiniasklaidos tampa aišku, kad nėra sutariama dėl elektros tinklų sinchronizacijos („*S. Skvernelis neseniai BNS sakė, jog tikisi rasti kompromisą su Estija, kitu atveju jis neatmetė galimybės Lietuvai projektą įgyvendinti tik su Lenkija. Anot jo, kompromisų ieškoma per ilgai*“, 2018 06 04), kai kurie užsienio partneriai mano, kad Lietuvos reakcija į Rusijos grėsmę yra perdėta („*Lietuvoje pirmadienį viešintis Slovėnijos prezidentas Borutas Pahoras pareiškė esąs nustebęs dėl to, kad Vilnius itin stipriai nerimauja dėl Rusijos grėsmės*“, 2017 06 12) bei teigia, kad nereikėtų būti aklai priešiškiems Rusijai („*Baltijos šalis lankantis Vokietijos prezidentas Frankas Walteris Steinmeieris žada rūpintis Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumu, bet kartu perspėja, kad aklas priešiškus Rusijai būtų pavojingas*“, 2017 08 23), taip pat ne visi pritaria ir atsisakymui pirkti nesaugią rusišką elektrą iš Astravo atominės elektrinės („*Vokietijos kanclerė Angela Merkel žada paramą Lietuvai, siekiant Baltarusijoje statomos atominės elektrinės saugumo, bet apie galimą jėgainės blokavimą Europos Sąjungos (ES) mastu nekalba*“, 2017 03 23; „*Minske vykusiame Espo konvencijos šalių aukšto lygio susitikime nepriimti papildomi sprendimai dėl Astravo atominės elektrinės*“, 2017 06 17; „*Latvijos užsienio reikalų ministrui pakartojus, kad šalis neketina blokuoti Astravo atominės elektrinės (AE) pagamintos elektros, Lietuvos užsienio reikalų ministras neatmeta, kad kaimyninė valstybė tai daro dėl ekonominių priežasčių*“, 2017 07 20).

Esminis nacionalinio saugumo tematizavimo skirtumas politikų retorikoje ir žiniasklaidoje yra ne sugrėsminimo lygis, o pati informacija. Politikai pranešimuose spaudai skelbia vienpusę informaciją, kurioje dalijasi savo laimėjimais ir pasiekimais tarptautinėje arenoje bei pačioje Lietuvoje, o žiniasklaida atskleidžia platesnį kontekstą. Kliudamiesi vien politikų retorika galime susidaryti įspūdį apie tai, kokios grėsmės kyla Lietuvai, kas mūsų sąjungininkai, kaip siekiama atgrasyti grėsmes, tačiau negalime susidaryti tikslaus vaizdo, kaip mūsų pastangos vertinamos tarptautinėje erdvėje, todėl žiniasklaida puikiai papildo politikų retoriką platesniu kontekstu, ekspertų, užsienio žiniasklaidos ir specialistų išvadomis. Lietuvoje politikams dar nėra įprasta dalintis ir savo nesėkmėmis, todėl čia pasitarnauja žiniasklaida, leisdama susidaryti tikslų situacijos vaizdą.

Svarbu tai, kad žiniasklaida, nepaisant kelių skambių antraščių, nesiekia įbauginti visuomenės, paskelbta nemažai straipsnių, kuriuose raginama nesibaiminti grėsmių, nušviečiama esama situacija. Pavyzdžiui, kalbant apie pratybas „Zapad 2017“, politikai įvardijo, kad tai – grėsmė šalies saugumui, kad Rusija mokosi pulti Vakarų. Žiniasklaida savo straipsniuose pateikė platesnes pratybų apžvalgas, analizavo jų scenarijų, informavo apie Vakarų atsakomuosius veiksmus, pasiruošimą. Taigi, žiniasklaida suteikė daugiau aiškumo. Tačiau dažnas temos eskalavimas žiniasklaidoje, informacijos perteklius, nors ir negąsdinant, gali sukelti didesnę nerimą. Vis dėlto, įvertinus informacijos apie saugumą kiekį tiek politikų retorikoje, tiek žiniasklaidoje, galime manyti, kad informacijos pertekliaus nebuvo. Politikų retorikoje apie saugumą daugiausia kalbėta mezgant ryšius su užsienio valstybėmis, sveikinant jas nacionalinių ir kitų švenčių proga, o žiniasklaidoje straipsniai saugumo tematika, kaip ir politikų retorikoje, užima tik labai nedidelę naujienų srauto dalį.

5. IŠVADOS

1. Nacionalinis saugumas po įvykių Ukrainoje – gana dažna tema politinėje komunikacijoje. Apie tai kalba politikai, žiniasklaida, nacionalinio saugumo klausimai rūpi ir visuomenei. Tai, kaip informacija bus suprasta, priklauso nuo to, kokie pagrindiniai akcentai bus išryškinti. Tai, kas akcentuojama, lemia visuomenės požiūrį į tam tikras problemas ir situacijas. Tai kaip nacionalinį saugumą tematizuoja politikai ir žiniasklaida yra svarbu, nes saugumo klausimai ne visuomet yra paremti realiomis grėsmėmis, o kartais sukonstruojami pateikiant tam tikrus klausimus, kaip neatidėliotinai grėsmingus.

2. Šalies vadovės retorikoje atsispindi griežta lyderystė, nacionalinio saugumo svarba visam regionui, saugumizuojama Rusijos grėsmė, pasireiškianti per karines pratybas, informacines ir kibernetines atakas, energetinį šantažą, akcentuojama partnerystės su JAV ir Vokietija svarba. Prezidentė savo retorika nesiekia įbauginti, tačiau sudaro įspūdį, kad geopolitinė situacija yra itin įtempta ir būtina stiprinti gynybą tam skiriant didesnius valstybės resursus, palaikant gerus ryšius su sąjungininkais.

3. Premjero retorika dažnai atvejais yra šiltesnė ir asmeniškesnė negu Prezidentės, kalbama pirmu asmeniu, taip siekiant gauti naudos kaip politikui dalį laimėjimų prisiimant sau. Premjero retorikoje daugiausia dėmesio skiriama partnerystei su užsienio šalimis, ypač narystei ES ir NATO bei santykiams su Lenkija, JAV. Kitaip nei Prezidentės retorikoje mažiau dėmesio skiriama Vokietijai bei karinėms pratyboms „Zapad 2017“, tačiau daugiau minimi su vidaus politiką susiję klausimai, partijų susitarimai, rinkimų saugumas. Vyriausybės vadovo retorika nacionalinio saugumo klausimais nėra bauginanti, joje neatsispindi įtampa. Premjeras kalba apie būtinybę užtikrinti saugumą, vykdyti išipareigojimus, stiprinti gynybą, tačiau retai mini, kodėl tai būtina daryti būtent dabar, kokios grėsmės kelia iššūkį valstybės saugumui, todėl nacionalinio saugumo klausimai nėra užaštrinami, aktualizuojami.

4. Nacionalinis saugumas nėra dažna tema žiniasklaidoje. Didžioji dauguma straipsnių remiasi ne politikų pranešimais spaudoje, o interviu su politikais, ekspertais, naujienų agentūrų pranešimais, užsienio žiniasklaidos publikacijomis. Straipsnių turinys yra informatyvus, akcentuojamos tos pačios temos kaip ir politikų retorikoje, tačiau daugiau dėmesio skiriama ne partnerystei su užsienio šalimis, o šalies gynybos klausimams, gynybos finansavimui, kylančioms grėsmėms, sąjungininkių požiūriui į mūsų valstybę. Žiniasklaidoje skelbiami straipsniai leidžia suprasti platesnį situacijos kontekstą, nėra siekiama įbauginti, sugrėsinti nacionalinio saugumo temą.

5. Lygindami nacionalinio saugumo tematizavimą politikų retorikoje ir žiniasklaidoje galime teigti, kad nei viena, nei kita pusė nesiekia įbauginti gyventojų, kalbėdama apie grėsmes šalies saugumui, tačiau politikai skelbia vienpusę informaciją, kurioje dalijasi savo laimėjimais ir pasiekimais, o žiniasklaida atskleidžia platesnį kontekstą. Kliudamiesi vien politikų retorika galime susidaryti įspūdį apie tai, kokios grėsmės kyla Lietuvai, kas mūsų sąjungininkai, kaip siekiama atgrasyti grėsmes, tačiau negalime susidaryti tikslaus vaizdo, kaip mūsų pastangos vertinamos tarptautinėje erdvėje, todėl galima manyti, kad esame tik palaikomi. Žiniasklaida puikiai papildo politikų retoriką platesniu kontekstu, ekspertų, užsienio žiniasklaidos ir specialistų išvadomis. Nacionalinis saugumas tiek politikų retorikoje, tiek žiniasklaidoje nėra prioritetas ir užima palyginti nedidelę naujienų srauto dalį.

6. Tyrimo pradžioje kelta hipotezė iš dalies nepastivirtino. Nacionalinio saugumo tematizavimas Lietuvos žiniasklaidoje ir politikų retorikoje skiriasi, tačiau žiniasklaida nacionalinio saugumo temos nesugrėsmina, o suteikia jai platesnį kontekstą.

LITERATŪRA

1. Bielinis, L. (2002). Lingvistiniai politinės komunikacijos supratimo aspektai. *Respectus philologicus* 2(7).
2. Bielinis L. 2005. Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaringa komunikacinė simbiozė. Vilnius: Eugrimas.
3. Bielinis L. 2016. Mediatizuota politika – nauja tvarka, nauji veikėjai, nauja galia. *Agora: politinių komunikacijų studijos*, Nr. 4. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
4. Buzan B. 1997. Žmonės, valstybės ir baimė. Vilnius: Eugrimas.
5. Castells M. 2006. Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra. II tomas. Tapatumo galia. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
6. Černiakova V., Grigaliūnienė J. 2016. Prezidentinė retorika: Dalios Grybauskaitės ir Baracko Obamos kalbų raktažodžių analizė. *Vertimo studijos*, Nr. 9.
7. Fiske J. 1998. Įvadas į komunikacijos studijas. Vilnius: Baltos lankos.
8. Gečienė I. 2015. Lietuvos gyventojų subjektyvus saugumo suvokimas išorinių grėsmių kontekste. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, Nr. 6(1). VDU: Versus Aureus.
9. Graber A. D. 2005. Political Communication Faces the 21st Century. *Journal of Communication*, September.
10. Hobbes T. 1999. Leviatanas. Vilnius: Pradai.
11. Jakškaitė G. 2013. JAV ir Rusijos įvaizdžiai Lietuvos užsienio politikos tapatybės kontekste. *Politikos mokslų almanachas* (14). Kaunas: VDU.
12. Janušauskienė D., Vileikienė E., Nevinskaitė L., Gečienė I. 2017. Subjektyvus grėsmių suvokimas: ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs? *Filosofija.Sociologija*, T. 28 Nr. 2. Lietuvos mokslų akademija.
13. Karpavičiūtė I. 2014. Lietuvos saugumo, gynybos ir užsienio politika: 2014 m. prioritetai ir iššūkiai. *Lietuva globalioje erdvėje. Metinė apžvalga 2013–2014 m.* VDU: Versus Aureus.
14. Koženiauskienė R. 2001. Retorika: iškalbos stilistika. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
15. Lasswell H. 1972. The Structure and Function of Communication in Society in Schramm W. *Mass Communications*. University of Illinois Press.
16. Matonytė I. 2010. Žiniasklaidos elitas galios (valdžios) lauke : Lietuvos, Vokietijos ir Vengrijos atvejų studija. *Parlamento studijos*, Nr. 9.
17. Matulionytė E. 2008. Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. *Jurisprudencija*, Nr. 4 (106).

18. McQuail D. 1992. Media Performance: Mass Communication and the Public Interest. London: Sage.
19. McNair B. 2002. An Introduction to Political Communication. London: Routledge.
20. McNair B. 2007. An Introduction to Political Communication. London, New York: Routledge.
21. Norris P. 2014. Political Communication. Harvard University Press.
22. Pukšto A. 2017. Lietuvos ir Lenkijos santykiai: naujos darbotvarkės paieškos. Lietuvos metinės strateginė apžvalga 2016-2017, 15 tomas. Vilnius.
23. Puodžiūnas V. 2013. Viešosios komunikacijos technologijos ir inovacijos. Vadovėlis. Klaipėda: SMK.
24. Statneckytė S. 2013. Mediatizacijos įtaka politinės komunikacijos kultūrai. Tiltai, Nr. 3. Klaipėda: KU.
25. Šuminas A., Vernickaitė A. 2010. Politinės komunikacijos praktinė problematika : Prezidentės D. Grybauskaitės retorikos ypatumai. Parlamento studijos, Nr. 9.
26. Taureck R. 2006. „Securitisation Theory and Securitisation Studies“. Journal of International Relations and Development, 9(1).
27. Vinciūnienė A. 2012. Europeizacija ir kintanti politinės komunikacijos kultūra Baltijos šalyse. Informacijos mokslai, Nr. 59. Vilnius: VU.
28. Watts D. 1997. Political Communication Today. Manchester and New York: Manchester University Press.
29. Weaver O. 2004. „Aberystwyth, Paris, Copenhagen - New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery“, Pranešimas konferencijoje „International Studies Association“.
30. <https://rating.gemius.com/lt/overview>
31. <http://president.lt>
32. <https://ministraspirmininkas.lrv.lt/>
33. <https://www.delfi.lt/archive/latest.php>